فایق بێکەس

دیوانی بێکەس

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دیوانی بێکەس

محەمەدی مەلا کەریم

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دیوانی بێکەس

محەمەدی مەلا کەریم

تایپ: حامید جیهانی

دیزاینی بەرگ و ناوەرۆك: شاروخ ئەرژەنگی

تیراژ: ٢٠٠٠ دانە

چاپی دووەم ٢٠١١

ژمارەی سپاردن: (١٢٤٩) ی ساڵی ٢٠٠٨ی وەزارەتی رۆشنبیریی دراوەتێ.

زنجیرە بڵاوکراوەکانی چاپخانەی شڤان ژمارە ٢٧

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

وتەیەکی کورت	٩
ئەم دیوانە	١١
"بێکەس" لە چەند لاپەڕەیەکدا	١٣
"بێکەس" وەك خەباتکارێك و وەك شاعیرێك	١٧
هاوڕێم بێکەس!	٤٥
کوردایەتی	٥١
فیکری سەرکەوتن	٥٢
ئامۆژگاری بۆ میللەت	٥٣
ئەی وەتەن...	٥٤
وەفدی کوردستان	٥٥
یادی نیشتمانی کوردستان	٥٧
ئەی وەتەن....	٥٨
تاقی کیسرا	٥٨
شینی مەحموود جەودەت	٥٩
ئەی کورد بەسیەتی	٦١
دەردی دەروون	٦٣
ستایش	٦٤
هوشیاری	٦٥
دەردی دەروون	٦٦
دەردی دەروون	٦٧
ئەی وەتەن	٧٠
سەدەی بیستەمە	٧١
چاوبەست	٧٤
بیستەی ژین	٧٥
کورد	٧٧
بیست و حەوت ساڵە	٧٨
قەومی کورد	٨٢
شیوەن بۆ شەهیدانی ١٩ی حوزەیران	٨٣
داری ئازادی	٨٤
شاخی گۆیژە	٨٥
مونەووەرانی ئەم زەمانە	٨٧
لە خوسووسی ئەدەبەوە هوشیاری	٨٩
خود پەسەندان	٩٠
تاك	٩٠

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کۆمەڵایەتی ٩١

که پاردت بوو خزم زۆره ٩٢
عەیبه عەیبه ٩٣
داد له دەست تیاترۆ! ٩٤
تیاترۆ ببێ چاتره ٩٦
به بۆنەی دانانی یانەی فەرمانبەرانی هەولێردوه ١٠٠
هەوڵ و تێکۆشین ١٠١
خوا کێو نەبینێ، بەفری تێ ناکا ١٠٢
نەسرین ١٠٥
فیز و لەخۆبایی بوون ١٠٧
قومار ١٠٩
ئاواتی دڵ ١١٢
شێخەکان ١١٣
ئەی مەلا ١١٤
ئاخ مەلا...... ١١٥
مەلا و شێخەکان ١١٧
باسی رەمەزان ١١٩
مەرهەم و دەرمانی ١٢٢
یانەی سەرکەوتن ١٢٢
ئەلەکتریکی سلێمانی ١٢٣
ئەی هاوار له دەست دختۆری خراپ ١٢٤
وەسفی حاڵ - بۆ پیرەمێرد ١٢٥
پاشکەوت کردن ١٢٦

هەستی دەروون ١٢٧

بەشارەت بێ له قەومی کورد..... ١٢٨
ساقی له پەردە دەرهات ١٣٠
خەیاڵی ژێر لێفه ١٣٢
گۆڕان..... ١٣٣
ساقی نامه ١٣٤
شۆری بێکەس ١٣٦
نائومێدی..... ١٣٧
زەحمەته بێ مەی ژیانم ١٤٠
عارەق ئەخۆم ١٤١
بێزاری ١٤٢

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شینی مستەفا مەزهەر	١٤٣
شینی محەمەد ئەمین زەکی بەگ	١٤٤
دەردی دەروون	١٤٦
بەهاری سلێمانی	١٤٩
ئەی مانگ	١٥٢
لای لایەی "شێرکۆ"	١٥٤
ئەستێرە گەشە	١٥٦
چ خۆشە!	١٥٨
شینی قالەی ئایشەخان	١٦٠
ئەو دولبەرە....	١٦١
کەرەکانی شێخ سەلام	١٦٢
بەهار نامەوێ.....	١٦٣
تووشی لافاوی عیلم بووم.......	١٦٤
بە بۆنەی بۆمبای ئەتۆمەوە	١٦٥
گفتوگۆی "بێکەس" لەگەڵ زەمانە	١٦٦
من و ئیفلاس	١٦٨
شینی پانتۆڵەکەم	١٦٩
شینی "حەلاو"	١٧٠
موسابەقەی کەرسواری	١٧١
سەر دانانەوێنم	١٧٢
بە دوو زمان	١٧٢
جەژنی من	١٧٣
تێ هەلکێش......	١٧٣
شیودنی رابوردوو	١٧٤
عیلاج و مەرهەمن.....	١٧٤
تاوێ تر ئەمرم	١٧٥
یاری من	١٧٧
وەسفی پیرەمەگرون	١٧٨
وەسفی تانجەرۆ	١٧٨
بێزاربوون لە موعەلیمی	١٧٩
قوتابخانەی زانستی	١٧٩
جەژنە پیرۆزە	١٨٠
چوونە مەیخانە	١٨٠
مەئموورەکان ئەوا تیاترۆ هاتەوە	١٨١
(؟)	١٨٣

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

جەژنی چی؟ ١٨٤
قصیده عربیه الی فتاه سوریه

بۆ منالان ١٨٧
گۆرانی سپۆرت ١٨٨
شوان و مەڕەکانی ١٨٩
تۆ چیت؟ من کوردم! ١٩١
دایك ١٩٢
بەیانی ١٩٣
تەمەعکاری ١٩٤
یەکیەتی ١٩٦
جووتێك کۆتر و بۆقێك ١٩٨
کەڵەشێر ٢٠٠
سەگ ٢٠٠
کەر ٢٠٠
شێرۆ و مار ٢٠١
پشیلە ٢٠٣
هەردووەز ٢٠٤
لە قوتابخانە ٢٠٥
گۆرانی کەششافە ٢٠٦
فرۆك ٢٠٧
ژماردن ٢٠٨
ئێمە منالین ٢٠٩
مەتەڵ ٢١٠

سروود ٢١١
گۆرانی وەتەن ٢١٢
ئەی دلێران ٢١٤
بۆ وەتەن ٢١٥
گۆرانی گۆیژە ٢١٦
لاوانی وەتەن..... ٢١٧
گۆرانی بۆ مەکتەب ٢١٨
بۆ گاڵتەوگەپ ٢١٩

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

وتەیەکی کورت بۆ ئەم چاپە تازەیەی دیوانی بێکەس

خوێنەری بەڕێز!

لە سەرەتای حەفتاکانەوە هەتا ئێستە دیوانی بێکەس چەندین جار چاپکراوەتەوە وا ئێستەیش چاپخانەی شڤان لە سولەیمانی ئەم چاپە هەرە تازەیەمان پێشکەش ئەکات. ئا لێرەوە ئەمەوێ بپرسم ئەم هەموو چاپ کردنەوەیەی دیوانی بێکەس، کە ڕەنگە لە چاپەمەنی کوردیدا نموونەی نەبێت یان دەگمەن بێت، لە چیەوە هاتووە؟! بێگومان لە خۆشەویستی بێکەس و شیعرە چاونەترسەکانیەوە هاتووە. لە چون یەکی هەڵوێست و قەڵەمیەوە و لەسووتانی ئەوەوە بۆ چارەنووسی نەتەوەکەی و لە ڕاستگۆیی دەربڕین و هەستی پاکی ئەوەوە سەرچاوەیان گرتووە. بێکەس بەمانای وشە شاعیرێکی میللی و نیشتمان پەروەری سەردەمەکەی خۆی بووە. لە دوای شاعیری گەورەی میللیمان، حاجی قادری کۆییەوە، ئەم هەڵگری هەرە دیاری مەشخەڵەکەی ئەو بووە. شیعر لای بێکەس پەیامێکی قەومی بووە و لەو ڕێگەیەوە ویستوێتی بیر و ئەندێشەو خولیاکانی خۆی بگەیەنێتە زۆرترین خەڵکی وڵاتەکەی. بێکەس ئەوەندەی گەیاندنی ئەو پەیامەی لا مەبەست بووە گەمتر ئاوڕی لە جوانکاریو هونەرو فانتازیای شیعر داوەتەوە. وەك ئەوەی بە کڵپەی ئاگر شیعری نوسیبێ وا بووە. شیعر لای بێکەس گفتار و کرداری بەموو لە یەکتری جیاوازییان نەبووە. یەکێك بووە لە سەرکردەکانی ڕاپەڕینی شەشی ئەیلولی ١٩٣٠ و برینداربووە و گیراوەو دوورخراوەتەوە. ژیانی بریتی بووە لە ڕەنج و تێکۆشان و لەو پێناوەدا هەموو ئازار و دەردەسەریەکی چێشتووە. بێکەس مامۆستای سەرەتایی بووەو چەندین نەوە لەبەر دەستی ئەودا فێری خوێندەواری بوون و بە هۆی سرووده نیشتمانیەکانیەوە بیری کوردایەتی و نیشتمانیی لە دڵدا چاندوون. هەروەها بێکەس یەکێکیشە لە ڕێبەرە هەرە دیارەکانی خاوەن بانگەوازی ڕووناکبیری و شارستانی بۆ داواکردنی ئازادی و یەکسانی و مافی ژنان، شیعری "نەسرین دەمێکە"ی ئاوێنەیەکی بێگەردی ئەو بیروبۆچوونو ڕووناکبیریەی ئەوە بۆ ڕاپەڕین و هاندانی ئافرەتان تا شان بە شانی پیاوان ئەوانیش بێنە مەیدانی تێکۆشانەوە. بێکەس لە ژیانی خۆیدا زۆر جار ڕووبەڕووی فیکری دواکەوتووی ئایینی و کۆمەڵایەتی بۆتەوەو لەم بارەیەوە چەندین شیعری مەشخەڵ ئاسای داگیرساندووەو لە تاریکستانی ئەو سەردەمانەدا لەگەڵ خۆیدا گێڕاونی و خەڵکی پێ هوشیار کردوونەتەوە. "گۆران"ی گەورە لە قەسیدە بەناوبانگەکەی "هاوڕێم بێکەس"دا زۆر بە وردی و بە زمانیچکی شیعری چڕوپڕ

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تابلۆی ژیان و بیرو تەنانەت شێوەی "بێکەس"ی نیشانداوین. شیعری بێکەس شیعری لە دڵەوە بۆ دڵ بوون. شیعری وریاکردنەوەو هاندان بوون بۆ ئەوەی خەڵکی کۆت و پێوەندی دواکەوتن‌و ژێردەستی بشکێنن. بەشێك لە هەڵوێست و کردەوەی ئازایانەی بێکەس بوون بە چیرۆك و تا ئێستەیش لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی تر ئەگێڕینەوە، بە تایبەتی، ڕووبەڕووبوونەوەی بێکەس لەگەڵ "ئەدمۆنز"ی ڕاوێژکاری ئینگلیز لە وەزارەتی ناوخۆی ئەو کاتەی عێراقدا، ئەو وەختەی دێ بۆ سلێمانی و بێکەس ئەو فرسەتە لە دەست ناداو لە گردی یارەو لە نەورۆزی ١٩٤٦دا شیعرە بەناوبانگەکەی "٢٧"ساڵەی لە بەردەمدا ئەخوێنێتەوە. "بێکەس" خۆی وەك خێزان‌و بنەماڵە "بێکەس" نەبووە ئەم نازناوەیش لە بێکەسی میللەتەکەیەوە بۆ خۆی هەڵبژاردووەو بۆ ئێمەیشی بەجێهێشتووە. کەسایەتی بیچکەس ئاوێتەیەك بووە لە ئەبونەواسی شیعرو بادەو لە حاجی قادرێکی تازەو لە سروودی نەتەوایەتی و لە یاخیبوونی بەردەوامو لە عیزەتێکی نەفسی ئێجگار بڵند، لە لایەکی تریشەوە "بێکەس" پیاوێکی قسە خۆش‌و دەم‌و دوو پاراوو لە وەلامدانەوەدا حازربەدەست بووە. "بێکەس" ماڵی دنیا نەویست بووە. زمانی بەشێك لە شیعرەکانی زمانی ڕەخنە بوون. ڕەخنە لە کۆمەڵ، لە داب‌ونەریت لە هەموو ئەو دیاردانەی کە بۆ نیشتمان و خەڵکی بووبوونە مێردەزمەی قێزەونی سەرسنگ. بۆ هەموو ئەوانەی کە بازرگانییان بە خوێن‌و ڕەنج‌و ژیانی میللەتەکەیەوە کردووە. شیعر لای بێکەس تەنها ئامرازێ بووە بۆ ئەوەی بیرو هەڵوێستی خۆی بەرێتە ناو بەرفراوانترین جەماوەری کوردستانەوە. "بێکەس" یەکێك بووە لەو ڕووناکبیرانەی کە زمانی عەرەبی زۆر چاك زانیوەو وەك ئەڵێن بەشێکی زۆری شیعری ئەبونەواس و موتەنەبی و ڕەصافی و زۆری تری لەبەر بووە. ئاگاداری بزووتنەوەو شیعرە شۆڕشگێڕەکانی سەردەمی خۆی بووە. بە وردی ئاگای لەو پەیامە بووە کە "قاسم ئەمین"ی عەرەب بۆ یەکەمجار لە بارەی ئازادی و ماڧ ژنان و یەکسانیەوە بلاوی کردبۆوە. ئەگەرچی بێکەس کەم ژیاو تەنها ٤٣ ساڵ تەمەنی بوو وەختێ ماڵئاوایی لە ئێمە و میللەتەکەی کرد. بەلام ئەو لە ڕێگەی شیعرە ئازاکانیەوە لە ڕێی هەڵوێستی پاك و بێگەردی خۆیەوە لە دڵ و دەروونی میللەتەکەیدا بە زیندوویی ئەمێنێتەوە.

شێرکۆ بێکەس

سلێمانی ٢٠٠٨/٣/١

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەم دیوانە

سەرەتای چاپی یەکەم[١]

ئەمە یەکەمجار نییە دیوانی (بێکەس) لە چاپ ئەدرێ، بەڵام یەکەمجارە ئەکەوێتە بەردەمی خوێندەواران. لە پاش شۆڕشی تەمووزیش جارێکی تر شیعرەکانی "بێکەس" کۆ کرانەوە و خرانە بەر چاپ و ئەوەندەی نەمابوو لەناو دوو بەرگا بڵاو بکرێنەوە. بەڵام باری ئەورۆژەی کوردستان و عێراق بوو بە کۆسپ لە رێی تەواو کردنی ئەو ئیشەدا و چاپخانەکەی کە تیا لە چاپ ئەدرا مۆر کرا و چی تیا بوو دەستی بەسەرا گیرا و کەس نەیزانی فۆرمە لە چاپ دراوەکانی دیوانەکە چۆن و لە کوێ فەوتێنران.

وا ئێستا سەر لە نوێ شیعرەکان کۆکرانەوە و هی زیاتریش دۆزرایەوە و هەمووی لە چاپ درا. هیوامان وایە ئەمجارە بە ئارەزووی دڵی هەموو نیشتمان پەروەران و ئەدەب پەروەرانی کورد بێ و پاشماوەی شاعیرەکانی تریشمان بەمجۆرە و جوانتر کۆ بکرێنەوە و لە چاپ بدرێن و ئەوانیش نەکەونە بەرپلارێ چەرخی چەپگەرد.

مەبەستی ئێمە لە بڵاوکردنەوەی ئەم شیعرانە بەمجۆرە، هەر ئەوەندە بوو نەفەوتێن. ئەگینا شیعری "بێکەس" شایانی لێکۆڵینەوەیەکی وردە و پێویستی بەوەیە بە درێژی لەسەری بنووسرێ و ئەو دەورە روون بکرێتەوە کە "بێکەس" و شیعری "بێکەس" لە ژیانی نوێی نەتەوەی کورد و بڵاوکردنەوەی گیانی نەتەوە پەرستی و نیشتمان پەروەریدا گێڕاویانە. هیوامان وایە لە دوارۆژێکی نزیکدا هەلێکی باشمان بۆ هەڵ بکەوێ بۆ بەجێ گەیاندنی ئەم ئەرکە و بتوانین شتێکی وا بنووسین شایانی پایە و شوێنی "بێکەس" بێ لە مێژووی ئەدەبی نەتەوەکەماندا.

---

[١] لەم چاپی دووهەمەدا لە بارەی رێزمان و رێنووسەوە وردەیەك دەسكاری ئەم سەرەتایە كراوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەوەی پێویستە لێرەدا بووترێ ئەوەیە ئەم شیعرانە تێکڕای شیعری "بێکەس" نین. "بێکەس" زۆر شیعری هەیە دەستی ئێمە نەکەوتووە. یا فەوتاوە یا لە نامەخانەی ئەم و ئەو دایە و بۆیان نەناردین. زیاد لەوە گەلێ شیعریشمان بلاو نەکردەوە چونکە بۆ ناو و ناتۆرە پیاهەڵدانی ئەو کەسانەی وتوە کە خراپەیان لەگەڵی کردووە. ئێمەش نەمانویست گای کۆن بە با بکەین و زامی پەترۆ بەستوو هەڵدەینەوە.... هەروەها سرووودی وایشمان لابوو کە دیار بوو بە نادروستی نووسرابووەوە و نارێکی تیابوو، بلاومان نەکردەوە بە هیوای ئەوەی لە پاشەڕۆژا بە بێ هەڵە دەسمان بکەوێ.

ئەمڕۆش کەوا لە چاپ کردنی ئەم دیوانە ئەبینەوە. ئەبێ سوپاسی بنەماڵەی "بێکەس" بە هەموو ئەوانەدا بگەیەنین کە لە کۆکردنەوە و بەچاپ گەیاندنیا بەشداربوون بە تایبەتی بەڕێز کاك فەهمی قەفتان کە ئەرکی لە چاپ دانی گرتە ئەستۆ. مامۆستا عەبدولڕەحمان زەبیحی کە نوسخەیەك لە دیوانەکەی لابوو پێی داین و برایان س.ع شادمان و عومەر مارف بەرزنجی لە سلێمانی و کەریم شارەزا لە هەولێر کە بە دەنگ بانگەوازەکانەمانەوە هاتن کە لە "برایەتی"دا بلاومان کردەوە و هەر یەکە چەند پارچە شیعری "بێکەس"یان لابوو بۆیان ناردین کە لای خۆمان نەبوو.

هیوامان وایە رەنجەکەمان بە دڵی خوێندەوارانی خۆشەویست بێ و لە کەم و کورتمان ببوورن و، هەزار سلاویش بۆ گیانی پاکی "بێکەس" شاعیری دەست و دەم پاك و بێگەردی کورد و کوردستان.

محەمەدی مەلا کەریم

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

"بێکەس" لە چەند لاپەڕەیەکدا[1]

ناوی "فایق" و کوڕی "عەبدوللا بەگ"ی کوڕی "کاکە حەمە"ی کوڕی "ئەلیاسە قۆجە"یە. بنچینەی بنەماڵەیان لە قەڵاچوالانەوە هاتووەتە سلێمانی و خۆی لە ١٩٠٥ دا لە سیتەك هاتووەتە دنیاوە کەدێیەکە بیست کیلۆمەترەیەك لە باکوری رۆژهەڵاتی سلێمانییەوە و ئەوسا مەرکەزی قەزای شارباژێڕ بووە. عەبدوللا بەگی باوکی لەوێ "تابوور ئاغاسی" بووە. لە دایکیشیەوە لە بنەماڵەی ئاغەلەرەکانی سلێمانی یە.

ساڵی یەکەم و دووهەمی تەمەنی لە سیتەك بەسەر بردووە و پاشانماڵیان هاتووەتەوە سلێمان و لە تەمەنی سێ ساڵانا ئاوڵەی دەرداوە. هەر بە منداڵی باوکی لە حوجرەی فەقێ خستوویەتیە بەر خوێندن. لە ١٩١١دا باوکی بە ئیشی میری نێرراوە بۆ خانەقی و لەوێوە بۆ بەغدا. لە بەغداوە ئەنێرێ بە دوای ماڵ و منداڵەکەیا و ئەیانباتە ئەوێ و پاش ساڵێك خۆی چووە بۆ تورکیا و ئەمانی لە بەغدا بەجێ هێشتووە. ئیتر فایق باوکی نەدیوەتەوە. هەر لەو ماوەیەدا حەمە سەعیدی برا گەورەی لە ئاوی دەجلەدا ئەخنکێ و دوا بەدوای ئەو دایکیشی کۆچی دوایی ئەکا و فایق ئەکەوێتە لای خاڵی. ئەویش پاش چەند مانگێك ئەمرێ و فایق و تاهیری برا بچووکی بە بێکەس ئەمێننەوە.

کە شەڕی یەکەمی جیهان دائەگیرسێ و ڕێی هاتوچۆی بەینی بەغدا و سلێمانی ئەبەسترێ، حاجی ئەمینی کاکە حەمەی مامی لە سلێمانییەوە ئەنێرێتە لای حاجی عەلی ئاغا کە لە بەغدا بووە، کە چاودێری فایق و براکەی بکا و هەر میراتێکیان لە

---

[1] ئەم کورتە مێژووە لە "مێژووی ئەدەبی کوردی" ی مامۆستا عەلائەدین سجادی و لە وتارێکی مامۆستا کەریم شارەزا کە لە ژمارە ٢٨ی پاشبەندی کوردی رۆژنامەی "العراق" "عێراق"دا بڵاوی کردووتەوە و، لە بنەماڵەی شاعیر خۆی وەرگیراوە. ئەم باسە لەم چاپی دووهەمەدا دەسکاری کراوە و لێی زیاد کراوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

باوك و دایكیانەوە بۆ مابێتەوە بۆیان خەرج بكا. ئەویش ئەیانداتە دەستی "حەبەخان" ناوێك كە خێزانی ئەفسەرێكی خەڵكی سلێمانی بووە لە بەغدا دانیشتووە... ژنەكەش مەردانە ئەیانخاتە ژێربالی بەزەیی خۆی و وردە وردە پێ یشیانی ئەخوێنێ. دوو سێ ساڵێك بەمجۆرە رائەبوێرن. لە ١٩١٧دا كەساسییەكی زۆریان تووش ئەبێ. لە ١٩١٨دا حەبەخان ئەیانباتەوە بۆ سلێمانی بۆ لای حاجی ئەمینی مامیان.

فایق لە سلێمانی ئەخرێتە قوتابخانە و لە پۆلی سێهەما وەرئەگیرێ و تا ساڵی ١٩٢٣ بەردەوام ئەبێ لە خوێندندا و هەموو ساڵێ بە یەكەم دەرئەچێ. لەو ساڵەدا لەسەر ئارەزووی مامی ئەچێتە خوێندنخانەی "علمیە" لە كەركووك. بەڵام بۆی رێ ناكەوێ لەوێ بخوێنێ، ئەچێتە بەغدا و ساڵی ١٩٢٤-١٩٢٥ لە "دارالعلوم" بەسەر ئەبا. لەوێیش لەبەر دەم بزێوی ناتوانێ بژی و لە ١٩٢٦-١٩٢٧ دا ئەگەڕێتەوە بۆ سلێمانی لەو كاتەدا سلێمانی تەنها پۆلی یەكەمی ناوەندی تیا بووە. ناچار تێی ئەچێ.

*لەو ساڵانەدا تەنگ و چەڵەمەی ژیان ناچاری ئەكا دوكانێكی جگەرەچییەتی بكاتەوە، بەڵام ئەمەش سەر ناگرێ , دەس ئەكا بە جگەرە و شقارتە فرۆشتنی دەسگێڕ و پاشان پەنا ئەباتە بەر "ئەشغاڵ" و بە رۆژانە لە رێگای عەربەت ئیش ئەكا و چەند مانگێك لەسەر ئەم ئیشە ئەبێ. لە ١٩٢٨دا بۆ ماوەی چەند مانگێك لە هەولێر ژیاوە. لەو سەردەمەدا خوالێخۆش بوو "قالەی ئایشەخان" ئەندازیاری ئەشغاڵ بووە و سەرپەرشتی كردنەوەی رێگای هەولێر- رەواندز- رایاتی كردووە، بێكەسی دۆستی لە ئەشغاڵ دامەزراندووە. هەر لەو ساڵەدا بێكەس ئەبێ بە مامۆستای "زانستی" و لە ١٩٢٩دا ئەبیسێ كە باوكی لە مەرعەش لە توركیا مردووە. لە ١٩٣٠دا بە هەر دەردیسەرییەك بووە بە دوای میراتی باوكیا ئەچێ بۆ توركیا، هەر لەو ساڵەدا بە نائومێدی ئەگەڕێتەوە.

*هەر لەو ساڵەدا بوو راپەڕینەكەی شەشی ئەیلوول لە دژی هەڵبژاردنە ساختەكەی دام و دەزگای پاشایەتی رووی دا. بێكەس یەكێك بوو لەو نیشتمان پەروەرانەی سەركردەیی ئەو راپەڕینەیان كرد و برینداریش بوو تیایا. لە ئەنجامی ئەو دەورەیدا ئەیگرن و ئەیخەنە بەندیخانەوە. شیعرە بە ناوبانگەكەی "ئەی وەتەن مەفتوونی تۆم..."ی لەو بەندییەدا وتووە. هەر لەسەر ئەم بەشداربوون و سەركردەییەی لەسەر ئیشیش لای ئەبەن.

*كە لە بەندیخانە دێتە دەرەوە قوتابخانەیەك ئەكاتەوە بۆ ئەوەی دەرسی تیا بڵێتەوە و پێی بژی. لە ١٩٣٣دا میری وەری ئەگرێ بە مامۆستا و ئەینێرێتە مۆرتكەی بازیان و پاشان ئەینێرێتە تەوێڵە. لە هاوینی ١٩٣٥دا لەگەڵ كۆمەڵە مامۆستایەك كە یەكێكیان مامۆستا گۆرانی شاعیری بەناوبانگ بووە بەشداری لە دەورەیەكدا كردووە كە

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

له بەغدا بۆ مامۆستایان ئامادە کراوە. بێکەس لەو سەردەمەدا مامۆستای قوتابخانەی سەرەتایی بازیان بووە.

*لە ١٩٣٧دا لە وزەی میری دا نامێنێ مامۆستایەکی نەترسی وا لە سلێمانیدا هەبێ گیانی خەبات و کوردایەتی بڵاو بکاتەوە، دووری ئەخاتەوە بۆ حیللە و پاش ساڵێك ئەینێرێ بۆ عەمارە، بەڵام بێکەس قایل نابێ بچێ و دەس لە ئیشەکەی هەڵ ئەگرێ و دێتەوە سلێمانی، قوتابخانەیەك ئەکاتەوە تا ١٩٤١ دەرسی تیا ئەڵێتەوە. ئەوجا ئەیکەنەوە بە مامۆستای قوتابخانەکانی میری و تا دوادوایی ساڵی ١٩٤٨ لە قەرەداغ و سلێمانی و سووورداش و هەڵەبجە مامۆستا ئەبێ. لە ١٩٤٨/١٢/١٨ دا بۆ یەکجاری سەر ئەنێتەوە.

*بێکەس شاعیرێکی ئازا و نەبەز و چاونەترساو بووە. هەرگیز گوێیشی بە "پایە" و "شوێن" و دارایی نەداوە، تا ماوە بە سەربەرزی ژیاوە و لە رێگای دڵسۆزی بۆ گەل و نیشتمان لای نەداوە و ژیان و شیعری خۆی بۆ خزمەتی ئەوان تەرخان کردووە. چەند جار ئینگلیزەکان ویستویانە بە تەمای پایەی "بەرز" لە خشتەی بەرن یان هەر هیچ نەبێ دەمکوتی بکەن. بەڵام ئەو گوێی نەداونەتێ و بە هیچ نەخەڵەتاوە و لە هیچ نەترساوە. گرتن و دوورخستنەوە و لەسەر ئیش لابردن باوەڕی بە نەتەوە و وڵاتەکەی لەق نەکردووە. نموونەیەکی هەرە دیاری ئەم چاونەترساوییەی بێکەس پارچە شیعری "بیست و حەوت ساڵە"یە کە لە ئاهەنگێکی ماڵاوایی دا، کە لە ساڵی ١٩٤٦دا مەعروف جیاووکی موتەسەرریفی ئەو سەردەمەی سلێمانی، بۆ "ئەدمۆنس"ی راوێژ پێکراوی ئینگلیزی وەزارەتی ناوخۆی ساز کردبوو، رووبەڕووی ئەدمۆنس خۆی و بەرابەر بە سەدان ك ەس لە نوێنەرانی هەموو چینەکانی خەڵکی سلێمانی خوێندیەوە، لە کاتێکا کە ئەدمۆنس هەموو شتێ بوو لە عێراقا و ، کەم کەس ئەیوێرا قسەی عادەتی لە ڕوویا بکا.....

*بێکەس وەنەبێ نیشتمان پەروەرێکی دوور و بێ ئاگا بووبێ لە هەڵسووڕانی رێكوپێکی سیاسی. بە گوێرەی ئەو لێکۆڵینەوانەی لەم رووەوە کراون لە جووڵانەوەی "ژ.ك" و دوا بە دوای ئەو لە دامەزرانی پارتی دیموکراتی کوردستان زۆر نزیك بووە. پارچە شیعری "داری ئازادی"یش کە دوابەدوای راپەرینەکەی ١٩٤٨ی گەلی عێراق وتوویەتی و لەوانەیە دوا شیعریشی بێ، بەڵگەیەکی بایەخداری نزیکییەتی لە بیروباوەڕی دیموکراتی.....

*بێکەس جگە لەزمانی کوردی، عەرەبی و فارسی و تا ڕادەیەك ئینگلیزیشی زانیوە. بە تایبەتی لە عەرەبیدا دەسێکی باڵای بووە. هۆنراوەیەکی زۆری عەرەبی لەبەر بووە. وا بڵاوە کە "معلقاتی سبعە"ی بە تەواوی لەبەر بووە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

٭قسەی خۆش و نوکتە و گاڵتەوگەپی بێکەس لەناو کۆڕەکانی ئەو سەردەمەی سلێمانیدا باو بووە و ئێستاش ئەیگێڕنەوە. هەرگیز بۆ وەڵام دانەوە و قسەی بە تویکڵ دانەماوە.

٭لەناو شاعیرانی کوردا ئەحمەد بەگی ساحێبقران "حەمدی" و لەناو نیشتمان پەروەرانی کوردستانا "مەحمود جەودەت"ی زۆر لا پایەبەرز بووە. جەودەتی شەهید یەکێك بووە لە دۆستە خۆشەویستەکانی.

٭بێکەس دوو ژنی هێناوە یەکەمیان لە ساڵی ١٩٢٥دا کە پاش ساڵێك بە دەردی سیل کۆچی دوایی کردووە و مردنەکەی کارێکی زۆری کردووەتە سەر دەروونی بێکەس و وای لێ کردووە ماوەیەك گۆشەگیر ببێ. لەم ژنەی کچێك و لە ژنی دووهەمی دوو کچ و کوڕێکی بووە کە "شێرکۆ"یە.

٭وەکو ئێستا دەرئەکەوێ بێکەس بە تەوژم "زەغت"ی خوێن مردووە. لەگەڵ ئەوەشا کە لە رۆژانێکی ساردی زستانێکی تووش و سەختدا مردووە. خەڵکێکی زۆر لەگەڵ تەرمەکەی لە هەڵەبجەوە هاتوونەتەوە بۆ سلێمانی و لەوێیش خەڵکێکی زۆرتر لەگەڵی چوون بۆ گۆڕستان و لەنزیك گومەزی بابانەکانەوە، لە سەیوان، بەخاکی پاکی کوردستانیان سپاردووە.

٭پاش مردنی بە چەند رۆژێك لەلایەن حکومەتی کۆنەپەرستی ئەو رۆژەوە فەرمانی لە ئیش دەرکردن و گرتنی دەرچووە!

٭لە ساڵی ١٩٥٨دا ئاهەنگێکی گەورە بە بۆنەی یادی دەهەمی کۆچ کردنیەوە لە سلێمانی سازکرا.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

"بێکەس" وەك خەباتکارێك و وەك شاعیرێك[1]

سولەیمانی هەر لەسەرەتای دروست کردنیەوە لەسەر دەستی بابانەکانا، مژدەی جیانی نوێی بۆ کوردستان پێ بووە، کە کرایەوە بۆ ئەوە کرایوە پێتەختی میرنشینیەکی کورد بێ، میرنشینی یەك هەر چەند بۆی نەلوا ببێ بەو میرنشینیەی میرنشینیەکانی تری کوردی لە دەرور خڕ ببنەوە و یەکیان بخا و قەوارەی دوارۆژی نیشتمانیان لێ پێك بێنێ، بەڵکو لە تاقی کردنەوەیەکی لەوە پاشیشدا هەر بۆی نەلوا هیچ نەبێ هەر خۆی بە تەنها وەك مەڵبەندی میرنشینیەك بمێنێتەوە، لە گەڵێ سەری ترەوە لە بەشی باشوور و رۆژهەڵاتی نیشتمانەکەماندا بوو بە بناغە و چەکەرەی کوردستانی نوێ و هاوچەرخ.

کە چاوێك بەمێژووی رابوردوودا ئەگێڕینەوە، ئەبینین ئەدەبی نوێی زاراوەی کرمانجی خواروو بۆ یەکەمجار لەم شارەدا سەری هەڵدا و وردە وردە گۆی پێشبڕکەی لە ئەدەبی زاراوەی گۆرانی و کرمانجی ژووروو بردەوە..... ئەبینین ئەم شارە بوو هەر لە سەردەمی عوسمانیەکانا زۆرترین ژمارە خوێندەواری، لەچاو شارەکانی تری کوردستانی باشووردا، ناردە دانشگا و خوێندنگاکانی ئەستەموولّ.... ئەم شارە بوو لە کوردستانی باشووردا یەکەمین چاپخانەی تیا دامەزرا ویەکەمین رۆژنامەی کوردی تیا دەرچوو.... هەر لەم شارەوە بوو یەکەمین پێوەندی گەلی کورد بە سیستێمی سۆشیالیستی یەوە دەستی پێ کرد کە پاش شۆڕشی پیرۆزی ئۆکتۆبەر هاتە سەر رووی کار و ئەوە بوو شێخ مەحموودی نەمر نامە مێژووییەکەی لە ڕێگای شابەندەری رووسیای سۆڤیەتییەوە لە تەورێز بۆ لێنینی مەزن نووسی و هەر ئەم شارەش بوو "سۆن"ی نومایندەی ئیمپریالیزمی ئینگلیز لە راپۆرتێکدا بۆ کاربەدەستانی سەرەوەی خۆی، گلەیی-

---

[1] ئەم باسە پۆختەی وتارێکە لە کۆڕێکی ئەدەبی یەکێتی نووسەرانی کورددا لە سولەیمانی لە ١٩٧٨/١٢/٢٩دا بە بۆنەی بیرەوەری٣٠ ساڵەی کۆچی دوایی بێکەسەوە خوێندمەوە م.م. ك.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەداخـەوە بڵاوبوونـەوەی ناووناوبـانگی بۆڵـشوێکی تێـدا ڕاگەیانـد.... لـە هـەمووش بایەخدارتر ئەم شارە بوو بوو بە مەڵبەندی یەکەمی بزوتنـەوەی سیاسـی و شۆڕشـگێڕی بەشی باشوور و ڕۆژهـەڵاتی وڵاتەکـەمان و تـا ئێـستاش ئـەم سـەربەرزییەی هـەر مـاوە و پایەدارە و لەسەر لاپەڕەکانی مێژووی ڕۆژگاردا نازی پێوە ئەکات.

شارێ پشتیرێکی مێژوویی و سیاسی وا دەوڵەمەندی هەبێ و ئەوەندە هاوچەرخ بێ و لەگەڵ پێویستییەکانی ژیانی نوێدا بەم چەشنە لێك ئالاّ بن، ئـەبێ هەمیـشە مەڵبەنـدی سەرهەڵدانی بنووس و چاکەخوازی کەڵە کەڵەی وا بێ نەتـەوە و وڵات شـانازییان پێـوە بکـەن و دەربـڕی ئـازار و ئاواتـەکانیان بـن و لەسـەر تـابلۆی نەخـشەی سەرانـسەری نیشتماندا وەك ئەستێرەی گەش و پرشنگدار بریسکێتەوە.

ئەگەر پێش جەنگی یەکەمی جیهان سولەیمانی لەم مەیدانە پـڕ شانازی یـەدا شـاری تاقانەی کورد نەبووبێ و لە کوردستانی تورکیادا، بە تایبەتی گەلێ شاری تـری وا بـووبن هاوبەشـی ئـەم شـان و شـکۆیەی بـووبن، خـۆ هـەموومان ئاگـادارین کـەوا لـە دوای ئـەو جەنگـەوە نەخـشەکە بـە جـارێ گـۆڕا. سـەرپان کردنـەوەی بزووتنـەوە میللییـەکانی کوردسـتانی بـاکوور و ڕۆژهـەڵات، هـەر چـەند شـان بـە شـانی سـەرپان کردنـەوەی حوکمدارێتی و پاشـان شۆڕشـەکانی شـێخ مـەحمودیش بـوو، بـەڵام شـاری سولەیمانی بـە پێچەوانەی ئەو بارە نابارەوە کە شارەکانی کوردستانی ئێـران و تورکیـا تێـی کـەوتبوون، درێژەی بە خەباتی خۆی دا و ئەگەر لە مەیدانی حوکمڕانیشدا کێشەکەی دۆڕاندبێ، لە مەیدانی سیاسەت و کۆڕ و کۆمەڵە پێکهێنان و بزووتنەوەی کولتووریدا بەردەوام بووە و درێـژەی بەخـەباتی خـۆی داوە و لـەم مەیدانـەدا دەسکەوتی مـەزنی وەدەسـت هێنـاوە و لاپـەڕەی زێـڕینی زۆری خـستووەتە سـەر مێـژووی خـەباتی سـەختی ئـەو وڵاتـەی ئـەم ڕۆڵەی جگەرسۆز و شیرینیەتی.

پاش ژێرکەوتنی شۆڕشەکانی شێخ مەحمود و لە ئەنجامی ئەو هەموو کـەم و کـورتی و ناتەواوییانەدا کە لە دەزگاکانی شێخدا هەبوون و ڕۆشنبیرانی سەردەم هەمیشە باسیان ئـەکردن و هـەوڵی ڕاسـت کردنـەوەیان ئـەدان و لـە ئـەنجامی ئەوەشـەوە کـە تەزوویـەکی بێمتمانـەیی بـەوە کـە گـەلی کـورد شـایانی ئـەوە بـێ قـەوارەی خـۆی هـەبێ و ببـێ بـە خاوەنی دام و دەزگای تایبەتی خۆی بـە نـاو توێـژێکی فراوانـی خەڵکدا بـڵاو بـووەوە و داگیرکەریش لە لایەکەوە بە جۆرێك هانەهانەی ئەم تەزووی بێ متمانەییەی ئـەدا و لـە لایەکی کەشەوە بێ دەسکەوت نەبوو لەوەدا کە کەسانی هوشیار و ڕۆشـنبیر، لـە جیـاتی ڕێگای سیاسەت و خەباتی چەك بە دەستی، ڕێگای کولتوور و پێشخستنی گەل لـە ڕێگـای کولتـوورەوە بگرنـەبەر، چـونکە هـەر چـۆن بـێ ئـەو ڕێگایـە بـەش بـە حـاڵی پارێزگـاری

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەرژوەندی ئەو، لە ڕێگای خەباتی سیاسی و چەکدار کەم مەینەت تر بوو... لە ئەنجامی هەموو ئەم هۆیانەوە تەوژمێکی گەورەی ڕۆشنبیری وەچەی خوێندەواری خەڵکی سولەیمانی و دەورووپشتی گرتەوە و کۆمەڵێك شاعیر و بنووس پەیدا بوون لەم مەیدانەدا بە گەرمی تێ ئەکۆشان.

بەڵام زۆری پێ نەچوو ئەو سڕی و کاسییەی بەسەر خەڵکەکەدا هاتبوو ڕەوییەوە و بە هۆی دامەزرانی قەوارەی یەکگرتووی عێراق و پێوەندی بە یەکەوە کردنی کۆمەڵانی عەرەب و کورد و یەکتری ناسینی ڕۆشنبیران و سیاسەتکاران و تێکۆشەرانی هەر دوو لاوە، خەباتی خەڵکی بەغدا بە تایبەتی و ناوچە عەرەب نشینەکانی عێراق تێکرا لە دژی ئینگلیزی داگیرکەر و ئەو پەیمان و ڕێککەوتننامانەی ئەیویست بە سەر خەڵکیاندا بسەپێنێ، لە کوردستانیشدا دەنگی دایەوە و ئەوەش یەکێك بوو لەو هۆیانەی گوژمێکی نوێیان بە خەڵکەکە دا و بە تایبەتی شاری سولەیمانی کە هەمیشە هەر پێش دەست و پێش قەرەوڵ بووە، بۆ وەبیرهێنانەوە و دەست خستنی مافەکانی گەلی کورد ڕێگای توندوتیژی گرتەوەبەر.

بێکەسی شاعیر یەکێك بوو لەو ڕۆشنبیرانەی ئەم تەوژمە نوێیە لە دەروونیا دەنگی دایەوە و بۆمبای یەکەمی لە وشە دروست کراو کە هەرگیز سارد بوونەوە و لە کار کەوتنی بۆ نییە، کە بێکەس لە خەباتی ئەو سەردەمەدا تەقاندییەوە و خۆیشی بە جەماوەر پێ ناساند، شیعرەکانی بوو کردنی بە چەکی دەستی و پێ یانەوە چووە شەڕی بەردەرکی سەرا و خەباتی پیرۆزی ڕۆژی ڕەش و گەشی شەشی ئەیلوولەوە و[1] تا مرد فرێی نەدا.

بێکەس شاعیرێکی زاتی نەبوو تا شیعر بۆ داخە تایبەتیەکانی خۆی تەرخان بکا. لای بێکەس شیعر و خەباتی سیاسی و کۆمەڵایەتی و بڵاوکردنەوەی گیانی شارستانیەتی نوێ، هەموو ئامێتەی یەك بوون و لە یەك جوێ ناکرێنەوە.

---

[1] لێردا شتێکی بچووك، بەڵام لام وایە بایەخدار، هەیە نابێ پشت گوێی بخەم، ئەویش ئەوەتە سەردتای هۆشیاری سیاسی فایق بێکەس لە ڕاپەڕینی شەشی ئەیلوولی بەردەرکی سەرای سولەیمانییەوە نیشانەی لای ئێمە دیارە. بێکەس هەر چەند پێشتر شیعری وتووە و هەر چەند شاعیرێکی شارستانەتی خوازیش بووە، بەڵام نیشانەی زەقی دۆست و دوژمن نەناسینەوە و لێك جوێ نەکردنەوە لە پارچە شیعرێکیدا دیارە کە بە بۆنەی کردنەوەی یانەی فەرمانبەرانی هەولێردوە دایناوە و لە ژمارە (٥)ی ساڵی (٢)ی گۆڤاری "زاری کرمانجی" دا بڵاو کراوەتەوە کە لە ١١ی تەشرینی دووهەمی ١٩٢٨دا دەرچووە، بە پێچەوانەشەوە شیعری نیشتمان پەروەرانە و کوردانەی پێش ئەو ماوەیەمان لە بەردەستدا نییە دژی ئەم ڕایەمان بگەیەنێ، هەر چەند هەندێ شیعری کۆمەڵایەتی سیاسی هەیە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بێکەس تەنانەت وەك گۆرانی تا سەرەتای ساڵەکانی پەنجاش نییە کە هەر عەودالّی دوای جوانی و سروشت و هونەر بۆ هونەر بووبێ و ئەگەر جاروبار شتێکی تایبەتی وەك تابلۆیەکی شەڕی بەردەکی سەرا، یا وەك خنکاندنی مەحمود جەودەت، یا وەك پاشکەوتوویی لە رادەبەدەری کوردستان بە بەراورد لەگەڵ جوانی سروشتی و ئاواتی دوارۆژی گۆران خۆی پێی، یا وەك مەترسی فاشیزم یا دیمەنی سامناکی یەکێ لە کولۆلّییەکانی مرۆڤایەتی لە وڵاتێکی وەك وڵاتی خۆماندا، تەکانێکی توندی پێ نەدا بێ و نەیهەژاندبێ، شیعری لەو چوارچێوەیە دەرنەچووە کە وتمان، کە راستەکەشی ئەگەر ناچاری ئەرکی تر نەخاتە ئەستۆی شیعر، ئەرکی هەر ئەوەیە گۆران لەو سەردەمەدا تەرخانی کردبوو بۆی. وەك پیرەمێردیش نییە کە لە خولگەی پەندی پێشینان و قسەی نەستەق و بە توێکڵ و حیکمەتی کۆمەلّایەتیدا بسوورێتەوە و ئەگەر جاروباریش رووداوێك پێویستی کرد خۆی بخاتە کۆڕی سیاسەتیشەوە و گوڵێ بە سنگی خەباتی گەلدا بکا. وەك کەسێکی لە چەشنی مەلای کۆیەش نییە شۆڕشگێڕییەتییەکەی تەنها لە دژی دیمەنەکانی پاشکەوتنی کۆمەلّایەتی بخاتە کارو هەقی بە سەر بنەمای پاشکەوتنەکەوە نەبێ کە باری سیاسییە.

بێکەس شاعیرێکە شیعر چەکی دەستی بووە لە خەباتدا. جا بۆیە ئەگەر سادەیی و رەوانی و بێ وێنەیەکی زەقمان تێکرا لە شیعری بێکەس دا بێتە بەرچاو، نابێ گلەیی لە بێکەس خۆی بکەین بۆ وا شیعری لە خاسیەتە بنەڕەتییەکانی داماڵیوە؟ رووی دەمی گلەیی ئەبێ بکرێتە ئەو بار و چەرخە ستەمکارە کە بێکەسی ناچار کردووە لە پێناوی وریا کردنەوەی گەلدا واز لە گەلێ رووی هونەری شیعر بێنێ و شیعری سادە و سووك و ئاسان دارێژێ تا خەلّکی پێ وشیار کاتەوە. بەختی بێکەس لەمەدا لەوە ئەچێ وێنەکێشێکی بەناوبانگ ناچاری ئەوە ببێ دەرسی ئەلف و بێ بە منالّان بلّێ. بێ گومان ئەرکی ئەلف و بێ وتنەوە بە منالّان ئەرکێکی ئێجگار پیرۆزە، بەلّام دیارە لە باردی شارستانەتییەوە بۆشایی ئەوە پڕ ناکاتەوە کە هونەرمەندێکی بالّای وێنەکێشمان لە دەست بچێ. ئەگەر کۆمەڵەی ئەو هونەرمەندە وێنەکێشە، کۆمەڵەیەکی بەختەوەر بوایە لەسەر مامۆستای ئەلف و بێ وتنەوە پەکی نەئەکەوت و ئەمیش بۆی ئەلوا خۆی بۆ هونەرەکەی خۆی تەرخان بکات و وێنەی جوان بۆ ئەم خەڵکە و بۆ دەوڵەمەند کردنی جیهانی هونەر بکێشێ. بێکەسی ئێمەش هەروا ئەگەر باری سیاسی و کۆمەلّایەتی و کولتووری دواکەوتووی کورد ناچاری نەکردایە شیعرەکانی بۆ چارکردنی ئەم دەردانە تەرخان بکات، لەوانە بوو ئەویش وەك گۆران، یا چەردەیەك لەو ئایەختر، دەیان پارچە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شیعری ناسکی وەك ئەوانەی پێش بە ناخی سیاسەتا- چوونە خواری گۆران، وەك "ئـەی مانگ"ەکەی خۆی بڵێ.

لە کوردستان و وڵاتە پاشکەوتووەکانی وەك کوردستاندا، باری پاشکەوتووی کۆمەڵ ئەرکی ئەوتۆی خستووەتە سەرشانی شیعر، خەڵکەکەش وایان لێ هاتووە وا ئەزانن لە راستیدا شیعر بۆ بەجێ گەیاندنی ئەو ئەرکانە داهاتووە، کەواش نییە. ئەگەر کۆمەڵ بە رۆژی بەختەوەری خۆی گەیشتبوایە، شیعر کە بۆ ئەوە دانراوە یەکێکی وەك مەولەوی بیڵێ کە ئەزانێ چۆنی ئەڵێ، بۆ بابەتی وا بوترێ کە هەرگیزاو هەرگیز مردن بە خۆیەوە نەبینێ، لە هەموو کاسەیەکدا نەئەبوو بە کەوچك و لە هەموو دیزەیەکدا نەئەبوو بە ئەسکوێ..... مەلای مزگەوت نەی ئەکرد بە هۆی فێرە تارەت گرتن و دەس نوێژ شتن و نوێژ کردنی خەڵکی نەخوێندەوار و منداڵی قوتابخانە.... خاوەنی "ئەحمەدی" و خاوەن ئەحمەدییەکانی تر نەیان ئەکرد بە فەرهەنگ بۆ زمانی بێگانە بە منداڵان فێر کردن.... سیاسییەکان نەیان ئەکرد بە چەکی وروژاندنی خەڵك بۆ خەبات لە دژی داگیرکەران و خوێن مژان. رۆژنامەنووسە شۆڕشگێڕەکان جێگای سەروتاری رۆژنامە و گۆڤارەکانیان پێ رەش نەئەکردەوە... رەشە خەڵکەکەش نەئەهاتن تاقی کردنەوەی کۆمەڵایەتی خۆیانی پێ داڕێژن.... ئەمە هیچی لە بنەڕەتا ئەرکی سەرشانی شیعر نییە گرتوویەتیە ئەستۆی خۆی یا خستوویانەتە ئەستۆی. بەڵام وەك ئەڵێن "ڕووی نەبوونی رەش بێ" ناچاری حەرام حەڵاڵ ئەکا و شتێك نییە کەس لە ئاستیا بتوانێ بڵێ "لەل"..... بۆیە ئەگەر لای ئێمەش، وەك لای هەر گەلێکی وەك ئێمە، لە رێگای شیعرەوە دەرسی ئایین بە منداڵان بڵێن و "شێخ مارفی نۆدێ" بە شیعر "کاك ئەحمەد"ی کوڕی فێرە عەرەبی بکا و "حاجی قادری کۆیی" کۆمەڵانی دواکەوتووی کوردستان بە شیعر وشیار بکاتەوە و مژدەی جیهانی نوێی پێ بێنێتە وڵات و "پیرەمێرد" قسەی نەستەق و تەجرەبەکانی ژیانی کۆمەڵ بە شیعر بهۆنێتەوە و "قانیع" بە شیعر جووتیاران لە خەوی بێ ئاگایی راست بکاتەوە و لە دژی دەرەبەگی خەرمان تاڵان کەر و شێخی مفتەخۆر و مەلای دەس بڕ و بازرگانی بە سوود و سەلەم سەوزخڕیان بوورووژێنێ، دیارە ئەبێ "بێکەس" و بێکەسەکانی تریش هەر وا بکەن و بیکەن بە چەکی خەبات و پرۆگرامی سیاسی و راست کەرەوەی باری کۆمەڵایەتی و ئاوێنەی دەربڕینی داخوازییە کۆمەڵایەتییەکان و بەڵکو ئەگەر وا نەکەن، لە ئاستی گەل و نیشتمانەکەیاندا بە کەمتەرخەم و درێغی کردوو دائەنرێن و راستیشە ئەبێ وا بن. شیعری کوردی کە لەبەر ناچاری هێنرایە ئەم مەیدانانەوە، پیاوانە لە هەقی ئەم ئەرکە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تازەیەش هات و تا سەردەمێکی درەنگی لەمەولاش ئەم دەورە هەر ئەبینێ و هەڵە و تاوانە بمانەوێ ئەکتەری ئەم شانۆنامەیەی لێ بسەنینەوە.

بۆیە ئەگەر شیعر لەم مەیدانەدا لە سەرجادە و لە ناو پۆلی قوتابخانە و لە دەرگای مزگەوتەکان و گەڕەکەکانی هەژاراندا تۆزاوی و خۆڵاوی و قوڕاوی بوو، جارجار شیعرێکی کاڵ و کرچ یا لار و وێر یا سادە و بێوێنەی لێ درەچوو، گلەیی لە شاعیر ناکرێ و شاعیر بەرابەر بە هونەر بە تاوانبار دانانرێ.... خزمەتی خەڵکی کردووە کە لە پێش هەموو ئەرکێکەوەدیە تەنانەت بە پاراستنی نازداری هونەریشەوە. ئێمە ئەگەر بمانەوێ شیعرمان لە ناسکی پەڕەی گوڵ و پاراوی رەشە رێحانە و جوانی ساقی وەنەوشە و دەم بە خەندەیی چاوی نێرگسدا بێ..... کچێکی شۆخی چاوڕەشی قژدرێژ و شانەکراوی شەپۆل بەسەر شانا هاتووە خوار بێ، ئەگەر بمانەوێ شیعرمان خۆراکی گیان بێ و هەمیشە هەر نەمر بێ، ئەبێ تێ بکۆشین کۆمەڵەکەمان بگەیەنینە ئەو ئاستە بۆ هەر کارێکی هۆی تایبەتی خۆی بەکار بێت. جا بەش بە حاڵی شیعریش، کە کۆڕ و کۆمەڵەی سیاسی و دەربڕی ئاواتی خەڵکمان بە ئازادی هەبوو، کە رۆژنامە و گۆڤاری سیاسیمان بە فراوانی و مشەمەری پێدەرکرا و هەموو خواست و داخوازییەکی خەڵکیان تیا بە کاڵا کرایەوە... ئەگەر توانیمان بێ ترس و لەرز رەخنە بگرین و پێویستمان بە شیعری رەمزی نەما بۆ رەخنەگرتن، کە کۆبوونەوە و کۆڕ بەستن بەرەڵڵا بوو، وتاری بێ پێچ و پەنای تیا خوێنرایەوە، ئەو کاتە پێویستمان بەوە نامێنێ بۆ دەربڕینی داخوازییەکانمان پەنا بەرینە بەر بەکارهێنانی توندوتیژی و پێویستمان بەوەش نامێنێ تووڕەیی خەڵك بووروژێنین و سەرەوژێری ناو شەقامەکانیان بکەینەوە. ئەو کاتە شیعریش ئەو مەیدانانە بەجێ دێڵێ کە لە بنەڕەتدا هی ئەو نین... ئەچێتەوە ناو باغچە و گوڵزاری خۆی و لە پشت پەردەی ناسك و پەنجەرەی شووشەبەندی رەنگاوڕەنگدا دائەنیشێتەوە چاوە تاتکێ لەگەڵ دڵدارەکانی ئەکا...شیعرمان ئەبێ بە شیعرێکی تر، غەیری ئەوەی ئێستا زۆربەی ناوچەی شیعری داگرتووە...لە ناسکی شیعری مەولەوی و بێسارانی و کوردی و گۆران و هەردی و هەموو شاعیرە هونەرمەندەکانی ترمانا ئەبێ و مەسەلەی پێوەندی نێوان کاری هونەری و خزمەتی کاروباری رۆژانەی کۆمەڵ ئەکەوێتە ناو چوارچێوەی راستەقینەی خۆیەوە.

بێکەس تێکۆشەرە بەر لەوەی شتێکی تر بێ. تێکۆشەری سیاسییە. تێکۆشەری کۆمەڵایەتییە. مامۆستای منالانیشە. شاعیریشە، بەلام ئەو تێکۆشەرە نییە کە بۆ راگەیاندنی بیر و باوەڕی خۆی پەنا بەر کۆڕ و کۆمەڵە و شان و رۆژنامە و بەیاننامە بەرێ. چەکی دەستی هەموو هەر شیعرەکانی و هاوجووتی گوفتار و کردارییەتی. ئەو

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

مامۆستایەش نییە میری کتێبی بۆ دابنێ و ئەویش ئەویە لەسەر بێ بۆ منالانی لێك بداتەوە. دیارە نابێ دەس بەرداری کتێبەکانی میری ببێ، بەلام خۆیشی بابەتێکی هەیە بە منالی بلێ. کتێبی ئەم بابەتانەیشی شیعرەکانیەتی، چ شیعری منالان و چ سروودی سیاسی.

بێکەس شاعیرێکی نەتەوەپەرستە، وەك بنووسێك[1] لە یادی دە سالەی کۆچ کردنیدا نووسیویەتی دوای حاجی قادری کۆیی یەکەم هەلگری ئالای کوردایەتی و نەتەوەپەرستییە. وەك مامۆستا رەفیق حیلمی یش ئەیگێڕێتەوە[2] رەخنەنووسێکی ئەدەبی فەرەنسەیی لە ریزی شاعیرە قەومییە تازەکانی کوردا ئەیژمێرێ. من لام وایە ئەم رەخنەنووسە هەقی تەوانی بێکەسی نەداوەتە دەست. بەلام کەس وای بۆ نەچێ من کە وتم بێکەس شاعیرێکی نەتەوەپەرستە، مەبەستم ئەو مەعنا سادە و کال و کرچەیە لە ئەدەبیاتی سیاسیدا نەتەوەپەرستی پێ مەعنا لێ ئەدەنەوە. جارێ لە هیچ شیعرێکی بێکەس دا هیچ جۆرە گیانێکی نەتەوەپەرستی شێت گیرانە و بە کەم زانینی نەتەوەکانی تر بەرچاو ناکەوێ، هەر چەند ئەو بارە سیاسی و کولتورییەش کە تیا ژیاوە رێگای ئەوەی بۆ تەخت نەکردووە لە مەعنای پێشکەوتخوازانەی نەتەوەپەرستی بگات و رێگاکانی بەر پێی بەجۆرە شۆڤێنیەتێکی نەگەیەنن.

بێکەس کە لەگەل راپەرینی بە گوڕمی جەماوەری رۆژی رەشی شەشی ئەیلوول و شەڕی بەردەرکی سەرادا، بۆ یەکەمجار ئەتەقێتەوە کە شەڕێك بووە بەرامبەر بە ئیمپریالیزم و دەولەتی ناوخۆی دەس نیشاندەی بە دلێکی وەك بورکانەوە دێتە کۆڕی خەبات و خەلك هان ئەدا. بەداخەوە هیچ شیعرێکی ئەودەمەی بێکەسمان بە دەستەوە نییە کە لەو رۆژەدا لەناو کۆڕی جەماوەرا خوێندبێتیەوە و ئاگری پێ بەردا بێتە دل و دەروونیان. بەلام دیارە ئەبێ شیعری وای بووبێ. ئەگینا شاعیرێ کە لە پاش گرتنی بە بۆنەی ئەو راپەرینەوە لەناو قوولایی بەندیخانەدا شیعری وەك "ئەی وەتەن"ەکەی بلێ، بە دلا ناچێ لەو رۆژەشدا چەند پارچەی ئاگرینی نەوتبێ.

بێکەس لە بنی چالی رەشەوە راپەرینی خەلك بە مژدەی بەختەوەری دوارۆژی گەل دائەنێ. راستە وایە، چونکە بەختەوەری هەر لە تێکۆشان و کولۆلی هەر لە سەرشۆڕیدایە. مادەمیش خەلك هاتوونەتە کۆڕی خەباتەوە و سەردەمی کڕ و کپی یان

---

[1] بروانە وتاری "بێکەس شاعیری خەباتکەر" کە لە ژمارە ١٤٢٢ی رۆژنامەی "ژین"دا بلاو کراوەتەوە کە لە ١٩٥٨/١٢/١٨دا دەرچووە.

[2] بروانە لاپەڕە ٦٣ی بەرگی یەکەمی "شیعر و ئەدەبیاتی کوردی"ی مامۆستا رەفیق حیلمی کە لە سالی ١٩٤١دا لە چاپخانەی "تفیض" لە بەغدا لە چاپ دراوە.

کتێبخانەی دیجیتالی
www.rabari.org

ناوەتە لاوە، دیارە ئیتر نۆبەی شادمانییە بۆ بێکەس و ئەبێ دوژمن بە داخی خەباتی خەڵکەوە بتلێتەوە. بەرپەرچی ئەو بە دەم نیشتمان پەروەرانەش ئەداتەوە کە لە قسە بەولاوە هیچیان لە باران نییە و بەراوردیان لەگەڵ ئەوانە ئەکا کە لە خوێنی خۆیانا ئەتلێنەوە کە دوژمن گلاندوونی و پەیمانی خۆی تازە ئەکاتەوە بۆ گەل و نیشتمانەکەی کە هەر رۆڵەکەی جارانیان بێ و دیارە ئەو پەیمانەشی مەردانە بردە سەر و تا مرد نەیشکاند.

بێکەس ئەڵێ:

ئەی وەتەن مەفتوونی تۆم و شێوەتم بیر کەوتەوە
وەختی بەندی ییو ئەسارەت، پێ بە تەوق و کۆتەوە
من لە زیکر و فیکری تۆ غافڵ نەبووم، وا تێ نەگەی
حەپس و تێ هەڵدانی و زیللەت تۆی لە بیر بردۆتەوە
بەو خودایەی بێ شەریك و لامەکان و واحیدە
عەشقی تۆ نەوعێ لە دڵما ئاگری کردۆتەوە
ئاگرێکی وا هەزار ساڵ ئاوی بڕژێنیتە سەر
قەت گڕ و کڵپە و بڵێسەی تا ئەبەد نەکوژێتەوە
باسی مەحزوونی و کەساسی خۆت نەکەی توخوا وەتەن
چونکە بەو باسە برین و زامەکەم ئەکولێتەوە
ماتەمینی تا بە کەی، دەی پێکەنە و سەر هەڵبڕە
موفتەخیر بە، شوهرەتت وا عالەمی گرتۆتەوە
نەگبەتی لاچوو، سەعادەت بۆتە پشتیوانی تۆ
کەوکەبی بەخت و فریشتەت بەرزە، ئەدرەوشێتەوە
گەرچی بەینێکە زەلیل و دیلی دەستی زاڵمی
نۆبەتی شادیتە ئەمجا ناحەزت لێك بێتەوە
لاڤ میللییەت بە دەم لەم عەسرەدا کەڵکی نییە
رۆژی هەوڵە، هەر بە هیممەت گۆی هونەر ئەبرێتەوە
بێقوسوورە، چەند جەسوورە سەد شوکر ئەولادەکەت
وا لە رێی تۆدا لە خوێنا سەیری چۆن ئەتلێتەوە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەسـیە، تەعنـەم لـێ مـەدە، هـەر رۆڵەکـەی جـارانتم
هێنـدە حیلمـت بـێ هـەتاکو دەسـت و پـێم ئەکرێتـەوە
شـەرتە شـەرتی پیـاوەتی بـێ گـەر خـودا دەسـتم بـدا
دوژمنـت پـەت کـەم وەکـو سـەگ بیخەمـە ژێـر پێتـەوە

کە خەباتی گەلیش لە قۆناغێکدا تێك ئەشکێ و ئـەو یەکێتییـەی کـە پێشتر لێشاوی گیـانی شۆڕشـگێڕی گـەل لـەناو هـەموو چـین و توێـژەکانی کۆمەڵـدا دروسـتی کردبـوو، ئەپسێ و چینە سوودپەرستەکان پەردە لە رووی خۆیان دائـەماڵن و بـێ ئـەوەی شـەرم و شکۆیەکیان لە روودا بمێنێ، ئەچن پاکانە بۆ دوژمنی خوێن خۆری گەلەکـەیان ئەکـەن و جێکی نۆکەرایەتی خۆیانی بە هەر دە پەنجە بـۆ مـۆر ئەکـەن و تـەنها ئەوانـە لـە کـۆڕی خـەباتا ئەمێننـەوە کـە شـتێکی ئـەوتۆ شـك نابـەن بـە داگیرکـەران و نۆکـەرانی داگیرکەریانەوە ببەستێ و پیرەمێردی نەمر بە پارچە شیعری "وەفدی کوردستان"ەکەی بەرەو باشوور بەڕێیان ئەکا و داخی رووزەردی و نەنگ و عار بـە ناوچـاوانیانەوە ئـەنێ، بێکەسیش بەسەر پارچە شیعرەکەی پیرەمێرددا دێتەوە و ئەیکا بە پێنج خشتەکی.

کـە بنیـادەم ئـەم پێـنج خـشتەکییە ئەخوێنێتـەوە، هەسـت ئـەکات چـۆن بێکەسـی نیشتمان پەروەری دڵسۆز، هەر وەك بڵێسەی ئاگر، بە ڕووی ئەو خۆفرۆش و بێ میللـەت و بـێ نیـشتمانانەدا بـەرز ئەبێتـەوە کـە هـەموو مەبەسـتێکیان لـە ژیانـا هـەر ئەوەیـە هەڵپـەی سـوودی تایبـەتی خۆیانیـان بـێ و بازرگـانی بـەخوێنی هـەزران سـەربازی نەناسراوی رێگای خەباتەوە بکەن کە لە پێنـاوی ئـازادی نیـشتمان و بەختـەوەری گەلـدا خـوێنی خۆیـان ئەکەنـە سـەر لـەپی دەسـتیان، ئـەو خۆفرۆشـانەی کـە قوربـانی دانـی تێکۆشەران ئەکەن بە پێ پیلکە بـۆ خۆیـان تـا بەسـەر لاشـەی قوربانییـەکانی نەتـەوەدا بڕۆن و بگەنـە ئـەو پایـە و شـوێنە دنیاییـە سـووکەی ئەیانـەوێ و هەرچی بـیر و بـاوەڕ ئامانجی پیرۆز و داوای دوێنێیان هەبووە، هەمووی ئەخەنە لاوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بێکەس ئەڵێ:

قــەدری میللــەتتان بــە جــارێ شــکان
نــە حــەیاتان مــا، نــە ناوونیــشان
بــاری تەعنــەتان وا هاتــە سەرشــان
"وەفــدی کوردســتان! میللــەت فرۆشـان!"
"هــەرزە وەکیلــی شــاری خامۆشــان!"

بێکەس واتای شیعرەکانی پیرەمێرد لە چوارچێوە کەم دەرەتانەکەی ئەکاتە دەرەوە و وەك هەر شۆڕشگێڕێکی راستەقینە کە بزانێ چینە خوێن مژەکان هەرچی لاف نیشتمانپەروەری لێ بدەن لە راستیدا بۆ ئەوەی لێ ئەدەن رێگا بۆ دەس خستنی سوودی تایبەتی خۆیان خۆش بکەن، دێ ناوەڕۆکی چینایەتی خەباتی نەتەوەییمان بۆ دەرئەخا و لە دەلاقەی شیعرەوە ئەو راستییەمان ئەخاتە بەرچاو کە مارکسیزم و لێنینزم زووتر دەری خستووە، ئەوەش ئەوەتە کە بۆرژوا لە بازارەوە فێری نیشتمانپەروەری ئەبێ و دیارە هەر بە هۆی بازاڕیشەوە لە بیری ئەچێتەوە:

حــاجی! تووتنەکــەت مــادەم فرۆشــرا
ڤیروســیا لــە ســەد کوشــتن و هــەرا
دەخیلــە هەســتە، رێکــەوە، خێــرا
"دەسکێ لەو گوڵەی باغەکەی سەرا"
"کــەوا بــە خــوێنی لاوان ئــاودرا"
تاقمــێ رێــك خــەن زۆر بــە پڕلاقــی
بــە بــەزم و رەزم و ئاهــەنگ و ســاقی
بــۆ ئــەوەی بکــەن دەفعــی مــەراقی
"بیبەنــە بــەردەم عەرشــی عێراقــی"
"بلێن یار باقی و هەم صوحبەت باقی"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەنجا بە تەوسەوە بە شێوەی تانە و تەشەر، ئەوەی لە دڵی ئەو خۆفرۆشتووانەدا هەیە کە ئەگەر بیانوێرایە بە خەڵکەکەیان ئەوت، بۆمانی دەرئەخا و ئەڵێ:

نـــە بارانتـــان دی، نـــە بـــا، ئـــەی فـــەقیر
نـــە لاوان کـــوژران بـــە گوللـــە و شەســـتیر
نـــە پێـــی نـــازداران خرایـــە زنجـــیر
"پـەردە و تـارای سـوور بـەرن بـۆ ئـەمیر"
"بڵـێن دوای کوشـتار هێـشتا تـۆی دلگـیر"

جا بە زوبانی خۆی و خەڵکەوە دەنگ و هاواری ناڕەزایی هەڵ ئەبڕێ و ئەڵێ:

هـــاوار بـــە مـــاڵم چـــیمان پـــێ کـــرا
لـــە چـــارەکێکا ســـەدمان لـــێ خـــرا
هێـــشتا خـــەڵاتیان ئەکـــەن بـــە بـــەرا
"دەك خەجاڵـەت بـن لـە رۆی مەحـشەرا"
"ئێمـە خـاك و خـوێن ئەکـەین بـە سـەرا"
"ئێوەش ئەو عەرشەی بە خوێن گوڵ رەنگە"
"سـوجدەی بـۆ ئەبـەن هـیچ نـاڵێن نەنگـە"

بەڵام لەگەڵ ئەو ئەنجامە ناخۆشەش کە بەزینی راپەڕینەکە و خۆفرۆشتنی کۆمەڵێ لە سەرکردەکانی، لە دڵی جەماوەردا بەجێی هێشتبوو، بە تایبەتی لەو رووەدا کە هوشیاری سیاسی هێشتا زۆر کز بوو، خەڵك لەوە نەئەگەیشتن کە تێکۆشانی سیاسی رەنگدانەوەی سوودە چینایەتی و کۆمەڵایەتییەکانی کۆمەڵە و میللەت وەنەبێ بریتی بێ لە تاقمێ سەرکردە و لە توێژەکانی سەرەوەی کۆڕ و کۆمەڵە دەم هەراش و قسەزانەکان و شارەزاکانی کاروباری دنیا، تا ئەگەر ئەمانە خۆیان فرۆشت ئیتر هەموو شت ببڕێتەوە، بەڵکو میللەت ئەم جەماوەرە بێ شومارە رەش و رووتەیە کە سوودی هەرگیز لەگەڵ سوودی داگیرکەران یەك ناگرێتەوە و قەت ناتوانن لەگەڵ یەك ئاشت ببنەوە. هەروەها لەگەڵ ئەوەش کە دوژمن بە هەموو هێز و تواناى، وەك هەمیشە هەر

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

وا ئەکا، هەوڵی ئەدا گیانی وەربەردان و بێ باوەڕی و نائومێدی لەناو ڕەشە خەڵکەکەدا بڵاو بکاتەوە کە هێزی سەرەکی خەباتن...بەڵێ لەگەڵ هەموو ئەوەش و بە پێچەوانەی هەموو ئەوەشەوە، بێکەس ڕاست ئەبێتەوە دارێك ئەدا بە لووتی ئەوانەدا کە دڵی خۆیان خۆش ئەکرد گوایە ئیتر ڕاپەڕینی میللەت بڕایەوە و تێکۆشان بەزی و جگە لە سەر شۆڕ کردن بۆ داگیرکەر و مل بۆ کەچ کردنی هیچ شتێکی تر لە ئارادا نەماوە. گوێ ڕاگرن بۆ بێکەسی نەبەز، بۆ بێکەسی دڵ بە باوەڕ ئاوەدان، بۆ بێکەسی بەرچاو ڕوون کە ئەڵێ:

قـــەت وا تێمەگـــەن چـــاومان شـــکاوە
کوشـــتن و بـــڕین دائـــیم بـــۆ پیـــاوە
لـــەناو دۆشـــەکا کـــەی حـــەق ســـەنراوە
"خـــەیاڵتان خـــاوە کـــورد نەفـــەوتاوە"
"بـــەراتی نـــەجات بـــە خـــوێن نووســـراوە"

میللـــەت مەتینـــە عـــەزمی نانـــەوێ
لـــە غایـــەی بـــەرزی خـــۆی هـــەر ناکـــەوێ
لەتوپـــەت کـــرێ حوقـــووقی ئـــەوێ
"مـــن ڕەنگـــی ســـوورم بۆیـــە خـــۆش ئـــەوێ"
"مـــژدەی شـــەفەقی لـــێ دەرئەکـــەوێ"

لەم قۆناغە بەدواوە لەناو چینەکانی کۆمەڵەی کورددا ڕیزبەندییەکی نوێ لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە دەست ئەکا بە پەیدا بوون. ماوەیەك دنیاکە چەشنە ئارامییەك ئەیگرێتەوە. ئەوە ماوەی ئاوس بوونی کۆمەڵەی عێراق و کوردەواریشە بەو ڕووداوانەی لەوەلا دەستیان بە سەر هەڵبڕین کرد کە مێژووی ساڵەکانی سی پڕ ئەکەنەوە. هەر لەم ماوەیەدا بێکەسیش ئەکرێ بەمامۆستا و لە شار دوور ئەخرێتەوە، بەڵام ئەو هەر لە تێکۆشانی خۆی ناکەوێ. هەر چەند لەو جەماوەرەشەوە دوور ئەبێ کە کاروباری نەتەوەیی ببزوێنێ، لە ڕێگای دەرسی قوتابخانەوە کە بە قوتابییەکانی ئەڵێتەوە، تۆوی شۆڕش لە دڵی وەچەی نوێدا دائەچێنێ. سروود و شیعری نیشتمان پەروەرەییان بۆ ئەڵێ و پێیان لەبەر ئەکا. خەباتیش لە پێناوی خوێندەواریدا و لە دژی بیروباوەڕی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کۆنی ڕزیو کە باڵی بە تایبەتی بەسەر لادێکاندا کێشابوو، مەیدانێکی گەورەی خەباتی ئەم ساڵانەی بێکەسە. میری بێکەسی بۆیە ناردبووە لادێ چونکە لە شارا بۆی قووت نەئەچوو. دیتی لە لادێیش هەر سەربزێوەکەی جارانە. ئەینێرێ بۆ حیللە، بۆ ئەوەی کەس نەبێ قسەی بۆ بکا، بەڵام چۆن کەس نییە؟ لە حیللەش هەر میللەتێکی دەس بەسەرو ستەمدیدە و چەوساوە بووە، با بە زمانێکی کەش بدوێ بۆیە لە سەرەتای ١٩٣٧دا لەسەر کاری لائەبەن. بێکەس لەم ساڵەوە تا ساڵی ١٩٤١ واتە تا ڕاپەڕینەکەی عێراق لە دژی ئینگلیز دوور لە قوتابخانە و قوتابییان ئەبێ، بەڵام لە ١٩٤١ دا ئەخرێتەوە سەر کار و ئەنێررێتەوە بۆ لادێ.

جووڵانەوەی نیشتمانی و نەتەوەیی لەم ماوەیەدا هەر لە پتەوکردنی جێ پێی خۆیدا ئەبێ. جووڵانەوەی ڕێك‌وپێکی چینایەتیشی دێتە پاڵ. ڕۆشنبیرانی تازە پێ گەیشتوو کۆڕ و کۆمەڵە و ڕێکخراوی نوێ پێکەوە ئەنێن.... دەنگی خەباتی گەلەکەی خۆیان لەگەڵ خەباتی عەرەب یەك ئەخەن.... ئەنووسن... گۆڤار و نامیلکە بڵاو ئەکەنەوە.... بەڵام بێکەسی لادێ نشین لێیانەوە دوورە و دەنگێکی کپیان نەبێ بە یەکتری ناگا.

شەڕ ئەبڕێتەوە..... فاشیزم فڕێ ئەدرێتە سەر سەلوێنکی مێژوو.... جیهانی سۆشیالیزم تەوقی دەوری خۆی ئەشکێنێ و تیشکی ڕۆژی خۆی ئاراستەی سەروچاوی هەموو جیهان ئەکا.... عالەم هەموو بە هیوای جیهانێکی نوێ ئاواتی کۆن لە دڵ و دەروونیدا تازە ئەکاتەوە... مقۆ مقۆ پەیدا ئەبێتەوە کە ئەمجار وەك پاش جەنگی یەکەم نابێ و جارێکی تریش کورد بەگورگان خوارد نادرێ و شتێکی چنگ ئەکەوێ. بەڵام بێکەس، نازانم لە هوشیاری و تێگەیشتنی سەنگ و ترازووی هێزەکانی جیهانەوە بووە یا هەر لە ناهومێدییەکی پاشماوەی ناهومێدییەکانی پێشەوە، باوەڕی بەم قسانە هیچی نییە. ئەو لای وایە هەرچی ئەوتری هەمووی هیچ و پووچە و ماف هەرگیز نەدراوە، ستێنراوە، گەلیش کە نەزان و نەخوێندەوار بوو و چاکە و خراپەی خۆی نەزانی هەر ئەوەی بە نسیب ئەبێ کە دیلی بێگانە بێ:

دەنگ بڵاوە و خەڵق ئەڵێن ئەمجارە کورد سەربەست ئەبێ
چی ئەڵێن، بیڵێن، لەلام وایە درۆ و چاوبەست ئەبێ
سەد هەزار جارمان سیاسەت تەجروبە کرد و کەچی
ئێستەکەش زۆرمان بە فیشاڵی وەها سەرمەست ئەبێ

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کەی حوقووق ئەدرێ؟ ئەسەنرێ. عەیبە ئیتر تێبگەن
سەربەخۆیی چۆن نسیبی قەومی وا بێدەست ئەبێ
میللەتی جاهیل لە دنیادا ئەبێ هەر بەندە بێ
نۆکەری هەر خشت بەبالآی قەومی دیل و پەست ئەبێ

لەگەڵ هەندێ سەری نیوە و ناتەواو راستی بیری ئەم شیعرەشدا، لە سەرێکی کەشەوە بۆنێکی خەستی نائۆمێدیشی لێ ئەکرێ. راستەکەی بێکەس سەرومڕ لە حاڵەتی پەشێوی و دڵەکوتەی و پەرێشانی دەروونیدا بووە. لەبەر ئەوە کە نیشتمان پەروەری و نەتەوە دۆستییەکەی ئەگەر راست بێ بڵێین- شتێك بووە لە ناخی خۆیدا و لەسەر بناغەی هوشیارییەکی زانستانە نەبووە، گەلێ رووداوی رۆژانە بە چاك یا بە خراپ کاری تێ کردووە. لە توێکانی ناوەوەی دەروونیدا، وەك تێکۆشەرێکی هەمیشە سەربەرز، هێزێك بووە پاڵی پێوە ناوە هەردەم شیعری شانازی بە تێکۆشان، بەقارەمانەتی، بە ورە بەرنەدانەوە بڵێ.... بە گڕی دەردە کۆمەڵایەتییەکاندا بچێ.. پەردە لەرووی توێژە دەس بڕو ساختەچییەکانی کۆمەڵ هەڵماڵێ. نەدیتنی ئاسۆی روونی دوارۆژیش گەلێ جار شیعری نائۆمێدانەی پێ بنووسێ. هەر چەند بەخەیاڵی خۆی بەڵگەی زانستانە بۆ ئەو نائۆمێدییەشی ئەدۆزێتەوە، بەڵام چونکە هۆی راستەقینەی ئەو ناتەواوییانە نازانێ کە گیانی نائۆمێدییەکەی تیا ئەبزوێننەوە، ناتوانێ ئەنجامی دروستیش لە زانستەکانی خۆی وەرگرێ، وەك لەم پارچە شیعرەیدا کە ئەڵێ:

کورد ئەبەد ناگاتە مەقسەد، نۆکەری بێگانەیە
دوو دڵن، پیسن لەگەڵ یەك، بۆیە وا بێ لانەیە
میللەتێکن بۆ نەمانی یەکتری هەر هەوڵ ئەدەن
داخەکەم ورد و درشتی شێت و شەیدای ئانەیە
سەنعەت و عیلم و مەعاریف زەڕڕەیەك باوی نییە
پیاوەتی لایان بە تەنها چەفتەو و جامانەیە
بۆ قسەی زل بێ قوسوورن، باسی کوردییەت ئەکەن
کوردییەت خورمایە بۆچی، یا قسەی شێتانەیە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

میللەتی بێ عیلم و ئەخلاق چۆن بە ئیستقلال ئەگا واسیتەی بەرزی و تەرەققی هیممەتی مەردانەیە

زۆرجاریش کە ئەبینێ شیعر وتن دەرمانی دەردی بۆ ناکا و هیچی بۆ ناگۆڕێ و جیهانی ناپەسەند خۆی لە بەرچاوی ون ناکا، ئەیەوێ ئەم خۆی لەبەر چاوی ئەو ون کا و بۆ ئەو مەبەستە پەنا ئەباتە بەر خواردنەوە و لەو تاوە رەش و تاریکانەی ژیانیدا پێکەکەی ئەبێ بە فریادڕەسی.

لە مەیدانی باسی نیشتمان پەروەری و ئازایی و بە جەرگی بێکەسدا پێویست بە هێنانەوە یادی پارچە شیعری (بیست و حەوت ساڵە....) نییە چونکە راستەکەی لە یادی زۆربەی خوێندەوارانی شیعریدایە. ئەوەندە بەسە کە بڵێین ئەم پارچە شیعرە کە لەسەردەمی بوونی کۆمەڵەی مەهاباد و بۆ کاربەدەستێکی گەورەی ئیمپریالیزمی ئینگلیز وتراوە، بانگەوازی ئیفلاسی ئەو بۆچوونە چەوتەیە کە تا ئەو کاتە و بەڵکو هێشتا ئێستاش توێژێکی کەم نای کۆمەڵەی کوردەواری باوەڕیان پێ بووە و بە راستەقینەی یەکەمی ژیانیان زانیوە کە ئەویش ئەوەتە: کورد خۆی هیچی پێ ناکرێ و ئەبێ ئینگلیز و ئەمەریکا شتێکی بۆ بکەن. بێکەس بە ئاشکرا لەم پارچە شیعرەدیدا هەموو فیشاڵ و گفت و درۆی ئیمپریالیزمی ئینگلیز کە ئەو کاتە هەر خۆی بە ناوبانگ بوو هێشتا ئەمەریکا جێی نەگرتبووەوە، ئەداتەوە بە رووی نوێنەرەکەیدا و جارێ رزگاربوونی بیری خۆی لە دوای ئەو ئەدا و مژدەی گرتنەبەری ڕێگای راست، رێگای ناسینەوەی دۆست و دوژمنی راستەقینە بڵاو ئەکاتەوە. بۆیە لە خۆڕایی نییە لە مێژووی ئەدەبی سیاسی کورددا ئەم پارچە شیعرە بە یەکێ لە نموونە باڵاکانی بەرەنگاربوونی دوژمن و نیشانە دیارییەکانی هوشیاری سیاسی دانراوە.

بەر لەوەی لە لێکدانەوەی رووی سیاسی شیعری بێکەس ببمەوە، ئەمەوێ نموونەیەکی گەشی گیانی شۆڕشگێڕانەی ئەو شاعیرە تێکۆشەرە بخەمە بەرچاو کە پڕە لە شانازی کردن بە قوربانی دانەکانی گەل و رۆڵە دڵسۆزەکانیەوە.... لە متمانە بە دوارۆژی گەل... لە دەستەودامێن بوونی لاوان بۆ بەتین کردنی خەبات.... لە دەستە و یەخە وەستان لەگەڵ ئەوانەی کە خەمی وڵات و گەلیان لە دڵدا نییە و هەر لە سوودی خۆیان ئەگەڕێن.... ئەوەش ئەو پارچە شیعرەیەتی کە بە بۆنەی هێنانەوەی تەرمی چوار ئەفسەرەکەوە نووسیویەتی کە بۆ تۆڵە سەندنەوە لە بەشداربوونیان لە شۆڕشی ١٩٤٥ی کوردی عێراق و رۆیشتنیان بۆ ناو کۆمەڵەی مەهاباد، لە ١٩ حوزەیرانی ١٩٤٧دا لە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەغدا کران بە دارا. بێکەس ئەم پارچە شیعرە بەسۆزەی لە پێشوازی لێ کردنی تەرمی ئەو شەهیدانەدا وتووە کە دوانیان هێنرابوونەوە بۆ سولەیمانی. بێکەس لەم پارچە شیعرەیدا ئەڵێ:

قەومی کورد ئیسپاتی کرد بۆ عالەمی سەر رووی زەمین
میللەتێکی قارەمانن هەر ئەبێ سەربەست بژین
میللەتێ لاوی لە رێگەی سەربەخۆیی نیشتمان
بێتە بەر سێدارە، بێ ترس دەم بە خەندە و پێکەنین
قەومی وا نامرێ، ئەژی، با دوژمنی هەر شەق بەرێ
ساحێبی رۆڵەی نەبەردە، خاوەنی عەزمی مەتین
ئەو کەسەی گیانی لە رێگەی نیشتمانا بەخت ئەکا
پێی مەڵێن مردوو، شەهیدە، وا لە فیردەوسی بەرین
لاوی کورد مەردە، لە مردن قەتعییەن باکی نییە
پەندی پێشینانە، راستە "بەرخی نێر بۆ سەر برین"
وا وەتەن دیسان بە مەحزوونی ئەڵێ: ئەی لاوەکان
بۆچی وا مات و مەلوولن، بەسیەتی شین و گرین!
رۆژی تێکۆشانە، سا دەی هیممەتێ تاکو زووە
بەشکو لەم حاڵە نەجاتمان بێ و لە دیلی دەربچین!
گەرچی هەندێ کەس خەریکن ورگ و گیرفان پڕ ئەکەن
شەو بە بێ خەم سەر ئەنێنە سەر سەرین، هەر سەرسەرین
پیاو ئەبێ دائیم خەمی قەوم و وڵاتی خۆی هەبێ
ئەو کەسانەی بێ خەمن حاشا نەوەی ئەم خاکە نین

لە دوا ساڵەکانی ژیانی بێکەس دا بوو قەڵەمبازەکەی کانوونی دووهەمی ١٩٤٨ رووی دا. قەڵەمبازی کانوونی دووهەمی ١٩٤٨ کارێکی ئێجگار گەورەی کردە بەشێکی زۆری خەڵکی عێراق، چ ئەوانەی لە سیاسەتدا بوون و چ ئەوانەی لێی دوور بوون. توانینی بەزاندنی ئیمپریالیزمی ئینگلیز و نۆکەرە حوکمڕانەکانی و هەڵوەشاندنەوەی پەیمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

"پۆرت سماوس" و داسەپاندنی ئازادییە دیموکراتییەکان با بۆ ماوەیەکیش بووبێ و، هاوکاری گەرم و گوڕی کورد و عەرەب و لێك ئالانی ئەلقەکانی خەباتی هەر دوو گەل و بەشداری کردنی چالاکانەی ژنان لە خەباتدا و وریا بوونەوەی کۆمەلانی خەلك لە ئاست فێلّ و تەلەکەی جۆر بە جۆری ئیمپریالیستەکان، ئەمانە هەموو بەرهەمی قەلەمبازی ١٩٤٨ن. بەلام بەش بە حالّی شاعیرێکی نەتەوەپەرستی وەك بێکەس کە پێشتر بیرێکی رۆشنی لەمەڕ برایەتی کورد و عەرەب و خەباتی پێکەوەی هەر دوو لایانەوە لێ دەرنەکەوتووە، پەیدا بوونی ئەم بیرە گەورەترین ئەنجامی ئەو قەلّەمبازەیە. شایانی وتنە ئەم قەلّەمبازە هەمان کاری لە پیرەمێردیشدا کردووە کە ئەویش لە گەلێ رووی هوشیارتر بوونی سیاسی خۆیەوە قەرزاری ئەم قەلّەمبازەیە.

کاری قەلّەمبازی ١٩٤٨ لە بێکەسی نەمردا لە پارچە شیعری "داری ئازادی"یەوە دەرئەکەوێ کە لە بیری خەلّکدا بووە بە یەکێك لە پارچە شیعر پڕسۆزە بەشۆرەتەکانی خەبات:

داری ئازادی بە خوێن ئاو نەدرێ قەت بەر ناگرێ
سەربەخۆیی بێ فیداکاری ئەبەد سەر ناگرێ
پیاو ئەبێ بۆ سەندنی حەقی لە مردن سلّ نەکا
هەر "بڕووخێ" بەس نییە، تاکوو نەسەنرێ، نادرێ
کورد ئەگەر چی موددەتێکە دیل و داماوە، بەلام
باوەڕت بێ رۆحی میللی هەر ئەمێنێ، نامرێ
تۆ ئەگەر ئیسلاحی قەوم و نیشتمانی خۆت ئەوێ
لێت موحەققەق بێ بە بێ شۆڕش ماحالّە ناکرێ
بیری ئازادی جیهانی گرتەوە، توخوا بەسە
ئەم نیزامە کۆنە تاکەی؟ هیممەتێ کەن لابرێ
قەت مەلّێن دوژمن بەهێزە، تۆپ و تەیارەی هەیە
ئیتتیفاقتان گەر هەبێ زۆر زەحمەتە خۆی راگرێ
ئەم عێراقە خۆشەویستە خاکی گولّ گوون بوو بە خوێن
تا حەقی دەسگیر نەبێ لەو خوێنە دەس هەلّناگرێ

کتێبخانەی دیجیتالّی
www.rabari.org

نێر و مێ هەر دوو بە جووتە بۆ وەتەن هەوڵێ ئەدەن
دوورە دەرچوونی لە دیلی، مەل بە باڵێ نافڕێ
هەوڵی راستی هەر دوو لا ئامانجی میللەت سەر ئەخا
چونکە مەعلوومە بە یەك دەس چەپڵە قەت لێ نادرێ
وا گلۆڵەی کەوتە لێژی، باوی ئیستیعمار نەما
هیچ کەسێ ئیتر بە زوڕنا و تەپڵی ئەو هەڵناپەڕێ
دۆستی کورد و عەرەب زۆر کۆنە، تەئریخ شاهیدە
ناحەزی رووڕەش لە داخا با یەخەی خۆی دادڕێ

لەم شیعرەوە بە خەستی هەست بەو کارە ئەکەین کە قەڵەمبازی کانوونی دووهەمی ١٩٤٨ لە دەروونی ئەم خەڵکەدا و لە ناو ئەوانیشا لە دەروونی رۆشنبیرانی وەك بێکەس دا کردبووی. بە جۆرێ متمانەی بە ئەنجام بەخشینی خەبات پێ پەیدا کردبوون. تەنانەت بکەونە زیادەڕەوی و هەڵەیشەوە تیایدا، ئەگینا پاش ١٩٤٨ و تا ئێستاش هەموو لێرە و لەوێ و لە گەلێ شوێنی تردا بە چاوی خۆمان دیمان گلۆڵەی ئیستیعمار بەجۆرێکی وا نەکەوتبووە لێژی باوی نەمێنێ و لە زۆر لای عێراق و شوێنانی ترا کۆڕ و کۆمەڵە و دەستەی زۆر هەبوون و هەن بە زوڕنا و تەپڵی هەڵپەڕن و مەرامەکانی بەجێ بێنن و ببنە پردەباز بۆ هێنانە دی ئاواتە چەپەڵەکانی بەڵام دیارە ئەمڕۆ بێ و سبەی بێ لافاوی هوشیاری و بیرکردنەوەی راست پاشماوەی ئەم دیاردەیەش ڕائەماڵێ و جیهانێکی وا دێتە پێشەوە ناوی ئیمپریالیزمی تەنها لە لاپەڕەی مێژوودا تیا بمێنێتەوە و گەلان، ورد و درشت و گەورە و بچووکیان، بە وەرگرتنی مافی دیاری کردنی چارەنووسی خۆیان بەختەوەر بن.

بێکەس کۆمەڵێکی زۆر شیعری کۆمەڵایەتیشی هەیە. لەو شیعرانەیەدا رەخنە لە گەلێ رووی ژیانی کۆمەڵایەتمان ئەگرێ. کە ئەڵێم ژیانی کۆمەڵایەتی مەبەستم واتا فراوانەکەی وشەکەیە کە کولتور و ئایین و داب و نەریت و خووڕەوشت و گەلێ بابەتی تریش ئەگرێتەوە. جارجاریش لەم چەشنە شیعرانەیدا ئەوەندە رەش بینە ، وەك بڵێی تررووسکەی چاکەی.لەم جیهانەدا بەرچاو ناکەوێ.

هەمووومان ئەزانین کۆمەڵێ لەسەر بناغەی سوودی تایبەتی بەڕێوە بچێ هەموو ئەو بەها کۆمەڵایەتییانەی تیا ئەخرێتە ژێر پێوە کە خەڵکەکە خۆیان لە سەرێکی ترەوە بە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شان و باڵیدا هەڵ ئەدەن و گۆرانی بۆ ئەڵێن. ئەم ڕاستییە زۆر جار وا لە گەڵێ کەس ئەکا متمانەیان بە کەسی تر نەمێنێ و خەڵك هەموو بە گورگ بزانن. لەگەڵ ئەوەدشدا کە هەموو ئەزانین ئەمە ڕاست نییە و دنیا هەمیشە وەك خراپی تیا بووە و تیایە، چاکیشی تیا بووە و تیایە، زۆر جار بە زیادەڕەوی ئەم ڕووەکەی مەسەلەکە لەبەر چاوی خۆمان ون ئەکەین و تەنها ڕووە ڕەش و دێزەکەی ئەبینین، بێ ئەوەی لە خۆمان بپرسین ئەگەر ڕاستە دنیا بەم جۆرەیە کە ئێمە ئەیڵێین، ئەی خۆمان لەم ناوەڕاستەدا ئەبێ چی بین و لە چ بەرەیەك بین؟ کەس بەش بە حاڵی خۆی بیر لەم پرسیارە ناکاتەوە.

بێکەسیش یەکێکە لەوانەی کە تاقی کردنەوەی تاڵ و سوێری ژیان و هاوڕێی بەد و بەدەنگەوە نەهاتنی کۆمەڵ لە ڕۆژەکانی تەنگ و چەڵەمەیدا، کە ئەوەش بە نیسبەت کەسانی خاوەن هوشیاری کۆمەڵایەتییەوە هەرگیز لە شتێکی سەیر و لە قانوونەکانی سروشت بەدەر دانانرێ. کارێکی خراپیان کردووەتە سەر جۆری بیر کردنەوەی و لە هەندێ شیعریدا ئەو بۆچوونانەی خۆی وەکو ڕاستییەکی ژیان لە قەڵەم داوە و پێشکەشی خەڵکیشی کردوون، کە ئێستاش لەوانەیە دەورێکی نادروست لە پەروەردەکردنی خەڵك و داڕشتنی بیریاندا ببینن، وەك ئەم شیعرانەی کە تیایاندا ئەڵێ:

سەرم سوڕماوە نازانم چ شەخسێ بێ غەش و چاکە!
لەناو ئەم قەومەدا کێیە لەگەڵ هاوجینسی خۆی پاکە!
لەلام وا باشە ئێستاکە بە کەس پشتێ نەبەستی تۆ
لە خزم و دۆست و ئاشنایان هەتا ئەتوانی هەر ڕاکە
کەس و کارت وەکو مارن، ئومێدت هیچ نەبێ پێیان
لە ژێر سایەی ئەوان دەرچۆ، برادەر، خۆتی لێ لاکە

دیارە ئەم بیرە هەڵەیە ئەنجامی بۆچوونێکی نادروستی تێگەیشتنی مەعنای ئەو ڕاستییە کە هەر لەم پارچە شیعرەدیدا لە بەیتێکی تریدا دووپاتی ئەکاتەوە کە ئەڵێ:

ئەگەر پارەت نەبێ بە خودا هەزار خزمەت ببێ پەشمە
کە پارەت بوو هەموو عالەم براتە و پێت ئەڵێ کاکە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەڵام ئەبێ ئەوەش بڵێین کە ئەمجۆرە بیر کردنەوەیە هەمیشە و سەرەمڕی بێکەس نییە. بێکەسیش وەك هەر کەسێکی تر بنیادەمێکە لە گۆشت وخوێن و هەست پێکهاتووە. جاری تەبیعی و جاری ناتەبیعی شی هەیە. تووڕەیی و رووخۆشی، شەڕ و ئاشتی، ترشی و شیرینی لە ژیانی خۆیا بینیوە و ئەبینێ و ، لە هەر دەمێکدا باری ژیانی بەجۆرێ کار ئەکاتە سەر بیر کردنەوەی. ئەوە هەر تەنیا کەسانی بەڕاستی هوشیارن، ئاگاداری خۆیان ئەکەن هەڵنەچن و حوکمی وا نەدەن کە بەرهەمی بارێکی ئێجگار تایبەتی و کاتێکی زۆر تایبەتی و زو بەسەرچوو بێ.

کۆمەڵەی کوردەواری لە سەردەمی بێکەس دا هەر چەند پێشی نابووە قۆناغی سەرمایەدارییەوە و چینی کرێکاریشی تێدا پەیدا بووبوو و قەوارە و تاپۆیەکی تارادەیەك پێگەیشتووی هەبوو، بەڵام هێشتا لە بارەی جۆری بیر کردنەوەوە لە دوای دەرەبەگی رزگاری نەبووبوو. خاسیەتێکی بیری دەرەبەگی نووسانە بە داب و نەریتی کۆنەوە و لانەدانە لێی و فیز و خۆڵێ بایی بوونێکی بێ بنچینە و بناغەی راستەقینەیە و کەللەڕەقییە لە ئاست گۆڕانە راستەقینەکانی ژیاندا. بێکەس لە پارچە شیعری "عەیبە... عەیبە"دا رەخنە لە رەوشتێکی کۆمەڵەی دەرەبەگی ئەگرێ کە ئەوەتە مرۆڤ لەبەر شەرمی دەس بەردار بوون لە داب و نەریتی کۆن خۆی تووشی هەزار جۆرە دەرد و مەینەت ئەکا. ئەگەر رەخنەگرتن بووایە بە مایەی پەند وەرگرتنی رەخنە لێ گیراوەکە، ئەبوو ئەم کۆمەڵە دەرزێکی ئەوتۆی لەو پارچە شیعرەی بێکەس وەربگرتایە بەشی ئەوە بکا بیگێڕێتەوە سەر رێگای راست، بەڵام لەم ژیانەدا تەنها هەر ژیان ئەتوانێ دەرسی خەڵك دابدا و ناچاری گۆڕینی سروشتیان بکا و لەوە بەولاوە چارەیەکی تر نییە.

جاری وایش هەیە بێکەس هەست بە ناکۆکییەکانی ژیان ئەکا و دەریان ئەبڕێ، بەڵام چاریانی بۆ نادۆزێتەوە، چونکە ئاستی پێشکەوتوویی کۆمەڵەکەی رێگای ئەوەی نادا. لە پارچە شیعرێکا کە رەخنەی تیا لە بوونی تیپێکی دانس ئەگرێ لە سولەیمانی، رووە خراپەکانی بوونی ئەو تیپە دەرئەبڕێ کە ئەوەتە بووە بە هۆی لات کەوتنی خەڵك و ماڵ بەجێ هێشتنی پیاوان.. لەولای تریشەوە کە تیپەکە ئەڕوا و هەموو شتێ ئەگەڕێتەوە دۆخی جارانی، لە پارچە شیعرێکی تریدا بێزاری لەوە دەرئەبڕێ کە هەر دنیا تاریك داهات شار چۆڵ و خامۆش ئەبێ و هەر کەس ئەبێ بچێتەوە بۆ ماڵ و ئەگەر ماوەیەکیش بە گفتوگۆیەك شتێکەوە خەریك بن، ئەبێ ئیتر خۆیان بکەن بە ژێر

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

لێفەدا. هەندێکیش کە پارەدارن، بۆ بەسەر بردنی کاتیان دەس ئەکەن بە قومار کردن و لەم ڕێگایەوەماڵیان وێران ئەبێ و قوڕ ئەکرێ بە سەریاندا.

دیارە ئەم دوو سەرەی بوون و نەبوونی تیپی دانسەکە هەر دووکیان ڕاستن. ئەم ناکۆکییەی بێکەس بە دەستیەوە داماوە، تەنها ژیانی شارستانییەتی پێشکەوتوو ئەتوانێ چاری بکا، ئەویش لە ڕێگای فرەکردنی شوێنی ڕابواردن و گەشە پێدانی گیان و دەروونەوە وەك شانۆ و کولتووبی مۆسیقا و یانەی کولتوور و سینەمای پیشاندەری فلیمی بەسوود و پەروەردەکەر و شتی وا، وەك لە ژیانی شارانی پێشکەوتووی جیهانا ئەیبینین. بەلام وەك دیارە بێکەس دنیا نەدیوە ناتوانێ ئەمە بزانێ و لەگەڵ گلەییەکەیدا لە هاتن و لە چوونی تیپی دانسەکە دروشمی ڕاستیش هەڵبگرێ و ڕێگای چارەی دەردە کۆمەلایەتییەکە پیشان بدا.

بێکەس عەودالی دوای کار و هەوڵ و تەقەلا و ڕەنج دانە کە ببێ بە ڕەوشتی هەموو ئەندامانی کۆمەڵ... خەڵك بانگ ئەکا بۆ دەس بەرداربوون لە بێکاری و تەمەڵی و تەوەزەلی.... ئایەت و حەدیس ئەکا بە بەڵگە بۆ قسەکان.... میسالی لەبەرچاو بۆ خەڵك دێنێتەوە.... ناپەسەندی کارنەکردنیان ئەخاتە بەرچاو... ئەمە هەمووی لەوەوەیە کە هەموو ڕۆژێ پۆل پۆل خەڵکی بێکاری دیوە یا لە مزگەوت و تەکیە و خانەقاکاندا بە ناوی خواپەرستییەوە پاڵیان داوەتەوە، یا لە ناو کۆلان و بازاڕا خەریکی سواڵ کردن بوون، بەلام دیسان بە داخەوە لەبەر ئەوە کە دەرفەتی تێگەیشتنی ڕاستەقینەی نهێنییەکانی دردی بێکاری نەبووە و نازانێ خەڵك بۆ بێکار ئەسووڕێنەوە و بۆچی بۆ ژیانیان پشت بە ڕێگای نادروست ئەبەستن، لای وایە ئەم خەڵکە بێکارە هەر بە ئارەزوو ڕێگای بێکاری ئەگرنە بەر و تاقەتی کاریان نییە... ئەو ناتوانێ بنەما ئابووری و بیرییەکانی بێکاری دەست نیشان بکات، لەبەر ئەوە هەر هاوار و دادێ کە بۆ کارکردنی ئەکا لەوە ئەچێ لە دۆڵێکی قوولا هاوار بکا و ئەنجامێکی ئەوتۆ لە ژیانی کۆمەڵدا بەجێ ناهێڵێ.

بێکەس تەقەلای ئەوەشی هەیە کە هۆیەکانی دواکەوتنی گەلەکەی بەو سروشتە بەدانەدا بدۆزێتەوە کە لەناو کۆمەڵ و چین و توێژەکانی کۆمەڵدا بوون. لەمەوە ئەگاتە ئەو ئەنجامە کە هەرچیمان بە سەر دێ ئەنجامی کاری خۆمانە. بێگومان ئەم جۆرە لێکدانەوەیە کە تا ڕادەیەك یەکسەرە و بە شێوەیەکی میکانیکییە، ئەگەر لە بەستنەوەی ئەنجامیشدا بە هەندێ هۆوە بە هەڵەدا بچێ، ڕوویەکی دروست و یەجگار ڕاست و بایەخداریشی هەیە کە ئەوەتە چارکردنی دەردی هەر کۆمەڵێك بەر لە هەر چی لە دەستی کۆمەڵەکە خۆیدایەتی.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

نموونەی ئەم چەشنە بیرکردنەوەیەی بێکەس لە پارچە شیعری "خوا کێو نەبینێ، بەفری تێ ناکا"دا بە ئاشکرا دیارە کە ئەمە چەند کۆپلەیەکیەتی:

ئەگەرچــی ئێمــە قــەومێکی زۆریــن،
بــەڵام داخەکــەم چــەوت و خۆخــۆرین
بۆیــە وا لــە ژێــر چــەپۆك و زۆریــن
کاکــە خــوا ئیــشی نابــەجێ ناکــا
تــا کێــو نــەبینێ بــەفری تــێ ناکــا

بــۆ کوشــتنی یــەك گــورج و بــەکارین
رۆژێ دەســتمان بــێ بڵــح و زۆرداریــن
لــە پێویــستیدا وەك ژن هــەژارین
کاکــە خــوا ئیــشی نابــەجێ ناکــا
تــاکێو نــەبینێ بــەفری تــێ ناکــا

مونــەووەر زۆری هــەر لەبــەر نــانی
وەتــەن ئەفرۆشــێ بــە یــەك تــارانی
ئەخاتــە ژێــر پــێ دیــن و ئیمــانی
کاکــە خــوا ئیــشی نابــەجێ ناکــا
تــاکێو نــەبینێ بــەفری تــێ ناکــا

ئەشــرافمان هــەموو بــێ رۆح و ســستن
دەخیلــە پــشتیان هــیچ پــێ مەبەســتن
هــەموو نــاکۆك و پــارە پەرســتن
کاکــە خــوا ئیــشی نابــەجێ ناکــا
تــا کێــو نــەبینێ بــەفری تــێ ناکــا

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بێکەس لایەنگری ئازادی ئافرەت و خوێندن و کارکردنیەتی. دژی سەرپۆش و عابا و پەچە و چارشێوە.... هەروا دژی خۆ خەریك کردنیەتی بە ئارایشت و خۆڕازاندنەوە. بێکەس بە ئافرەت ئەڵێ جوانی تۆ لە زانست و فێربوون و هاوچەرخایەتیدایە. ژن و پیاو تێکڕا بە دوو قۆڵی تەواوکەری کۆمەڵ دائەنێ. ئەمە بە ئاشکرا لە پارچە شیعری "نەسرین"دا ددرئەکەوێ. وەك لە پارچە شیعری "داری ئازادی" یشدا دەرکەوت.

بێکەس لە پارچە شیعری "نەسرین" دا ئەڵێ:

نەســــرین! دەمێکــــە داخـــت لـــە دڵمـــە
گــــیرۆدەی بەنــــدی، ژیانـــــت زوڵمــــە
وامـــن پێـــت ئـــەڵێم چـــونکە لـــە ســـەرمە
هەســــتە تێکۆشــــە تـــا خوێنـــت گەرمـــە
ســــــەرپۆش فـــــڕێ دە، چ وادەی شـــــەرمە

ئـــــەمڕۆ زەمـــــانی عـــــیلم و عیرفانـــــە
عالـــــەم شـــــەووڕۆژ وا لـــــە فرمانـــــە
فـــــەرقی نێـــــر و مـــــێ نییـــــە بیزانـــــە
هەســــتە تێکۆشــــە تـــا خوێنـــت گەرمـــە
ســــــەرپۆش فـــــڕێ دە چ وادەی شـــــەرمە

مـــــەڵێ مـــــن کـــــچم، تـــــۆش وەکـــــو مـــــنی
موحتـــــاجی عـــــیلم و فـــــەن و خوێنـــــدنی
مـــــەجبووری ئـــــیش و خزمـــــەت کردنـــــی
هەســــتە تێکۆشــــە تـــا خوێنـــت گەرمـــە
ســــــەرپۆش فـــــڕێ دە، چ وادەی شـــــەرمە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هێندە دانیشتی پشتت چەماوە
زەرد و لاواز بوویت هێزت نەماوە
کچی بێگانەت خۆ لەبەر چاوە
هەستە تێکۆشە تا خوێنت گەرمە
سەرپۆش فڕێ دە، چ وادەی شەرمە

خشڵ و جوانی تۆ حەیا و فێربوونە
پاشەڕۆژیشت هەر بەوان روونە
کچی بێ عیلم دیل و زەبوونە
هەستە تێکۆشە تا خوێنت گەرمە
سەرپۆش فڕێ دە، چ وادەی شەرمە

وەك خوشك و برا ئەبێ هەر دووكمان
قۆڵی لێ هەڵکەین بچینە مەیدان
تا کورد بەرینە ریزی میللەتان
هەستە تێکۆشە تا خوێنت گەرمە
سەرپۆش فڕێ دە، چ وادەی شەرمە

بێکەس دوژمنی باوك کوشتەی شێخیەتی و پڕوپووچی شێخەکان و ئەو ئەفسانە بەناو ئایینیانەیە کە مەلایانی پاشکەوتوو بە ناو خەڵکدا بڵاویان ئەکەنەوە و ئەم ڕەشە خەڵکە بەسەزمانەی پێ لە خشتە ئەبەن. لە شیعرەکانیا دژی کۆڕی دەف لێدان و چەقۆ بەخۆدا کردن و هەڵخستنەوەی دەروێشانە و بە پێچەوانەی موسوڵمانەتی راستەقینەی دائەنێ.... دژی ئەو بیرە کۆن و رزیوانەیە کە کۆمەڵێکی زۆر لە مەلایان بە خەڵکیاندا رائەگەیەنن و کۆمەڵەیان لە ژیانی نوێ پێ دوور ئەخەنەوە.... دژی شێوەی پاشکەوتووی لە سەدەکانی ناوەڕاست بەجێ ماوی خوێندنی فەقێ و دژی شێوەی ژیانیانە. بەراوردی ژیانی وڵاتانی ئیسلام و ئەورووپا ئەکا کە ئەورووپا رێگای زانست و

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هونەری گرتووەتەبەر و وا پێشکەوتووە کە هەمووومان چاو لە دەستینی و وڵاتانی ئیسلامیش لەبەر مانەوەیان لەسەر رێ و شوێنی سەردەم بەسەرچوو هەروا بە پاشکەوتوویی ماونەتەوە. ئەم بیرانەی بێکەس لە پارچە شیعری" ئەی مەلا" و "مەلا و شێخەکان"دا بە ئاشکرا دیارە. وا لە پارچە شیعری "ئەی مەلا" ئەم کۆپلەیە هەڵئەبژێرین و ئەیکەین بە نموونە:

هەر دوو گوێم پڕ بوو لە باسی وەعز و سەرفیترە و زەکات
هەر هەواڵی حەشر و نەشرم پێ ئەڵێن تاکو مەمات
بەسیە لەم مەوزووعە لادە، فێری نوێژ بوو کائینات
ئەی مەلا تۆبی خودا لەم فیکرە کۆنە لا بدە
فەننی تازەم پێ نیشان دە بۆ تەرەقی کائینات
خوایە! یەك "لووسەر" بنێرێ بۆ گەلی کوردی فەقیر
تا نەجاتی بێ لە ژێر دەستی مەلا و شێخان و پیر

لە پارچە شیعری "مەلا و شێخەکان" یش ئەم دوو کۆپلەیە ئەخەینە بەرچاو:

مامە سۆفیش وای تەمایە هەر بە ریشی پانەوە
قەسری بۆ حازر کرابێ پڕ بە حۆری جوانەوە
ئەو ئەڵێ جەننەت بە ریشە چی بەسەر عیرفانەوە
سەد سەلاحەدین و دارا قیمەتی یەك ئانەیە

چاوەکەم بە خوا خەیاڵتان خاوە چاکی تێ بگەن
خوا یەکێکی خۆش ئەوێ دانا بێ خاوەن عیلم و فەن
کەڵکی بۆ خۆی و بەشەر بێ، خادیمی راستی وەتەن
های و هوویی بێ سەمەر هەر کردەوەی شێتانەیە

بێکەس لە مەیدانی نووسینی ئەدەبی منداڵانیشدا ئەبێ بە پێشەنگ دابنرێ. ئەو سەرەڕای ئەو هەموو سروودە نیشتمانی و کۆمەڵایەتی و پەروەردەییەی بۆی نووسیون و

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

لە قوتابخانەکاندا پێی وتوون، کۆمەڵێ شیعری منالأنیشی هەیە هەر بە ئامانجی پەروەردە کردن و ڕێگا پیشاندان لە ژیاندا بۆی داناون. بۆیە ڕۆژێ لە ڕۆژان کە مێژووی ئەدەبی منالان لە زمانی کوردیدا ئەنووسرێ، بێکەس لە ریزی پێشەوەی ئەوانەوە ئەبێ کە جێگای شایانی خۆیان لەو مێژووەدا وەرئەگرن.

پێشتر لە پەراوێزی شیعرێکیدا کەمێك باسی ئەو گیانی نائومێدی و ڕەش بینیەمان کرد کە لە هەندێ پارچەی شیعری بێکەسدا دەرئەکەوێ. ڕاستەکەی ئەم گیانی نائومێدییە هەر چەند لە کەم پارچە شیعری بێکەسدا خۆی دەرئەخا چونکە بێکەس خەباتکەر و ڕۆڵەی گەلەکەی بووە و خەبات و خزمەتی گەلیش هەرگیز لەگەڵ بە ڕێباز کردنی ڕەش بینی و بڵاوکردنەوەی گیانی نائومێدی یەك ناگرنەوە، بەڵام من وای بۆ ئەچم لە ناخیا چەکەرەیەکی هەرگیز نەمردووی ئەم گیانە بووە. کەسێك بە منالی لەگەڵ دایکیا بکەوێتە نامۆیی، برای لە ئاوی دیجلەدا بخنکێ، باوکی بە هۆی کارەساتی جەنگەوە بکەوێتە تورکیا و ئیتر بڕای بڕ لەگەڵ منالەکانی یەکتری نەبیننەوە.... سەرەتای منالی، بە خۆشی ژیانی منالی کاربەدەستێکی سوپای میری بەسەر بردبێ کەچی لە ساڵە قاتییەکانی جەنگدا لەگەڵ دایکێکی غەریب کەوتووی شاران لە مالی کابرایەکی بێگانەدا بژی لە بەغدا.... هەر بە منالی لە نیعمەتی چاوێکی بێ بەش بووبێ و سەرەڕای ئەوە ئاوڵەش سەروسیمای ناشیرین کردبێ... ئەو ئەندازە کەمەی خوێندنی بە هەزار مەینەت لە چوار شوێن بۆ تەواو کرابێ، لەگەڵ نەبوونی خوێندەوار و ڕۆشنبیرا لەو سەردەمەدا مەگەر بە دەگمەن، کە کۆلکە خوێندەوارەکان وەزیفەی بە سەنگ و ترازووی ئەو ڕۆژە زلیان ئەدرایە، ناچاری جگەرەفرۆشتنی دەستگێڕی ناو چاخانە و بازاڕ و کرێکاری فیرتاو کردنی ڕێگا ببێ.... پاشانیش کە لەسەر کارێك دایئەنێن، مامۆستایەتی قوتابخانەی لادێ دوور لە شارەکانیشی پێ ڕەوا نەبینن و بەرەو حیللە لێژی کەنەوە و ، لەوە زیاتریش لە کاری دەربکەن... هەر ڕۆژێ جۆرە ڕاپۆرتێکی لێ بنووسن و ، هەر تاوە داوێکی بۆ بنێنەوە و بەمجۆرە لە ڕێگای ژیانا دەیان جۆرە کولۆڵی و کوێرەوەری بێتە ڕێ، کەسێکی وا ناهەقی ناگرم ئەگەر خۆی لەم جیهانەدا بە بێکەس و نامۆ دابنێ و لە هەموو داب و نەریتێکی کۆمەڵ یاخی ببێ و جاروبار بۆ بە سووك تەماشا کردنی ئەو بەهایانەی لە کۆمەڵدا فەرمانڕەوان، شیعری وەك ئەم پارچە شیعرە بڵێ:

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تووشـــی لافـــاوی عـــیلم بـــووم و بـــەڵام زوو دەرپـــەڕیم
ســـواری واپـــۆڕی جـــەهل بـــووم و بـــەناویا تێپـــەڕیم
سەد شوکر ئۆخەی نەجاتم بوو لـە باسی عـیلم و فـەن
نـــامگرن جـــارێکی تـــر، بۆیـــە لـــە کـــەیفا هەڵپـــەڕیم
گەرچـی تـــا ئێـستا وتوومـــە: تێبگـــەن زوو پــێ بگـــەن
بەو قسانەم قەتعییەن باوەڕ مەکەن، سەگ بووم وەڕێم
خوێندەواری شێتییە، هەر جەهلە ئینسان سەر ئـەخا
گـەر لەمـەولا نـاوی عـیلمم بـرد بـزانین سەرسـەریم
هێنـــدە تـــەعقیبی هـــەقم کـــرد تـــاکو نـــانی خـــۆم بـــڕی
ســووك و ریـسوا بـووم لـە نـاوا گـیرۆدەی ئـاخر شـەڕیم
مـــن کـــە زانـــیم حـــاڵی زانـــا نەفیـــە، حەپـــسە یـــا شـــەقە
هـــەر کیتـــابێکم هـــەبوو دوێنـــێ لـــە داخانـــا دڕیـــم
پیـــاوی دانـــا عـــەقڵی دانـــا، زانـــی بـــۆی ناچـــێتە ســـەر
بەرگی نادانی لەبەر کـرد، بـوو بـە خـاوەن زێـڕ و سیم
شـــەرتە کـــەر بم بـــارە گـــوێزم لـــێ بنـــێن خـــڕەی نـــەیێ
بـا دەمـێ زۆر و کـەمێ وەك بـێ غـەمێ بـۆ خـۆم بژیم

ئەمە لە مەیدانی ناوخۆدا.

لە مەیدانی دەرەوەشدا کە ئـەنجامی کـاری ئیمپریالیستەکان لـە وڵاتـە ژێردەسـتە و داگیرکراوەکانا ببینێ و ناکۆکی لە چار کردن نەهاتووی ئیددیعاکانی ماڤ گەلان و ژیانی راسـتەقینەی گـەلان بێنێتـە بەرچاو و بڕوانـێ چـۆن چـەکی قەلاچـۆکاری دائـەهێنن و وڵاتانی پێ کاول ئەکەن، هیچ بە سەیری مەزانن جارێکی تر ئەم گیانی بـێ متمانـەیی و ناهومێدییەی سەر هەڵداتەوە و لە تاوێکی بەرچاو تاریکیدا شیعری وەك ئـەو شـیعرەی بڵێ کە بە بۆنەی تەقاندنەوەی بۆمبای ئـەتۆمی ئەمـەریکاوە لـە هێرۆشـیما و ناگـازاکی- وتویەتی:

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

داخەکـــەم بـــۆ ئـــەو زەمانـــەی رووی زەمـــین
وەك بەهەشـــت بـــوو پـــڕ لـــە خۆشـــی و پێکـــەنین
بێتـــەماع و بـــێ درۆ و خـــاڵی لــــە قـــین
دڵنیـــا و دوور بـــووین لـــە ئۆتـــۆمی لـــەعین
تـــف لـــە عـــیلم و ســـەنعەت و ســـەد کارەبـــا
مەرحـــەبا ئـــەی جـــەهل و وەحـــشەت مەرحـــەبا
یـــادی تـــۆ ئێـــستا لـــە دڵ خـــەم لائـــەبا

عیلمـــە ئێـــستا بۆتـــە مایـــەی دەردیـــسەر
عیلمـــە بۆتـــە واســـیتەی مـــەحوی بەشـــەر
عیلمـــە تەســـخیری ئەکـــەن هـــەر بـــۆ زەرەر
عیلمـی چـی؟ وابـێ، هـەزار خۆزگـەم بـە کـەر
بـــا وجـــسودی رادیـــۆ و شـــەمەندەفەر
وا ئـــەبێ پێـــشکەوتن و عـــیلم و هونـــەر
تـــف لـــە عـــیلم و ســـەنعەت و ســـەد کارەبـــا
مەرحـــەبا ئـــەی جـــەهل و وەحـــشەت مەرحـــەبا
یـــادی تـــۆ ئێـــستا لـــە دڵ خـــەم لائـــەبا....

باشترین بابەت ئەم پێشەکییەمی پێ دوایی بێنم لاواندنـەوەی مامۆسـتا گۆرانـە بـۆ بێکەس کـە هـەر پـاش مردنـی دەس بـەجێ وتوویـەتی و یەکەمجار لـە یەکـەم ژمـارەی "گەلاوێـژ"ی پـاش کۆچـی دوایـی بێکەسـدا لەگـەڵ هـەواڵی کـۆچ کردنەکەیـدا بـڵاو کراوەتەوە.

گۆران لەم لاواندانەوەیەی بێکەسدا وەڵامی گەلێ پرسـیار لـەبارەی هونەرمەندێکـەوە ئەداتەوە کە لە نزیکەوە ناسیویەتی. گـەلێ شـتی وای لێـك ئەداتـەوە کـە پێویـستمان بـە لێکدانەوەیەتی. لێکدانەوەی مامۆستا گۆران، بە تایبەتی لە بابەتی بێکەسـدا، بایـەخێکی زۆری هەیە چونکە وەك هونەرمەنـدێك وە وەك هاوچـەرخێك و هاوکـارێکی لـە ئـازار و ژانەکانی دەروونیدا لەگەڵی هاوبەش بووە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەمەش تەواوی لاواندنەوەکەی گۆران:

هاوڕێم بێکەس!

ئەی فریشتەی شیعری جوان
کۆستی کەوتووی هەر دووکمان
بۆ ئەمجارە "بێکەس"ە
کە وتمان "بێکەس"، بەسە
شاعیرێك بوو فەننان بوو
ئەدای خوڕ، خرۆشان بوو
بۆ باغچەی کزی کوردی
بلبل بوو نەغمەی وردی
سەرەڕای بەهرەی فەننی
دڵسۆز بوو بۆ وەتەنی
نرکەی شیعری رزگاری
بێکەس، شتێکە دیاری

لە هەموو کوردستانا
لەناو بیر ئازادانا !

پەری شیعری شۆخ و شەنگ !
تۆ دڵ تەنگ و ، من دڵ تەنگ
! با سکاڵا بۆ یەکتر
لەگەڵ ئاخی سارد و سڕ
دووردرێژ هەڵڕێژین
مەیتی بێکەس ئەنێژین !
ئاشنای تۆ بوو هاوڕێی من
لێی داگیرکردن "مردن"!
ئەی پەری! ناڕەوایە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فرمێسک لە چاومان نایە
چونکە بێکەس بچووک بوو
پایەی "کۆمەڵی"ی سووک بوو
کام پیاو ماقووڵ، کام گەورە
کە بەرزی جێی ژوور هەورە
وێنەی ئەو جوامێر بوو
بەرابەر دوژمن شێر بوو
لە کاتێکا، ئەوانە
نۆکەر بوون بۆ "بێگانە"
دەست لەسەر سنگ ئەودستان
یان بۆ پایە، یان بۆ نان
بێکەس بوو وەك پاڵەوان
پەنجەی لە چاوی چەقان
پەنجەی تیژی سەرزەنشت
داخی دڵی خۆی پێ ڕشت!
بەڵێ بێکەس نابووت بوو
جارجار برسی بوو، رووت بوو
بەڵام کام تێر، کام پۆشتە
وێنەی ئەو، ئەی فریشتە،
بێ باك وەستا، بەرامبەر
نووکی سونگی ستەمگەر؟
کێ وا لە ژێر زنجیرا
ئازادی هات بە بیرا،
بە شیعری جوان نەڕانی
بە یادی کوردستانی !
ئەی شۆخ و شەنگ، ئەی پەری!
زۆرتر بۆ ئەوەی بگری
کە بێ بەرگی و بێ نانی
خۆی لە رووی تۆ ئەزانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

لەگەڵ ئەوەش تامردن
نەکەوت لە تۆ پەرستن
ملکەچی قیبلەی رووت بوو
دێوانەی عیشوە و خووت بوو
وەك هەندێ شاعیری تر
تا رادیەك گورچك بڕ
تەماع هەڵی نەفریوان:
شیعر بفرۆشێ بۆ نان،
ئابڕووت بەرێ وەك بردیان
بەو کردەوانەی کردیان!
لە پاشانا، ئەی پەری
نابێ لە بێکەسی بگری
کە گیرۆدەی مەستی بوو
مەستی ئەو مەبەستی بوو
ناوچە و سەردەمی ژینی
پڕ بوو لە ناشیرینی

وڵاتی پەرێشان بوو
بۆ هاووڵات زیندان بوو
نەتەوەی هەموو هەژار
مایەی رەنجیان بۆ زۆردار
هەموو برسی، دەغەزار
نەزان و نەخوێندەوار
دیل بوون: هەم بۆ بێگانە
هەم بۆ ئەو زۆردارانە
کە خوێیشیان ئەیانمژین
بۆ خەڵقیشیان سەر ئەبڕین!
ئەمجا کە ئەیدی ئاوا
کەشتی بۆ گەردا و ئەڕوا

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هەزاران هاوار بکرێ
کەس نییە ڕێی ڕاست بگرێ
ناچار خۆی سەرخۆش ئەکرد
هەستی فەرامۆش ئەکرد
جارجار کە زۆر پەست ئەبوو
کەمێکیش بەدمەست ئەبوو
داخی دڵی خۆی ئەڕشت
بە جوێن، توانج، سەرزەنشت

ئەی فریشتەی چاو خومار
بەڵام بێکەسی هوشیار
بێکەسی دنیای نووسین
دانەری بەستەی شیرین
مەبەستی من و تۆیە
بۆ ئەوە ئەم ڕۆ-ڕۆیە

تۆ: پەری شیعر و جوانی
من: هاوڕێی گیانی گیانی

دانیشین بە جووت دڵتەنگ
بڕێژین فرمێسکی مەنگ
بۆ شاعیرێك "بێکەس" بوو
بەڵام "کەس" ئێمەی بەس بوو
تۆ باڵای بۆ ڕەشپۆش کە
گڕی شیوەنی خۆش کە
بە پەردەی نزمی ماتەم
بەستەی کوردی پڕ لە خەم
لەسەر مەیتی بخوێنە
وەفای جوانی بنوێنە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بۆ شاعیرێك كە گیانی
لێی هەڵئەقولا جوانی
ئەگەرچی هۆی بەختی خۆی
جوانی فەساڵ نەبوو بۆی
ناقۆلا و تێكسمڕاو بوو
روومەت كونج، كزی چاو بوو
هونەر بوو، رووخۆشی بوو
كە خەوشی داپۆشیبوو
بەلام، پەری! تۆ ژیری
خاوەندی هۆش و بیری
جوانی بالا و دەم و چاو
بەهرەی تا سەر نین بۆ پیاو
هەزار چاو جوان، قەد باریك
كەوتۆتە چاڵی تاریك
چی بەجێ ما لە دوایان
بۆ دۆست و ئاشنایان
یا جوانێك تا پیری ما!
كام گیرۆدەی بیری ما

خوێنی كوڵمی چەند گەش بوو
چاو و برۆی چەند رەش بوو
یەك جوانییە بای پایز
گەڵای زەرد ناكا هەرگیز
كە لە گیان، سەرچاوەی دڵ
سەر هەڵئەدا قوڵە- قوڵ
وەك رۆح سووكی، رووخۆشی
خوێن گەرمی، خزمەت كۆشی
دڵی باش، دەروونی پاك
بیری روون، كردەوەی چاك

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پێشتری گشت ئەمانە
بەهرەی هونەری جوانە!
بەڕاستی ئەو فەننان بوو
سەلیقەی شیعری جوان بوو

ئەی شێوە شۆخ! ئەی پەری!
دانیشە لای ژوور سەری
وەك یاری وەفادار بە!
بەڕاستی خەفەتبار بە!
قژی زەرد با پەشێو بێ
بەستەی خەم لەسەر لێو بێ
تۆ بڵێ و منی هاوڕێ
تا دەستم قەڵەم بگرێ
ئەنووسم دێڕ دێڕ، بەن بەن
بۆ "بێکەس" شیعری شێوەن!

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کوردایەتی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فیکری سەرکەوتن

فیکری سەرکەوتن بە بێ شك، ئەی رەفیقان، غیرەتە[1]
فەوز و ئیقباڵ و تەعالی هەر بە سایەی هیممەتە
قەومی کورد ئەمڕۆ کە دائیم وا لە حاڵی حەسرەتە
باعیسی فیتنە و فەساد و دوودڵی ناو میللەتە
قەومی کورد، شێرانی مللەت! فیکری وەحشەت لابدەن
وەختی تێکۆشینە ئەمڕۆ، رۆژی عیلم و سەنعەتە
میللەتی بێ عیلم و سەنعەت باوەڕت بێ دائیما
وا لە ژێر پێی ئەجنەبی دا ناوی هەر بێ قیمەتە
سەیری کە و تێفکرە نەختێ چی بەسەرهات قەومی کورد
سووك و بێ ناوونیشانە و ژینی دەرد و زیللەتە[2]
گەر بە دڵ بێت و هەوڵ دەین بۆ تەرەقی قەومی کورد
نائیلی جێگەو حوقووقی خۆی ئەبێ ئەم میللەتە[3]
هەوڵ و تێکۆشین بە تەنها هەر بە دەم کەڵکی نییە[4]
گرمە گرمی هەوری بێ باران نیشانەی زەیقەتە

سلێمانی-١٩٢٥

---

[1] لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە:
فیکری سەرکەوتن لە ناوا گەر هەبێ هەر غیرەتە
لە نوسخەیەکی تریشدا لە جیاتی "لەناوا" نووسراوە "لە کوردا".
[2] لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە:
بێکەس و بێ دەر، موهاجیر، عەیش و نۆشی زیللەتە.
[3] جێگەو: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "ناوو".
[4] لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە:
کۆششیش نابێ بە دەم بێ بەڵکو "فعلا" لازمە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئامۆژگاری بۆ میللەت

کــوردە تــا کــەی بــێ خەبــەر بــی؟ نووســتنت بــێ عارییــە
واســـیتەی دواکـــەوتنت ئەمڕۆکـــە هـــەر بـــێ کارییـــە
سەیری ئەم قەومانە کە چۆن بوون و ئێستا بوون بە چی
حەیفــە بــۆ تــۆ وا ئەســیری بوویتــە عەبــد و جاریــە
ئیتتیفاقێ گەر نەکەی، لەم جەهلە خۆت رزگار نەکەی
پاشــەڕۆژت قەڵبــە بــە خــوا، عــەیش و نۆشــت زارییــە
مەرهـــەم و دەرمـــانی دەردت ئیتتفاقـــە ئیتتفـــاق
دوو دڵـــی میقرۆبـــە، خزمـــە، عیللـــەتێکی کارییـــە[1]
نیوەڕۆیـــە هەســـتە ئـــیتر بـــەرگی ســـستی داکەنـــە
زوڵمـــەتی شـــەو وا بەسەرچـــوو، وەعـــدەیی هوشـــیارییە
رێـــی نـــەزانی بـــەر بـــدە و رێگـــەی مـــەعاریف بگـــرە بـــەر
نیـــشتمانت زۆر کەساســـە و ژیـــنی هـــەر غەمبارییـــە
"بێکەســا" قــەتعی ئومێــدی ســەربەخۆیی قــەت نەکــەی
کـــوردەواری زینـــدووە، موحتـــاجی لـــوتفی بارییـــە....

هەولێر ۱۹۲۸

[1] خزمە: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "پەشمە". کارییە" لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "سارییە"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەی وەتەن...

ئەی وەتەن مەفتوونی تۆم و شێوەتم بیر کەوتەوە
وەختی بەندی و ئەسارەت، پێ بە تەوق و کۆتەوە
من لەزیکر و فیکری تۆ غافڵ نەبووم وا تێنەگەی
حەپس و تێ هەڵدان وزیللەت تۆی لە بیر بردۆتەوە
بەو خودایەی بێ شەریك و لامەکان و واحیدە[1]
عەشقی تۆ نەوعێ لە دڵما ئاگری کردۆتەوە
ئاگرێکی وا هەزار ساڵ ئاوی برژێنیتە سەر[2]
قەت گڕ و گڵپە و بڵێسەی تا ئەبەد نەکوژێتەوە
باسی مەحزوونی و کەساسی خۆت نەکەی توخوا وەتەن
چونکە بەو باسە برین و زامەکەم ئەکولێتەوە
ماتەمینی تا بەکەی، دەی پێکەنە و سەر هەڵبڕە
موفتەخیر بە شوهرەتت وا عالەمی گرتۆتەوە
نەگبەتی لاچوو سەعادەت بۆتە پشتیوانی تۆ
کەوکەبی بەخت و فریشتەت بەرزە ئەدرەوشێتەوە
گەرچی بەینێکە زەلیل و دیلی دەستی زاڵمی
نۆبەتی شادیتە ئەمجا ناحەزت لێك بێتەوە
لاف میللی یەت بە دەم لەم عەسرەدا کەڵکی نییە
رۆژی هەوڵە هەر بە هیممەت گۆی هونەر ئەبرێتەوە
بێ قوسوورە چەند جەسوورە سەد شوکر ئەولادەکەت
وا لە رێی تۆدا لە خوێنا سەیری چۆن ئەتلێتەوە[3]
بەسیە تەعنەم لێ مەدە هەر رۆڵەکەی جارانتم
هێندە حیلمت بێ هەتاکو دەست و پێم ئەکرێتەوە
شەرتە شەرتی پیاوەتی بێ گەر خودا دەستم بدا
دوژمنت پەت کەم وەکو سەگ بیخەمە ژێر پێتەوە....

سلێمانی ئەیلوولی ١٩٣٠

---

[1] لامەکان و واحیدە: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "تاك و تەنیا و بێکەسە".
[2] هەزار ساڵ: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "بە شیددەت" و لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "کە سەدساڵ".
[3] وا لە رێی تۆدا: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "وا لە ژێر پێدا".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

وەفدی کوردستان

("پێنج خشتەکی لەسەر شیعری پیرەمێرد")

قەدری میللەتتان بە جارێ شکان
نە حەیاتان ما نە ناوونیشان
باری تەعنەتان وا هاتە سەرشان
"وەفدی کوردستان، میللەت فرۆشان
هەرزە وەکیلی شاری خامۆشان"

حاجی تووتنەکەت مادەم فرۆشرا
قیروسیا لە سەد کوشتن و هەرا
دەخیلە هەستە رێکەوە خێرا
"دەسکێ لەو گوڵەی باغەکەی سەرا
کەوا بە خوێنی لاوان ئاو درا"

تاقمێ رێك خەن زۆر بە پڕ لاقی
بە بەزم و رەزم و ئاهەنگ و ساقی
بۆ ئەوەی بکەن دەفعی مەراقی"
ببەنە بەردەم عەرشی عێراقی
بڵێن یار باقی و ، هەم سوحبەت باقی"

نە بارانتان دی، نە با ئەی فەقیر
نە لاوان کوژران بە گوللە و شەستیر[1]
نە پێی نازداران خرایە زنجیر
"پەردە و تارای سوور بەرن بۆ ئەمیر
بڵێن دوای کوشتار هێشتا تۆی دلگیر؟"

---

[1] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە: نە لاوان کوژران بە سونگی و شەستیر

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هاوار به ماڵم چیمان پێ کرا
له چارەکێکا سەدمان لێ خرا[1]
هێشتا خەڵاتیان ئەکەن بە بەرا"
دەك خەجاڵەت بن لە رۆی مەحشەرا
ئێمەیش خاکی غەم ئەکەین بە سەرا

"قەت وا تێ نەگەن چاومان شکاوە[2]
کوشتن و بڕین دائیم بۆ پیاوە
لەناو دۆشەکا کەی حەق سەنراوە؟[3]
"خەیاڵتان خاوە کورد نەفەوتاوە
بەراتی نەجات بە خوێن نووسراوە"

میللەت مەتینە عەزمی نانەوێ
لە غایەی بەرزی خۆی هەر ناکەوێ
لەت و پەت کرێ حوقووقی ئەوێ
"من ڕەنگی سوورم بۆیە خۆش ئەوێ[4]
مژدەی شەفەقی لێ دەر ئەکەوێ"

سلێمانی ۱۹۳۱

---

[1] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆردیە:
لە چارەکێکا سەد ماڵێ کوژرا
[2] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆردیە:
قەت وا تێ نەگەن چاومان ترساوە
[3] کەی حەق سەنراوە: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "حەق نەسەنراوە".
[4] سوورم: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "ئاڵم".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

یادی نیشتمانی كوردستان

من كه مه‌حرووم بووم له وه‌سڵت تازه ژینم بۆ چییه؟[1]
حورمه‌ت و جاه و جه‌لال و رۆح و دینم بۆ چییه؟
دڵ له‌به‌ر دووری و فیراقت پڕ له قه‌هر و میحنه‌ته
شیوه‌ن و گریانه عه‌یشم، پێكه‌نینم بۆ چییه؟[2]
باعیسی رووناكی قه‌لب و نووری چاوم تۆی، وه‌ته‌ن
چی له دونیا كه‌م به بێ تۆ جێنیشنم بۆ چییه؟[3]
من كه خاكی پاكی كوردستانی نازدارم هه‌بێ[4]
چی له قه‌تعه‌ی ئه‌ورووپا كه‌م، مولكی چینم بۆ چییه؟
مه‌نزه‌ره‌ی جوان و ته‌بیعی زۆره له‌م خاكه‌ی منا
مه‌نزه‌ره‌ی سونعی به بۆیه‌ی سه‌وز و شینم بۆ چییه؟[5]
من كه خۆشاوی زه‌ریف و شه‌ربه‌تی مێوژم ببێ
نامه‌وێ شه‌مپانیا و ، ئه‌سكه‌نجه‌بینم بۆ چییه؟
بۆیه خوڵقاوم كه خزمه‌ت كه‌م نه وه‌ك هه‌ر دانیشم
بۆ وه‌ته‌ن گه‌ر تێ نه‌كۆشم هێز و تین بۆ چییه؟

به‌غدا

---

[1] مه‌حرووم: له هه‌ندێ نوسخه‌دا نووسراوه "بێبه‌ش".
[2] ئه‌م به‌یته له چاپی یه‌كه‌مدا نییه.
[3] باعیسی: له هه‌ندێ نوسخه‌دا نووسراوه "واسیته‌ی".
[4] ئه‌م نیوه به‌یته له هه‌ندێ نوسخه‌دا به‌م جۆرديه:
سه‌رچنار و شاره‌زوور و ده‌شتی بازیانم هه‌بێ
[5] ئه‌م به‌یته‌ش له چاپی یه‌كه‌مدا نییه.

كتێبخانه‌ی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەی وەتەن....

ئـــەی وەتـــەن بـــۆ خزمـــەتت دائـــیم لـــە ڕێتـــا حـــازرم
بـــاوەڕت بـــێ مـــن لـــە زومـــرەی لاوەکانتـــا نـــادرم
گـــەر لەســـەر تـــۆ بێتـــو تووشـــی ســـەد بـــەلا بم ســـابیرم
خـــوا ئـــەزانێ چـــەند لـــە عاســـتی تـــۆ کـــە پـــاك و تـــاهیرم
طعنـــــه اغیـــــار ایلـــــه اولـــــلاز مکـــــدر خـــــاطرم
هـــــای و هـــــوی ابلـــــهان اطلنجـــــەدر دیوانـــــه یـــــه"

تاقی کیسرا

چی بەسەرهات تاقی کیسرا، هەیئەتی سوڵتان ڕەشاد
حوکمی هارونەڕەشید و تەخت و بەختی کەیقوباد؟
چەند هەزار ئینسانی نازدار جوملە بوونە خاك و خۆڵ
کوورەیی ئەرزیش سەراسەر پڕ لە ئێسقانی عیباد
نەسرەت و ماڵی جیهانیش بێ بەقایە ئەی ڕەفیق
عاقیبەت دنیا نەمانە قەت نەکەی فیتنە و فەساد
فرسەتە، عومری عەزیزت بێ سەعی زایع مەکە
تەرکی ئەربابی جەفا کە و ڕێی فەلاکەت مەگرە یاد[١]

[١] تەرکی ئەربابی جەفا کە: لە دەسنووسەکەی بەردەستمانا نووسرا بوو "تەرکی ئەربابی سەفا کە". ئێمە ئەودمان بە هەڵە زانی.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شینی مەحموود جەودەت

وەتەن هەڵڕێژە ئەشکی خوێنینت
بابەرز بێ سەدای شین و ناڵینت
گوێی فەلەك كەڕ كا فەریاد و شینت
تاریك و لێڵ بێ ئاسمانی شینت
ئاه و هەناسەی دڵەی خەمگینت
داپۆشێ تیشکی خۆری زێڕینت
هەڵوەرێ پەڕەی گوڵ و نەسرینت
لە جێی گوڵ دڕك دەركا زەمینت
بەهارت، پایز، زستان، هاوینت
لە باتی بولبول بوومی باڵ شینت
بخوێنێ لەسەر خاكی حەزینت
شادیت شیوەن بێ بە موددەی ژینت
بۆ جگەرگۆشە و رۆڵەی شیرینت
كوردە تۆ بگری بۆ قارەمانت
بۆ لاوی چاك و مەردی مەیدانت
بۆ باغەوانی باغی ژیانت
بۆ رەمزی بەرزی شەرەف و شانت
بۆ ئەوەی لە رێی عیززەتی نەفسا
بێ باكانە خۆی كردە قوربانت
بگری بۆ وەفا و سەخاو حەمیییەت
بگری بۆ غیرەت، هیممەت، جیددییەت
بگری تا ماوی بۆ "مەحموود جەودەت"
شادیت شیوەن بێ بە موددەی ژینت
بۆ جگەرگۆشە و ڕۆڵەی شیرینت

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

وەتەن تۆ حەقتە هەر هاوارت بێ
کێ لە دوای "محمود" فیداکارت بێ
کێی تر دڵسۆزی جان نیسارت بێ
دوژمن بە جەستەی حاڵی زارت بێ
کۆچ کردەی ئازیز بە خوام سپاردی
هەزاران رەحمەت لە مەزارت بێ
"جنەالماوی" جێ و قەرارت بێ
سەبووری دڵەی کەس و کارت بێ
ئەی وەتەن بیستی تەشرینی سانی
رۆژی ماتەم و غەم شیعارت بێ
شیعرەکەی "بێکەس" یادگارت بێ
شادیت شیوەن بێ بە موددەی ژینت
بۆ جگەرگۆشە و ڕۆڵەی شیرینت

بەغدا تەشرینی دووەمی ١٩٣٧

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەی کورد بەسیەتی

ئەی کورد بەسیەتی تا کەی ئەم شیوەن و فوغانە
بێ سوودە ئۆف و ئامان لەم عەسرە بێ ئەمانە
پاڕانەوە و کەساسی بێ کەڵکە پارە ناکا
عەزم و سەبات و غیرەت پێویستە لەم زەمانە

حورڕییەت و عەدالەت درۆیە بێ ئەساسە
بۆ دەس برینە گشتی ئەم هەموو دەنگوباسە
گەر تەفرە خۆی بەمانە خوێنت ئەکرێتە کاسە
ژیانی کامەرانی بە هەوڵ و ڕەنجی شانە

ئەم خاکە پاکە عەینی بەهەشتە حەیفە وا بێ
وێران و سووک و بێکەس، ئەسیر و بێنەوا بێ
ئەم حاڵە تاڵە بەسیە تا کەی ئیتر ئەوا بێ
شەوگاری شووم بەسەرچوو، گەرد و گوڵی بەیانە

ئەگەر بە شێنەیی بێ ڕەنجت هەموو بە بایە
چونکە ئەم ڕۆژە ڕۆژی سورعەت و کەهرەبایە
ئیش کەن بە دەست و بردی، فرسەتە، وەرنە کایە
گەلی چالاك و خێرا سەربەرز و شادمانە

ئەم کوردە گوردە ئێستا کە بێکەس و هەژارە
ملی بۆ شیری دوژمن خوار و کەچ و لەبارە
قەومێکی هێند نەبەردە یەکی بەشی هەزارە
خوا گەورەکانی بگرێ بێ کەڵك و هیچ نەزانە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دەخیلـــە لادە "بێکـــەس" لـــەم کەڵکەڵـــە و خەیاڵـــە
بڵـــێ بـــە ســـاقی هەســـتێ بـــۆت پـــڕ بکـــا پیاڵـــە
ئـــەم پەنـــد و شـــیعری تۆیـــە بـــێ قیمـــەت و بەتاڵـــە
میللـــەت کـــە بـــێ زەعـــیم بـــوو ژیـــانی زۆر گرانـــە

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دەردی دەروون

کــورد ئەبــەد ناگاتـــە مەقـــسەد نۆکــەری بێگانەیــە
دوودڵــن، پیـــسن لەگــەڵ یــەك، بۆیــە وا بــێ لانەیــە
میللــەتێکن بــۆ نــەمانی یــەکتری هــەر هــەوڵ ئــەدەن
داخەکـــەم ورد و درشـــتی شـــێت و شـــەیدای ئانەیـــە[1]
ســەنعەت و عــیلم و مــەعاریف زەڕڕەیــەك بــاوی نییــە
پیـــاوەتی لایـــان بـــە تـــەنها چـــەفتە و جامانەیـــە[2]
بــۆ قــسەی زل بــێ قوســوورن، باســی کوردییــەت ئەکــەن
کوردییـــەت خورمایـــە بۆچـــی، یـــا قـــسەی شـــێتانەیە
میللـەتی بـێ عـیلم و ئـەخلاق چۆن بـە ئیـستیقلال ئـەگا
واســـیتەی بـــەرزی و تـــەرەقی هیممـــەتی مەردانەیـــە[3]

سلێمانی

---

[1] داخەکەم: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "جوملەگی".

[2] زەڕڕەیەك: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "سەد ئەسەف" لایان: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "لامان".

[3] بێ عیلم و ئەخلاق: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "بێ هێز و تین بێ".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ستایش[1]

لـه کـوردا ئـەو کەسـەی ئێـستا بـە ویجدانـە کـەوا مـەردە
کە سەربەست بێ ئەلەم ڕۆژا ئەویش بێ میسل و هەم فەردە
نـەزیری ئـەو لـە دنیـادا نییـە و نابـێ هـەتا مەحـشەر
دڵـی دەرحـەق بەهاوجینـسی بلـووری سـاف بـێ گـەردە
بە ڕەحم و شەفقەتە دائیم لە بۆ شەخصێ کە بێدەست بێ
ئەوی حەز بـەو نـەکا بـێ شـك لـەلای خـوا ڕووڕەش و زەردە
تەبیعـەت حاتـەمی تـائی، لـە فیکـرا چەشـنی لوقمانـە
لـە حـیلم و حەوسـەلە و ئیـشدا دڵی ڕەق ڕەق وەکو بـەردە
نیـشانەی فـەخرە بـۆ ئێمـە کـە زاتێکـی وەهامـان بـێ
ئیلاهـی بەرقـەراری کـەی چـراغی میللـەتی کـوردە

[1] بۆمان ساغ نەکرایەوە بێکەس ئەم پارچە شیعرەی بۆ ستایش کردنی کێ وتووە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هوشیاری

ئـەو کەسـەی لـەم قەومـەدا غایـەی هـەموو غەمخوارییـە
بـۆ حـەیاتی میللـەتی، دەردێکـی پیـسی ساری یـە
مردنـی چـاتر لـە ژینـە چـونکە بـوونی نەگبەتـە
بایـەقوش ئاسـا هـەموو جووڵانـەوەی بەدکارییـە
گـەر کەسـێ عـەقڵی هـەبێ، نـامووس و ویجـدانی هـەبێ
..........................[1]
چـۆن ئـەکا حاشـا لـە ئەسـڵ و میللـەت و جینـسییەتی
مـائیلی ئـەغیار ئـەبێ، فیکـری لەگـەڵ ئـەو جارییـە
ئـەو کەسـانە هـیچ و پووچـن، وەزن و مـەعنایان نییـە
بـاڵ و باڵایـان لـە بـەرگی شـەرم و نـامووس عارییـە

[1] ئەم نیوە دێڕە لە دەسنووسەکەی بەر دەستمانا سووتابوو.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دەردی دەروون

ئـەو کەسـەی مـاڵی نییـە و بـێ نەقـد و موڵك و سـەروەتە
جــەرگی ســووتاوی وەتــەن، رۆحــی فیــدایی میللەتــە
بــۆ ســەعادەت بــۆ وەتــەن ســاحێب.... [١] جۆشــی ئــەوە
ئـەو دڵـەی بـۆ سـەربەخۆیی پـڕ لـە قـەهر و میحنەتـە
ئــەو دەزانــێ "فی الحقیقــە" قیمــەت و قــەدری نییــە
ســاحێبی حیــسس و بڵنــدی و هەمــدەمی میللــی یيەتـە
هەرچــی مــاڵ و خــان و مــان و ســەروەتی زۆری هەیــە
دوژمــنی میللــی یيــەت و، بــێ غــیرەت و بــێ حورمەتــە
ئانەیـەك بـۆ نـەفعی شەخـسی سـەد وەتـەن دێنـێ لـە لای
بابــە کوشــتەی خــۆ خوسووســەن حاڵــەتی حوڕڕییەتــە
نــاوی قــەومی لا بــەری بــێ شــوبهە گاڵتــەت پــێ ئــەکات
پێـت ئـەڵێ: ئەحمەق! ئەمـە ئیـشی کـەرە ئـەم خولقەتـە
میللەتی چی، قەومی چی، بەرزی و سەعادەت یەعنی چی؟
بــۆ ئــەدەی دەورەی دەماغــت بــەم خــەیاڵ و فیکرەتــە؟
میللــەتێ تــو خــوا وەهــا بــێ گــەورەکانی، چــۆن ئــەژی
رۆحــی مــردووی پیــاوی گــەورە نەگبــەتی نــاو میللەتــە

---

[١] ئەو وشەیەمان بۆ راست نەکرایەوە کە لەدەستنوسەکەدا لەم شوێنەدا نووسرابوو.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دەردی دەروون[1]

وان وە بان غەیرە ئەم قەومی خۆمە
مەحکوومی حیز و خەڕات و دۆمە
ناموس و ویجدان، غیرەت و شەرەف
لەناو ئەشرافا باری کرد، ئەسەف

فیکری میللی ییەت ئێستا مەعدوومە
پیاوی مونەووەر لات و مەزڵوومە
هاوار رۆژێکی چەند قەڵب و شوومە
لە عەیشی دنیا زار و مەزڵوومە

ئەوەی خائینی موڵک و میللەتە
دائیم لە بەحری ناز و نیعمەتە
هەر وەتەن پەروەر غەرقی زیللەتە
خۆراک و خەوی دەرد و میحنەتە

ئەجنەبی دەرحەق بە ئێمە باشە
ئەوی خراپە هەر وەتەن داشە
کە بوو بە مەئموور ئەبێتە واشە
ئیمان و دینی تەنها مەعاشە

[1] وان وە بان غەیرە: مەعنای ئەم برگەیە نازانم. لە دەستنووسەکەدا چۆن نووسرابوو هەر وا نووسیمەوە "محمد"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

میللەت ئەوەندە نەفام و کەرن
بێ عەقڵ و جاهیل، زۆر بێ جەوهەرن
هەرچی مەئموور بوو حورمەتی ئەگرن
داوای ژنیان کەن، رەنگە بۆی بەرن

ئومێدم ئیتر بەم کوردە نەما
نابێ بە ئینسان لە ناو عالەما
بمێنێ هەتا لە دەرد و غەما
هەر ئەناڵێنێ لە ژێر قەدەما

قەومێ کە دائیم هەر هەوڵ بدەن
بۆ ئەمەی یەکتر بەئەرزا بخەن
با نەبێ لایان میللەت و وەتەن
ئایا مومکینە تەرەققی بکەن

بەسیەتی "بێکەس"، خەیاڵت خاوە
چیت لە مەسەلەی میللی ییەت داوە
هەزاری وەك تۆ کە رەنجی داوە
سووك و پەریشان قەدری نەماوە

ئەگەر ئەتەوێ بژیت بە خۆشی
بە روپیە ئەبێ قەومت بفرۆشی
لە موڵك و میللەت چاوت بپۆشی
جامی دەنائەت ئەبێ بنۆشی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

نابینی ئێستا کە ئەوی وایە
ژیانی هەموو کەیف و سەفایە
هەر وەتەن پەروەر غەرقی جەفایە
قیمەتی نییە رەنجی بە بایە

"استغفرالله" من لەوانە نیم
قەت ناخەڵەتێم بە ئاڵتوون و سیم
باوەڕم پێ بکەن کوڕێکی جیددیم
تا لە دنیادا سەعاتێ بژیم

خراپ ببینم تەنقیدی دەکەم
ئەوی خائینە جوێنی پێ دەدەم
ناترسم لە کەس بێ باك و بێ غەم
هەرچی کە ئەبێ، ببێ، جەهەننەم

نانێکم ببێ وەکوو پادشام
نایدەم بە خاکی گشت عێراق و شام
شوکری خوا ئەکەم دائیم سوبح و شام
........[1]

[1] ئەم دوا نیو بەیتە لە دەستنووسەکەی بەردەستمادا سووتابوو.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەی وەتەن

ئـەی وەتــەن مـن هـەر بـە یـادی تـۆوە شـەوگاران ئـەنووم
"کــــل صـــــبح بهـــــواك اســــتفيق واقــــوم"
خۆزگـە سـەد خۆزگـە خودایـە ئێستە مـن تـەیرێ ئـەبووم
"بجنــــــاحي اطـــــير، في صــــــحاريك احــــــوم"
"تــــارة فــــوق الجبــــال، تــــارة بــــين الكـــروم"

ئــەی وەتــەن زۆر ئـارەزووی دیـداری خـاکی تـۆ ئەکـەم
"ان مــــــراك يزيــــــل مــــــن فــــــوأدي ذا الالم"
غـەیری تـۆ گیانـە بـە چیتر ئـەم دڵەی خـۆم خـۆش بکـەم
"انـــت تـــشفی مـــا بقلـــبی مـــن هيـــام او ســـقم"
"انــــت دائـــــی و دوائـــــی و ســــروری والـــــنقم"[1]

ئـەی وەتــەن دلگـیرە خاکـت، بـا سـەفایە و پـڕ سـروور
"کـــل مـــا فيـــك جميـــل بمـــلا القلـــب حبـــور"
دەشـتی تـۆ فەسـڵی بـەهاران پـڕ گـوڵ و غیلمـان و حـوور
"اينمـــا کنـــت سمعـــت صـــوت تغريـــد الطيـــور"
"منـــشدا يـــا نـــاس بـــشری قـــد اتـــی فـــصل الزهـــور"

حیللە. ١٢ی تەشرینی یەکەمی ١٩٣٧

---

[1] والنقم: لە دەستنووسێ:ی لای مامۆستا کەریم شارەزادا نووسراوە "والنعم". بڕوانەرە: کەریم شارەزا سەرچاوەی پێشوو."

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

سەدەی بیستەمە

سەدەی بیستەمە، کوردە غیرەتێ
لە خەو راپەڕە، هەوڵێ هیممەتێ
بەسیە نەزانی، عیلم و سەنعەتێ
سووکی هەتا کەی؟ ناوێ، حورمەتێ
هۆش و بیرت بێ..... پیاوی ژیرت بێ.....
لە جێی سەربەستی بۆچ زنجیرت بێ؟

ئەما ئەو رۆژەی تۆ بە ئاسانی
بتوانی بژی بە شادمانی
تۆ کە قەومێکی بێ پشتیوانی
گەر تێ نەکۆشی زۆر پەرێشانی
هۆش و بیرت بێ... پیاوی ژیرت بێ....
لە جێی سەربەستی بۆچ زنجیرت بێ؟

رۆژی کارەبا و رادیۆ و بوخارە
هەر قووەت و فەن ئەمڕۆ بە کارە
گەلی دواکەوتوو بەشی جەخارە
قوڕ بەسەر ئەوەی پەست و هەژارە
هۆش و بیرت بێ.....پیاوی ژیرت بێ.....
لە جێی سەربەستی بۆچ زنجیرت بێ؟

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

لە ڕووی زەمینا نییە وەکو تۆ
قەومێکی دوو دڵ، دیل و ڕەنجەڕۆ
کەڵکی چی ئەگرێ گریان و ڕۆڕۆ
درەنگە هەستە بوو بە نیوەڕۆ
هۆش و بیرت بێ..... پیاوی ژیرت بێ....
لە جێی سەربەستی بۆچ زنجیرت بێ؟

سەیری عالەم کە بۆ بەرزی و ژیان
خۆی هەڵکردووە هاتۆتە مەیدان
لە ڕێی نیشتمان ئەبێتە قوربان
بۆ سەرکەوتن و بۆ ناوونیشان
هۆش و بیرت بێ..... پیاوی ژیرت بێ...
لە جێی سەربەستی بۆچ زنجیرت بێ؟

سبەینێ کە جەنگ دامرکایەوە
ئاگری هەرا و شەڕ کوژایەوە
هەر کەس حەقی خۆی پێ درایەوە
تۆ بە چ ڕوویەك دێیتە کایەوە؟
هۆش و بیرت بێ.... پیاوی ژیرت بێ....
لە جێی سەربەستی بۆچ زنجیرت بێ؟

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پــــێم بڵــێ کوانـــێ وەتـــەن پـــەروەرت؟
کـــوا لاوی دانـــا و ، کـــوا مونــــەووەرت؟
کوانـــــێ دڵـــسۆز و ، کوانــــێ رەهبــــەرت؟
نــاوی خــۆت نەبــەی ئــەی خــاك بــە ســەرت!
هــۆش و بــیرت بــێ.....پیــاوی ژیــرت بــێ...
لـــە جێـــی سەربەســـتی بـــۆچ زنجـــیرت بـــێ؟

دەرمــــــانی دەردی ئێمــــــە خوێندنــــــە
رەوشــــتی پــــاك و خزمــــەت كردنــــە
تــــۆوی نــــاكۆكی زوو لابردنــــە
ئــــەگینا بــــەشمان شــــەق و مردنــــە
هــۆش و بــیرت بــێ..... پیــاوی ژیــرت بــێ....
لـــە جێـــی سەربەســـتی بـــۆچ زنجـــیرت بـــێ؟

سلێمانی ١٩٤٣

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

چاوبەست

دەنگ بڵاوە خەڵق ئەڵێن ئەمجارە کورد سەربەست ئەبێ
چی ئەڵێن، بیڵێن، لەلام وایە درۆ و چاوبەست ئەبێ
سەد هەزار جارمان سیاسەت تەجروبە کرد و کەچی
ئێستەکەش زۆرمان بە فیشاڵی وەها سەرمەست ئەبێ
بێت و بەینی..... و .... زەڕڕەیەك تێك چی ئیتر
مەسەلەی کوردایەتی ئەوسا بە جارێ خەست ئەبێ
کەی حوقووق ئەدرێ ؟ ئەسەنرێ، عەیبە ئیتر تێ بگەن!
سەربەخۆیی چۆن نسیبی قەومی وا بێ دەست ئەبێ
میللەتی جاهیل لە دنیادا ئەبێ هەر بەندە بێ
نۆکەری هەر خشت بە باڵای قەومی دیل و پەست ئەبێ

سلێمانی ١٩٤٤

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بیستەی ژین

بە بۆنەی تێپەڕبوونی ٢٠ ساڵەوە بەسەر دەرچوونی ڕۆژنامەی "ژین"دا وتراوە و لە ژمارەی تایبەتی "ژین"دا بڵاو کراوەتەوە.

سوپاس بۆ یەزدان، یەزدانی گەورە
ئاسۆی هیوای کورد بێ تەم و هەورە
ڕۆژی زانستی بە ڕوونی هەلات
لەشکری جەهل و تاریکی هەلات
سەد شوکر میللەت ئێستە هوشیارە
لە ڕێی ژیانا زۆر خەبەردارە
هەموو بۆ بەرزی خاکی نیشتمان
سەر و ماڵی خۆی ئەکا بە قوربان
ئەوانەی هەوڵ ئەدەن بۆ میللەت
یادیان ئەمێنێ بە قەدر و حورمەت
هەر پایەدارن ناویان زیندووە
پیاوی بێ کەڵك پەست و مردووە
گرد بوونەوەمان ئەمڕۆ لەم جێیە
ئیشێکی ئێجگار جوان و بە جێیە
نیشانە و ڕەمزی تێگەیشتنە
بەلگەی بەرزێتی و پێ گەیشتنە
هاتووین تەقدیری ئینسانی ئیشکەر
بکەین و قەدری بخەینە سەر سەر
"حاجی تۆفیق بەگ" پیری بە غیرەت
ئەمە بیست ساڵە بە هەوڵ و هیممەت
خەریکە لەگەڵ "ژیان" و "ژین"ا
لەگەڵ ئەدەب و شیعری شیرینا

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بـــــه نوكتـــــەى جـــوان و ئەشـــــعارى وردى
رەواجــــــى داوە بــــــه نـــــــەزمى كـــــوردى
يـــــاخوا هـــــەر بـــــژى پــــيرى پــــرِ هونــــەر
بۆمــــــــان ببێتـــــــه دەليـــــــل و رەهبـــــــەر
ئەمـــــــــسالّى زۆر بـــــــىَ لــــــــەناو ولاّتــــــــا
دەســـــــتگيرمان بـــــــىَ لــــــه رۆى نــــــەجاتا
ئــــيتر هـــــەر بـــــژى "ژيــــن" و "كوردســــتان"!
هـــــەر بـــــژى دەســـــتەى مـــــەعاريف خواهـــــان!

١٩٤٦/٢/٧

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کورد

خـــەیالاتی شـــەو و رۆژم ژیـــانی میللـــەتی کـــوردە
تەمـــەننام لای خـــودا دائـــیم ژیـــانی میللـــەتی کـــوردە
بـــە دائـــیم دڵ پەشـــێواوی پەشـــێوی میللـــەتی کـــوردم
وەکـــو بولبـــول ســـەحەرخوانیم ژیـــانی میللـــەتی کـــوردە
نەخۆشـە میللـەت و فـەوتا وەتـەن، بـێ هۆشـە ئـەهلی ئـەو
ئـەوەی مەتڵـەب بـێ لامـان هـەر ژیـانی میللـەتی کـوردە
بەڕاســـتی چـــاکترە مـــردن، حـــەیاتی وا لـــەلام تاڵـــە
ئـــەوی نـــاوی نـــەبێ ئـــەمڕۆ ژیـــانی میللـــەتی کـــوردە
شـەجاعەت پیـشەیی کـوردە، مـەعاریف رەسمـی پێـشوویە
کـــەرەم ئەڵبەتـــە بـــاعیس بـــۆ ژیـــانی میللـــەتی کـــوردە
دڵـم خوێنڕێـژ و سـەرگێژە، دو چـاوم پـڕ لـە ئەسـرینە
عیلاجـی دەردی "بێکـەس" هـەر ژیـانی میللـەتی کـوردە

تەشرینی دووهەمی ١٩٤٦

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بیست و حەوت ساڵە

١

بیست و حەوت ساڵە من رەنجبەری تۆم
بەنان و ئاو و جل و بەرگی خۆم
خزمەتم کردی لە ئێران و رۆم
لە پێناوی تۆ شکاوە ئەستۆم
کەچی هێشتا هەر دیل و رەنجەڕۆم
گوناهم چی بوو بەم دەردەت بردم!؟
بۆچی بە ناحەق وا سووکت کردم!؟

٢

بیست و حەوت ساڵە من ئەڕەتێنی
بە فڕوفیشاڵ ئەم خەڵەتێنی
رۆژی نەوعێکم هەڵ ئەپەڕێنی
بۆ مەرامی خۆت ملم ئەشکێنی
کە ئیشت نەما وازم لێ دێنی
گوناهم چی بوو بەم دەردەت بردم!؟
بۆچی بە ناهەق وا سووکت کردم!؟

٣

بیست و حەوت ساڵە من تووشی تۆ بووم
لە رێی ژیانا هیچ پێش نەکەوتووم
لات و پەژموردەم، هەر وەکو مردووم
قسەی خۆمان بێ حەشرت پێ کردووم
هیوام نەماوە، تازە لە دەست چووم
گوناهم چی بوو بەم دەردەت بردم!؟
بۆچی بە ناهەق وا سووکت کردم!؟

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

٤

بیست و حەوت ساڵە تاڵە ژیانم
لە ژێر دەستی تۆ زۆر پەرێشانم
لە ئینسان ناچم، عەینی حەیوانم
کەی رزگار ئەم ماڵی وێرانم؟
وا بە خۆت ئەڵێیت "حامی"ی گەلانم
گوناهم چی بوو بەم دەردەت بردم!؟
بۆچی بە ناهەق وا سووکت کردم!؟

٥

بیست و حەوت ساڵە من بە تەماتم
چاوەڕێی نەختێ لوتف و خەڵاتم
ببووژێنەوە خاکی وڵاتم
هیچ گوێ نادەیتە دەرد و ئاواتم
چونکە ئەیزانی بێ دەسەڵاتم
گوناهم چی بوو بەم دەردەت بردم!؟
بۆچی بە ناهەق وا سووکت کردم!؟

٦

بیست و حەوت ساڵە زووخاو ئەنۆشم
لە زوڵم و جەورت هەر چاو ئەپۆشم
بۆ رەزامەندی تۆ تێ ئەکۆشم
لەبەر تۆ زەربەم داوە لە خۆشم
وا تێ گەیشتم کە چەند بێ هۆشم
گوناهم چی بوو بەم دەردەت بردم!؟
بۆچی بە ناهەق وا سووکت کردم!؟

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

٧

بیست و حەوت ساڵە تەفرەی خۆم داوە
وازم لە هەموو کەسێك هێناوە
تۆم گرتووە و دنیام خستۆتە لاوە
بۆیە پێم ئەڵێن کەرو ڕێشگاوە
ئەوی تۆی ناسی ملی شکاوە
گوناهم چی بوو بەم دەردەت بردم!؟
بۆچی بە ناهەق وا سووکت کردم!؟

٨

بیست و حەوت ساڵە دەم بە هاوارم
جارێ ناپرسی لە حاڵی زارم
سووتام، پڕووکام زۆر بێ قەرارم
ئەزانی لە تۆ بۆچی بێزارم؟
شارەزای دەردمی، ناکەی تیمارم
گوناهم چی بەم دەردەت بردم !؟
بۆچی بە ناهەق وا سووکت کردم!؟

٩

بیست و حەوت ساڵە بە بێ زیاد و کەم
ئەپارێمەوە، هەر هاوار ئەکەم
یاخوا کافریش نەبێ بە جەستەم
وێڵ و سەرگەردان بێ تین و خەستەم
هیچم پێ ناکرێ، دیل و دەس بەستەم
گوناهم چی بوو بەم دەردەت بردم!؟
بۆچی بە ناهەق وا سووکت کردم!؟

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

١٠

بیـــست و حــــەوت ســــاڵە دڵــــم لێــــت پـــڕە
ئـــــەحواڵم بــــە دەس تـــــۆوە زۆر شــــڕە
ســـەد بـــەڵێن بـــەدەی لـــەلای مــــن تــــڕە
بەســـــــــیەتی ئـــــــیتر ئـــــــەم وڕە-وڕە
نۆکـــــەریت ناکـــــەم ورگـــــم هەڵـــــدڕە
گونــــاهم چـــی بـــوو بــــەم دەردەت بــــردم!؟
بۆچــــی بـــە ناهــــەق وا ســــووکت کــــردم!؟

١١

مــــن رەنجبــــەرێکم پــــاك و بەســــەزمان
هــــەولم بــــۆ داوی بـــــە دڵ و بــــە گیــــان
بەســـــــیەتی ئـــــــیتر درۆ و تـــــــەفرەدان
وا ئــــەبێ عــــەدڵ و ئینــــساف و ویجــــدان
ئەمکــــەی بـــە دیلــــی "......" و ئێــــران
گونــــاهم چـــی بـــوو بــــەم دەردەت بــــردم!؟
بۆچــــی بـــە ناهــــەق وا ســــووکت کــــردم!؟

سلێمانی ١٩٤٦

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

قەومی کورد

بە بۆنەی هاتنەوەی لاشەی چوار ئەفسەرە قارەمانەکەوە بۆ سلێمانی لە ١٩٤٧دا وتراوە.

قـەومی کـورد ئیـسپاتی کـرد بـۆ عالـەمی سـەر رووی زەمـین
میللـــەتێکی قارەمـــانن هـــەر ئـــەبێ سەربەســـت بـــژین
میللـــەتی لاوی لـــە رێگـــەی ســـەربەخۆیی نیـــشتمان
بێتــە بــەر سـێدارە، بــێترس، دەم بــە خەنــدە و پێکــەنین
قــەومی وا نــامرێ، ئــەژی، بــا دوژمــنی هــەر شــەق بــەرێ
ســاحێبی رۆڵــەی نەبــەردە، خــاوەنی عــەزمی مــەتین
ئــەو کەســەی گیــانی لــە رێگــەی نیــشتمانا بــەخت ئــەکا
پێــی مــەڵێن مــردوو، شــەهیدە وا لــە فیردەوســی بــەرین
لاوی کـــورد مـــەردە، لـــە مـــردن قەتعییـــەن بـــاکی نییـــە
پەنــدی پێــشینانە، راســتە "بــەرخی نێــر بــۆ ســەربڕین"
وا وەتــەن دیــسان بــە مــەحزوونی ئــەڵێ ئــەی لاوەکــان
بۆچــی وا مـــات و مـــەلوولن، بەســـیەتی شـــین و گـــرین
رۆژی تێکۆشـــــانە، ســـــا دەی هیممـــــەتێ تـــــاکو زووە
بەشــکو لــەم حاڵــە نــەجاتمان بــێ و لــە دیلــی دەربــچین....
گەرچــی هەنــدێ کــەس خــەریکن ورگ و گیرفــان پــڕ ئەکــەن
شەو بە بێ خەم سەر ئەنێنە سەر سەرین، هەر سەرسەرین
پیــاو ئــەبێ دائــیم خــەمی قــەوم و وڵاتــی خــۆی هــەبێ
ئەو کەسانەی بـێ خـەمن حاشـا نـەوەی ئـەم خاکـە نـین......

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شیوەن بۆ شەهیدانی ١٩ی حوزەیران

ئەمرۆکـــــه رۆژی ماتەمـــــه
عالـــەم دڵـــی پــڕ لـــه غەمـــه
رووی ئاسمــــان هـــەور و تەمـــه
بـــۆ جوانەمـــــەرگانی وەتـــــەن

وەتـــەن دەروونـــی لـــەت- لەتـــه
گـــــیرۆدەی داوی نەگبەتـــــه
خـــەو و خـــۆراکی میحنەتـــه
بـــۆ جوانەمـــــەرگانی وەتـــــەن

"خـــەیرۆڵڵا" وتـــی بـــه "عیـــززەت"
وا نـــەجاتمان بـــوو لـــه زیللـــەت
بـــا بکەوینـــه کـــەیف و ســـوحبەت
ئێمـــــەین شـــــەهیدانی وەتـــــەن

کوتـــوپڕ "مـــستەفا" و "حەمـــه"
کەوتنـــــه بـــــەزم و زەمزەمـــــه
وتیـــان ســـێدارەش هـــەر کەمـــه
بـــۆ نـــــەوجوانانی وەتـــــەن

ئـــــەوا شـــــەهیدانی وەتـــــەن
گـــشتیان تکاتـــان لـــێ ئەکـــەن
ئـــەڵێن: ژن نـــین، شـــیوەن مەکـــەن
دوژمـــن بـــه خۆتـــان خـــۆش مەکـــەن
هـــەموو بـــه جارێ لـــه چـــەپڵە دەن
بـــۆ جوانەمـــــەرگانی وەتـــــەن

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

داری ئازادی

داری ئـازادی بــه خــوێن ئـاو نـەدرێ، قـەت بـەر نـاگرێ
ســـەربەخۆیی بـــێ فیـــداکاری ئەبـــەد ســـەر نـــاگرێ
پیـاو ئـەبێ بـۆ سـەندنی حـەقی لـە مـردن سـڵ نـەکا
هــەر "بڕووخــێ" بــەس نییــە، تــاکو نەسـەنرێ نـادرێ
کــورد ئەگەرچـــی موددەتێکــە دیــل و دامــاوە، بــەڵام
بـــاوەڕت بـــێ رۆحـــی میللـــی هـــەر ئـــەمێنێ نـــامرێ
تــۆ ئەگــەر ئیــسلاحی قــەوم و نیــشتمانی خــۆت ئـەوێ
لێـت موحەققـەق بـێ بـە بێ شـۆڕش مەحاڵـە نـاکرێ
بــیری ئـــازادی جیهـــانی گرتـــەوە، تـــو خـــوا بەســـە
ئـەم نیزامــە کۆنــە تــا کــەی؟ هیممــەتێ کـەن لابــرێ
قـەت مـەڵێن دوژمــن بـەهێزە تـۆپ و تـەییارەی هەیـە
ئیتتیفاقتــان گــەر هــەبێ زۆر زەحمەتــە خـۆی راگـرێ
ئەم عێراقە خۆشەویستە خاکی گوڵ گوون بـوو بـە خـوێن
تـا حـەقی دەسـگیر نـەبێ لـەو خوێنـە دەس هـەڵ ناگرێ
نێر و مـێ هـەر دوو بـە جووتـە بۆ وەتـەن هـەوڵێ نەدەن
دووره دەرچـــوونی لـــە دیلـــی، مـــەل بــە باڵــێ نـــافڕێ
هـەوڵی راسـتی هـەر دوو لا ئامـانجی میللـەت سـەر ئـەخا
چونکە مەعلوومـە بـە یـەك دەس چـەپڵە قـەت لـێ نـادرێ
وا گلۆڵـــەی کەوتـــە لێـــژی بـــاوی ئیـــستیعمار نـــەما
هـیچ کەسـێ ئـیتر بـە زوڕنـا و تـەپڵی ئـەو هـەڵ ناپەڕێ
دۆســتی کــورد و عــەرەب زۆر کۆنــە تــەئریخ شــاهیدە
ناحــەزی رووڕەش لــە داخــا بــا یەخــەی خــۆی دادڕێ

١٩٤٨

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شاخی گۆیژە

وا مەزانە گۆیژە نزمە چونکە تەبعی عالی عالیە
نازری قەسرێکە جێگەی شانشینی والییە
جەننەتی ڕوویی زەمین و وێنەیی باغی بەرین
سۆزە بایێکی هەیە وەك مووس وایە بۆ بڕین
شۆخ و شەن کێوێکە شای کێوانی سەر ڕووی زەمین
گەر کەون مەحبووبەیەك بێ، شاخی گۆیژە خاکییە

بەرزە تەبعی تا بمێنێ تەوقی کەس ناکاتە مل
توورەیە، تۆڵە وەسێنە دەردی دڵ ناباتە گڵ
صوبح دەم دەنگی پەشێوە وەك گوڵێ هەستێ لە خەو
چونکە زولفی ڕۆژی بەرکەوت ئیتر دەشکێ سامی شەو
بۆت دەکاتە دەشتی مەحشەر دەنگی بولبول دەنگی کەو
ئانی زەردەپەڕ، دەنەخشێنرێ بەخوێنی جوان و دڵ

فەسڵی زستان دای دەپۆشێ بەفری تازە وەك بلوور
مەنع ئەکا وەك شێری بێشە هاتوچۆ کردن، عبوور
ڕەسمی شادیش دەپۆشێ خەرقەیێکی گوڵ گوڵی
گوڵشەنە، گوڵزارە گێرۆدەی هوزارە سەرچڵی
ئاسن ئەتوێنێتەوە ناڵەی حەزین گریەی دڵی
شێت و شەیدایە دەبەنگە، دەشت و سەحرا ماڵییە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

جێیەکی پیرۆزە زیاتر جێگەی شێری نەڕە
پڕ لە ئازار لە عاقڵ و دلێر شەڕکەرە
سەنگەری ڕووی دوژمنانە سەختی ڕووی زەحمەتە
بیلخلاسە بۆ ژیانی ئێمە کانی ڕەحمەتە
بێشەی شێری ژیانە قەت مەزانە خاڵییە!!

عەکسی خوێناوی شەهیدانی لەسەر ڕووی زاهیرە
لایەقی تەقدیسە چونکە بێ خەتایە تاهیرە
لایەقی تەقدیرە چونکە فەخری کوردی وا لەسەر
شایەنی ئیعجابە چونکە فەجری کوردی وا لەسەر
ئیحترامی فەرزە چونکە قەبری کوردی وا لەسەر
ئاخیری تۆڵە دەسێنێ شێر لە قەتلا ماهیرە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

مونەووەرانی ئەم زەمانە

وەتـــــەن پــــــەروەر، مونــــــەووەر، حـــــاڵی حـــــازر
کەســــێکە چـــــاکەت و پـــــانتۆڵ لەبــــــەر بـــــێ
لەبـــــەر ئاوێنـــــــە خـــــۆی رێـــــك خـــــا وەكـــــو ژن
سمێڵـــــی پـــــاك بتاشـــــێ، فـــــێس لەســـــەر بـــــێ
وەکـــــــــــــــــــــو کـــــــــــــــــــــچ ....[1]
بـــــە باســـــتۆن راوەشـــــاندن رێ گـــــوزەر بـــــێ
لـــــە فیـــــشاڵ کردنـــــا بـــــێ میـــــسل و هـــــەمتا
وەکـــوتر بـــێ عەمـــەل، بـــۆ کێـــر ســـوپەر بـــێ
لـــــە ئاســـــایش وەکـــــو شـــــێر بـــــێ هـــــەموو دەم
لـــــە رۆژی زەیقـــــەتا مـــــەخفی نـــــەزەر بـــــێ
ئەگـــەر ویـــستیان بـــە ریـــز لێـــی دەن بـــە دەســـتە
خەیاڵیـــــشیان وەکـــــو یـــــەك سەربەســـــەر بـــــێ
ســـــەری بـــــشوا بـــــە قۆڵۆنیـــــا و ســـــابوون
دەم و چـــاو لـــووس و بـــێتووك وەك فەنـــەر بـــێ
کفـــر کـــا، تـــرِ کـــەنێت و گـــان بـــدا هـــەم
هـــــەموو ئیـــــشێکی ســـــەرتاپا زەرەر بـــــێ
بـــە سەرخۆشـــی لـــە مـــاڵان شـــەو بمێنـــێ
هـــەتا رۆژ ســـەد زەبـــەللاحی لەســـەر بـــێ
لـــە گفتوگـــۆ و تەکەللومـــدا وەکـــو گـــورگ
لـــە فـــیعلا زۆر فـــەقیر، هـــەر چەشـــنی کـــەر بـــێ

---

[1] سەرەتای ئەم نیوە بەیتە لە دەسنووسەکەی بەردەستماندا سووتابوو.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

وەتەن پەروەر، مونەووەر، ئەم کەسانەن
کە ساحێب فەزڵ و پڕ عەقڵ و هونەر بێ
بە گوێرەی وەزعییەت، دائیم بجووڵێ
هەموو فیعلێکی مەقبووڵی بەشەر بێ
لە فیکری میللەتا بێ کوللی وەختێ
لەناو میللەت بە خزمەت موعتەبەر بێ

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

له خوسووسی ئەدەبەوە هوشیاری

ئەو کەسەی فیعلەن بە بەرزی ناوی خۆی ئیزهار ئەکا
حورمەت و شوهرەت بەخۆی هەمڕاز و دۆست و یار ئەکا
هەچ کەسێ ویجدانی پاك و عیززەتی نەفسی ببێ
بۆ حەیاتی مەحوی شێوەی زیللەتی ئیدبار ئەکا[1]
کەسبی حوسنی شوهرەتت بۆ ناکرێ تا سیرەتت
دائیمەن بۆ لە هەوی دنیایی بە دڵ هاوار ئەکا
ئیستیفادەت گەر ببێ بۆ عەهدی جینسی میللەتت
پەیکی بەختت حوڕڕییەت کارانە بۆ خۆی غار ئەکا
گەرچی سوڵتانی زەمین بی، بۆ بەشەر خێرت نەبێ
هەر کەسە بۆ نەفرەتت هەر دەم دەمی ئیحزار ئەکا
چاو لە کەس مەبڕە، بە بێ ئیش خۆت مەکە سەرفی زەمان
چونکە زیللەت وەختی بێکاریت بە تۆ خۆی یار ئەکا
ناوی کەس لای کەس بە بەدناوی مەهێنە سەد دەخیل....[2]

---

[1] ئیدبار: لە دەسنووسەکەی بەردەستماندا نووسراوە "ئەوبار".

[2] لێرە بەولاوەی ئەم پارچە شیعرە لە دەسنووسەکەی بەردەستماندا دڕابوو.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

خود پەسەندان

ئـــەو کەســـانەی ئێـــستەکە دەعـــوایی میللییـــەت ئەکـــەن
نـــاوی خۆیـــان نـــاوە عـــالم، خـــادیمی موڵـــك و وەتـــەن
ئەچـنە چـاخانە بـە کۆمـەڵ لـنگ لەسـەر لـنگ دائـەنێن
فیك و هوورِ دەس پێ ئەکەن، هەم زوڵف و پەرچەم دائەخەن
سـەیری دەمیـان کـەی لەوێـدا چـۆن بـە گـوو دێتـە قـسە
وا دەزانـــن هـــەر یەکـــەی "داروێـــن"ە فکـــری پـــڕ لـــە فـــەن
غـــەیری فیـــشاڵ و درۆ لـــەفزی پـــڕ و پـــووچ و بـــەتاڵ
هیـــچی تـــر نـــازانن ئەســـڵەن، لاف و دەعیـــەش لـــێ ئـــەدەن

تاك

(١)

ســـــیمام بۆیـــــە وا ماتـــــە و پـــــڕ مەینەتـــــە
کـــورد ســـەر شـــێواوە و کوردســـتان لـــەت لەتـــە[1]

(٢)

هەر زەمانێ قەومی کورد دەرچوو لە زیللەت بوو بە پیاو
جـەژنی مـن ئـەو ڕۆژەیـە، نـەك جـەژنی قوربـانی و پـلاو

---

[1] بۆ ژێر وێنەی خۆی داناوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کۆمەڵایەتی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

که پارەت بوو خزم زۆرە

سەرم سووڕماوە نازانم چ شەخسێ بێ غەش و چاکە[1]
لەناو ئەم قەومەدا کێیە لەگەڵ هاوجینسی خۆی پاکە
لە لام وا باشە ئێستاکە بە کەس پشتێ نەبەستی تۆ[2]
لە خزم و دۆست و ئاشنایان هەتا ئەتوانی هەر راکە
ئەگەر پارەت نەبێ بە خوا هەزار خزمت ببێ پەشمە
کە پارەت بوو هەموو عالەم براتە و پێت ئەڵێ کاکە
کەس و کارت وەکو مارن، ئومێدت هیچ نەبێ پێیان
لە ژێر سایەی ئەوان دەرچۆ برادەر خۆتی لێ لاکە
بە رەنجی خۆت لە دنیادا بژی ئازاد و سەربەست بە
هەموو کەس پێت ئەڵێ مەردە و کوڕێکی چوست و چالاکە[3]

سلێمانی ١٩٢٤

[1] نازانم: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "تێ ناگەم"
[2] تۆ: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "هەم".
[3] ئازاد و: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "هەر حوڕڕو" هەموو کەس: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "خەلائیق"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

عەیبە عەیبە

"عەیبە..... عەیبە... " ئەی ڕەفیقان ماڵی خەڵك وێران ئەکا
پیاو ئەخاتە سواڵ و سووکی، گەورە سەرگەردان ئەکا
واسیتەی عەیبە کە دائیم قەومی کورد بێ سەروەتن
بێ مەعاریف، بێ سەنایع تووشی سەد دەردیان ئەکا
سەیر ئەکەی شەخسێکی مەئموور گەر وەزیفەی لێ بڕا
هیچی پێ ناکرێ لەبەر عەیب، ماڵی خۆی تالان ئەکا[1]
عاقیبەت وەختێ کە ماڵی گشت فرۆشت هیچی نەما
ناعیلاجی دێ بە سەریا دەس لە خەڵکی پان ئەکا
یا کەسێکی زۆر بە سەروەت هات و لێی قەوما ئیتر
هەر لە ترسی دەنگی عەیبە تەرکی گشت فرمان ئەکا
حاسڵی بێ کاسبی و کار دائەنیشێ بێ قەدر
بێ مەزییەت خۆی ڕەزیلی خزم و ناو یاران ئەکا
سەیری کە ئەم عەیبە عەیبە چەندە تەئسیری هەیە[2]
کوردی کردۆتە موهاجیر ئیشی ناو شاران ئەکا
چونکە پێی عەیبە لە جێی خۆی ئیش بکا قەدری ئەبەن
بۆیە وا ئەڕواتە غوربەت تەرکی کوردستان ئەکا
بەسیەتی ئەو فکرە پیسە، غەفڵەت و نووستن بەسە[3]
سەیری ئەقوامی غەرب کەن کەشفی ناو ئاسمان ئەکا

سلێمانی ١٩٢٦

[1] تالان: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "وێران".
[2] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:
ئەی برا ئەم لەفزی "عەیبە" هێندە تەئسیری هەیە
[3] پیسە: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "قۆڕە".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

داد لە دەست تیاترۆ!

خەیاڵ و عەشقی تیاترۆ، "فایق"ی کردووە پەرێشان[1]
مەراق و دەردی کەم بوو، ئەویشی هاتە سەرشان
جاران غەمی ورگم بوو، ئێستا لەوەش ترازا
تالیبی بەزم و رەزمم، مائیلی چالغی و کەمان
نازانم هەوڵی چی دەم، هەوڵی قووت و ئیدارە
یاخود بۆ پارەی تیاترۆ بکەومە ساختە لێدان
حاسڵی تووشی داوێ بووم نییە رێی نەجاتم
دائیم مەحزوون و موفلیس هەمیشە مات و حەیران
بە رۆژ شان و قۆڵ ئەکوتین، سا هەر چێکمان دەس کەوێ
شەوێ تەسلیم بە "نۆبار" ئەکرێ و ئەیخاتە گیرفان
خۆ ئەوەندەش نەگبەتم هەر ئەچمە ریزی ئەووەڵ
ئەڵێم گۆم هەتا قووڵ بێ مەلەی خۆشە بۆ ئینسان
بەو رەنگە ماڵی باوکی خۆم کاول کرد بە جارێ
وەها پەرپووت و لات بووم بۆ پووڵێ ئەچمە ئاسمان
خێرێ کە ئەم عالەمە ئەیدەنەوە بۆ "نۆبار"
باوك بۆ ئەولادی خۆی نایداتەوە بە یەزدان
پارە و پوولمان لێ برا، کەوتینە ماڵ فرۆشتن
تەنیا لیفەمان ماوە، ئەویش ئەخرێتە مەیدان
کارێ ئەم تیاترۆیە کردی بەم ئەهلی شارە
با بە دەواری شڕی ناکا ئەبەد رەفیقان
ئەڵێن دنیا ئەمینە نەما چەتە و درۆزن
کەچی ئێستاکە زیاتر چەتە کەوتۆتە ناومان

---

[1] فایق: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "بێکەس".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فەرقی "نۆبار" و چەتە ئەبێ چی بێ برادەر؟
ئەوی کە "نۆبار" ئەیکا، نایکا چەتەی بەسەزمان
سیڕڕێکی زۆر عەجیبە گەر تێ فکری بە دیققەت
مەحوی ولاتت ئەکەن هێشتا مەمنوونی لێیان
خۆلاسە کەس نەماوە تۆپی ئاگر نەدابێ
مەئموور: قەرزار و موفلیس، کاسب: حەزین و گریان
خوا نەخواستە وەزعییەت بەم نەوعە بێ هەتا سەر
هەموو لەبەر بێ نانی بۆ سواڵ ئەچینە شاران
هەتا زووە عیلاجێ ئەمانە لێرە دەرکەن
وابێ بەرگە ناگرین، ئیتر ویجدانی خۆتان!....

سلێمانی ١٩٣٧

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تیاترۆ ببێ چاترە

خەڵقە، نەمزانی زۆر پەشیمانم
هەجوی تیاترۆم کرد، لاڵ بێ زمانم
دەستی شکاوم بۆ ئەو زەمانە
کە "نۆبار" ئیشی ئەکرد لێرانە[1]
زەمانێکی زۆر خۆش بوو برادەر
کاشکی هەر لێرا بوونایە تا سەر
لەوساوە رۆیشتوون زۆر بێ قەرارم
هەمیشە مات و پەست و غەمبارم
ئێستا کە شەوێ بوو بە سەعات سێ
بۆ دەرمان لە دەر نابینی کەسێ
خواهـ و ناخواهی ئەم خەڵقە بە زۆر
ئەچنە ماڵەوە بۆ ژێر لێفە بۆر
سەیری شار بکەی کە چەند تاریکە
بێ زەوق و بێدەنگ بێ ئەلکتریکە
هەروا ئەزانی کە قەبرستانە
یا چەشنی بابل هەمووی وێرانە[2]
بەڵام کاکی خۆم بە تاریکە شەو
شتی وا ئەکرێ نەبینرێ بە خەو
هەندێ شت هەیە با تۆش بیزانی
ئەیڵێم با لە کەس نەبێ پەنهانی

---

[1] کە نۆبار ئیشی ئەکرد: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە گکە تیاترۆ یاریی ئەکرد."

[2] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:
یاخود شارێکی کۆنی وێرانە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

چەند کەسانێ هەن لە گەنجی وەتەن
کە شەویان لێ هات هەر قومار ئەکەن
هەر شەوەی ئەچنە ماڵی یەکێکیان
خەریکی یارین تا بەری بەیان
نۆتی تازە و کۆن دێتە فڕك و هووڕ
کۆڕیان گەرم ئەبێ هەر وەکو تەنوور
پارە دائەنرێ ئەوسا بە تەغار
روپیەی تیا ئەڕوا لە سەد تا هەزار[1]
سەیرە، هەرایە، روپیە برانە
بگرە و بەردەیە، سوێن و قورئانە
ئەو ئەڵێ بەخوا نایدەم هی منە
ئەم ئەڵێ رابوورد، دەستت بەم گونە[2]
لە پاشا لێیان ئەبێتە هەرا
کاتێ ئەزانی یاری تێك درا
ئەمجار ئەوانەی ئەکەونە لاتی
لێی پاڵ ئەکەون لەوێ بە ماتی
هەناسەی ساردیان دەردێ لە دەروون
ئینسان لە تاوا بۆی ئەبێ مەحزوون
بەڵام غاڵبەکان شاد و مەسروورن
سەربەرز و قنج و قیت و رووسوورن
دەنگی پێکەنین ئەڕوا دە قۆناخ
ئەگەشێنەوە هەر وەك گوڵ لەباخ[3]

---

[1] ئەم بەیتە لە چاپی پێشوودا نییە.
[2] ئەم بەیتەش هەروا لە چاپی پێشوودا نییە.
[3] ئەم بەیتە و سێ بەیتی پێشەوەی لە چاپی پێشوودا نین.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەنجا وەك تەڕاح رائەكێشن ئەنوون[1]
دەستەیەك دڵشاد، دەستەیەك مەحزوون
بەو ڕەنگە خۆیان پەرێشان ئەكەن
كاسبی و تێكۆشین بۆ شەیتان ئەكەن
ئەوقاتی خۆیان وا رائەبوێرن
مانگ بە دەقیقە و سەعات ئەژمێرن
مانگ زۆر درێژە بۆ پیاوی نابووت
تا مەعاش ئەدرێ رۆح دێتە سەر لووت
ناچار ئەفەندی بۆ قوماری شەو
پارە قەرز ئەكا دائیم لەم و لەو
مەعاشی هەموو سەراپا قەرزە
دانەوەی قەرزیش دیارە كە فەرزە
هەروا تا ئەمرێ دوانزە مانگەی ساڵ
موحتاج و لاتە لە حاڵەتی سواڵ
گیرفانی سووك و پاك و تەمیزە
قەرزار و موفلیس سووك و سەرحیزە
ئەمجا با باسی نەخوێندەواران
نەختێ بە كورتی بكەم بۆ یاران
ئەوانیش هەموو بە شەو سەرخۆشن
لاكەی سەریان دێ مەست و بێ هۆشن
دەسووڕێنەوە تا رۆژ وەكو مار
بە دوای هەتیو و عارەق و قومار[2]

---

[1] وەك تەڕاح: لە هەندێ نوسخە و لە چاپی پێشوودا نووسراوە "خەویان دێ". ئێمە لێردا بە پێی ئەو دەسنووسە نووسیمانەوە كە بەیتە زیادەكانی تیابوو، چونكە وا لە بارتر و گونجاوتر بوو.

[2] ئەم بەیتە و سێ بەیتی پێشەوەی لە چاپی پێشوودا نین.

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

خۆلاســـه تیــــاترۆ کـــه ســـەفەری کـــرد
ئـــەم شــاره بـــه خـــوا زۆر زەرەری کـــرد
گـــەر تیــــاترۆ بـــێ ئـــەحوالْ نــــاگۆڕێ
پــــاره بـــــه یــــاری هێنـــــده نــــادۆڕێ
بـــه میقـــداریْکی زۆر هـــەرزان و کـــەم
ئینــسان کـــەیف ئـــەکا و دەرئەچـێ لــه غــەم[1]
خـــراپ گەیـــشتم لـــــه ئـــەوەڵی ئـــیش
سمـــــێڵم دانـــــا لــــه پێنــــاوی ریـــش
ئـــەموت واســـیتەی لاتـــی ئـــەم شـــاره
بـــێ شـــك تـــاقم و جۆقـــەی "نۆبـــار"ه[2]
ئـــاخری رۆیـــین بۆیـــان چـــۆڵ کـــردین
ئەگەرچـــی نـــەختێ پارەشـــیان بـــردین
دوارۆژم ئەوەنـــــده خـــراپ دێتـــه بەرچـــاو
فرمێـــسك بـــۆ جـــاران ئەرێـــژم وەك ئـــاو
ئەگـــــەر هاتنـــــەوە ماوەیــــان بـــدەن
خێرتـــان ئەنووســـرێ بـــا یـــاری بکـــەن
میـــــسالێکه زۆر نایـــــاب و فەســــیح
وتـــراوه دەفعـــی ئەقبـــەح بـــه قـــەبیح!....

سلێمانی

---

[1] نیوەی دووهەمی ئەم بەیته له چاپی پێشوودا بەمجۆره بوو:
ئینسان خۆی رزگار ئەکا له دەس غەم
[2] ئەم نیوه بەیته له هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیه:
بەزیم تیاترۆیه نەیهێشتووه پاره

به بۆنەی دانانی یانەی فەرمانبەرانی هەولێرەوە

به نووری عەدل و ئاسایش مونەووەر بوو هەموو هەولێر
له ژێر کابووسی غەم دەرچوو خەلایق شاد و خەندانە
تولووعی فەیز بەخشی تۆ شەوی دەیجووری والا کرد
له هەر لایەك تەماشاکەی جولووس و بەزم و سەیرانە
لە سایەی هیممەت و لوتفی.......ی عەدالەت خوا
وەکو فیردەوسە ئەم شارە بە دایم روو لە عیمرانە
چراغی فیکری رووناکی لە هەر شوێنێ کە داگیرسا
شەوی تاریکی وەك رۆژە، خەراباتی گوڵستانە
بە تەئسیس و بناغەی ئەم بینایە عەرزی تەبشیری
هەموو مەئموور ئەکەم ئیتر نەجاتی بوو لە چاخانە
مەحەللی ئیجتماعی وا هەتا ئێستا نەبوو لێرە
زەمانی غەدر و وەحشەت بوو تفوو لەو رۆژو دەورانە
لە سایەی خواوە خورشیدی سەعادەت وا لە کەل دەرکەوت
بوخار و هەوری میحنەت رۆی، زیایی میهری تابانە
دەوامی "بانگی یاری"[1] بۆ ئەهالی فەرز و پێویستە
کە یاری و خزمەتی ئێرە لەسەر شانی هەموومانە
ئومێدم لای خودا وایە کە ئەشرافی هەموو هەولێر
لە بەرزیدا بژین تا سەر لەگەڵ ئەم قەومی کوردانە

هەولێر ١٩٢٨

---

[1] مەبەستی یانەی یارییە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هەوڵ و تێکۆشین

ڕۆژو ئەرزو مانگ وا لە گەڕایە
تۆش تێ بکۆشە تا هێزت تیایە
ئینسانی ئیشکەر حەبیبی خوایە
بە کەم ڕازی بیت زۆر لە ڕێ دایە
سەری بێ ڕۆژی لە ژێر خاکایە

کاکە دانیشتن ماڵ وێران ئەکا
بێ ئیشی ئینسان پەرێشان ئەکا
نەفرەت لە خۆی و لە ژیان ئەکا
نان و ماقی تۆ هەر لە کارایە
سەری بێ ڕۆژی لە ژێر خاکایە
بە پێی فەرموودەی ئایەتی قورئان
لە سەعی زیاتر نییە بۆ ئینسان
هەوڵ و تێکۆشین فەرزە بۆ ژیان
نابێ مەئیووس بی تۆ لەم دنیایە
سەری بێ ڕۆژی لە ژێر خاکایە

مەڵێ فەقیرم، کوفری نیعمەتە
لەشی ساغ بۆ تۆ موڵک و سەروەتە
پیاوی تەوەزەل لات و نەگبەتە
قۆڵی لێ هەڵکە بچوورە کایە
سەری بێ ڕۆژی لە ژێر خاکایە....

سلێمانی ٣/١١/١٩٣٩

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

خوا کێو نەبینێ، بەفری تێ ناکا

بڵێم چی لەگەڵ چەرخی ئەفلاکا
سەیری کە چۆن چووین بە ناخی خاکا
وا چاکە ئینسان لەم باسە راکا
کاکە خوا ئیشی نابەجێ ناکا
تا کێو نەبینێ بەفری تێ ناکا

ئەگەرچی ئێمە قەومێکی زۆرین
بەڵام داخەکەم چەوت و خۆخۆرین
بۆیە وا لە ژێر چەپۆك و زۆرین
کاکە خوا ئیشی نابەجێ ناکا
تا کێو نەبینێ بەفری تێ ناکا

بۆ کوشتنی یەك گورج و بەکارین
رۆژێ دەسمان بێ بڵح و زۆردارین
لە پێویستی دا وەك ژن هەژارین
کاکە خوا ئیشی نابەجێ ناکا
تا کێو نەبینێ بەفری تێ ناکا

ئەزانی بۆچی وا کورد زەلیلە
بێ ناو و نیشان هەمیشە دیلە
چونکە دوودڵ و خام و بەخیلە
کاکە خوا ئیشی نابەجێ ناکا
تا کێو نەبینێ بەفری تێ ناکا

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

لەم عەسرە کەوا عەسری بیستەمە
هەموو میللەتێ خاوەنی حوکمە
هەر کوردی نەگبەت وا لە ژێر غەمە
کاکە خوا ئیشی نابەجێ ناکا
تا کێو نەبینێ بەفری تێ ناکا

مونەووەر زۆری هەر لەبەر نانی
وەتەن ئەفرۆشێ بە یەك تارانی
ئەخاتە ژێر پێ دین و ئیمانی
کاکە خوا ئیشی نابەجێ ناکا
تا کێو نەبینێ بەفری تێ ناکا

ئەشرافمان هەموو بێ رۆح و سستن
دەخیلە پشتیان هیچ پێ نەبەستن
هەموو ناکۆك و پارە پەرستن
کاکە خوا ئیشی نابەجێ ناکا
تا کێو نەبینێ بەفری تێ ناکا

قەومێ سەوییەی ئەگەر ئاوا بێ
مەحاڵە خاکی بەرز و ئاوا بێ
بۆ مردن باشە تەفر و توونا بێ
کاکە خوا ئیشی نابەجێ ناکا
تا کێو نەبینێ بەفری تێ ناکا

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەمڕۆ بە بێ شك لە ناو عالەما
هیچ قەومێ وەك كورد وا بە جێ نەما
ناوی لە ناو خانەی عەدەما
كاكە خوا ئیشی نابەجێ ناكا
تا كێو نەبینێ بەفری تێ ناكا

ئێمە كوژراوی دەستی نیفاقین
موحتاجی پارە و عیلم و ئەخلاقین
بۆیە وا پەستین، بێ ئیتتیفاقین
كاكە خوا ئیشی نابەجێ ناكا
تا كێو نەبینێ بەفری تێ ناكا

سلێمانی ١٦/١١/١٩٢٩

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

نەسرین

نەسرین دەمێکە داخت لە دڵمە
گیرۆدەی بەندی، ژیانت زوڵمە[1]
وا من پێت ئەڵێم چونکە لە سەرمە
هەستە تێکۆشە تا خوێنت گەرمە
سەرپۆش فڕێ دە چ وادەی شەرمە

ئەمڕۆ زەمانی عیلم و عیرفانە
عالەم شەو و رۆژ وا لە فرمانە
فەرقی نێر و مێ نییە بیزانە
هەستە تێکۆشە تا خوێنت گەرمە
سەرپۆش فڕێ دە چ وادەی شەرمە

مەڵێ من کچم، تۆش وەکو منی
موحتاجی عیلم و فەن و خوێندنی
مەجبووری ئیش و خزمەت کردنی
هەستە تێکۆشە تا خوێنت گەرمە
سەرپۆش فڕێ دە چ وادەی شەرمە

هێندە دانیشتی پشتت چەماوە
زەرد و لاواز بوویت هێزت نەماوە
کچی بێگانەت خۆ لە بەرچاوە
هەستە تێکۆشە تا خوێنت گەرمە
سەرپۆش فڕێ دە چ وادەی شەرمە

---

[1] گیرۆدەی بەندی: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "حوقووقت غەسبە".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

خشڵ و جوانی تۆ حەیا و فێربوونە[١]
پاشەڕۆژیشت هەر بەوان روونە
کچی بێ عیلم دیل و زەبوونە
هەستە تێکۆشە تا خوێنت گەرمە
سەرپۆش فڕێ دە چ وادەی شەرمە

وەك خوشك و برا ئەبێ هەر دووکمان
قۆڵی لێ هەڵکەین بچینە مەیدان
تا کورد بەرینە ریزی میللەتان
هەستە تێکۆشە تا خوێنت گەرمە
سەرپۆش فڕێ دە چ وادەی شەرمە

سلێمانی ١٩٤٤

[١] حەیا و فێربوونە: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "هەر بە فێربوونە".
لەمەڕ مێژووی دانانی ئەم پارچە شیعرەوە مامۆستا کەریم شارەزا نووسیویە ئەڵێ: لە یادمە لە پایزی ١٩٤١دا قوتابی پۆلی پێنجەمی سەرەتایی بووم، مامۆستای زمانی کوردی ئەم پارچە شیعرەی پێ لەبەر کردبووین. "بڕوانەرە: کەریم شارەزا، سەرچاوەی پێشوو."

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فیز و لەخۆبایی بوون

عـــومرێکی توڕڕەهاتـــە
بێکـــەڵك و بـــێ ســـەباتە[1]
ئـــاخری قـــەبری تەنگـــە
ئـــەوی کـــە لـــۆرت و لاتـــە

دنیایـــــەکی بەڵایـــــە
پـــڕ دەرد و پـــڕ جەفایـــە
هانایـــە پێـــوە بـــایی
مـــەبن، بـــە خـــوا خەتایـــە[2]

نـــە مووســـایی پێغەمبـــەر
دەوامـــی بـــوو هـــەتا ســـەر
نـــە دارا و نـــە ئەســـکەندەر
نـــە تـــەخت و بـــەختی قەیـــسەر[3]

خـــەوێکی کـــورت و تاڵـــە
بـــێ فائیـــدە و بەتاڵـــە
شـــــریتی ســـــینەمایە
کاکـــە هـــەر وەك خەیاڵـــە

[1] ئەم بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:
ئەم حەیاتە مەماتە
وەڵڵاهی بێ سەباتە
[2] هانایە پێوە بایی: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "دەخیلە پێوەی مەغروور".
[3] ئەم کۆپلەیە لە چاپی پێشوودا نییە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

چـــەند خانـــەدان بەسەرچـــوو
چـــەند نـــازەنینی خـــۆش ڕوو
لــە ژێـــر ئـــەم خاكـــە بوونـــە
خـــــۆراكی مـــــار و مێـــــروو

بـــــۆ وا بـــــە لار و لەنجـــــە
ئـــەڕۆی بـــە نـــووكی پەنجـــە
تـــۆ بفكـــرە لـــە ژێـــر پێـــت
هـــەر گـــۆڕی پێـــی گەنجـــە[1]

زۆر عەیبـــە دەعیـــە لێـــدان
بەســـــەر ئێـــسقانی ئینـــسان
گـــەر ئـــەتوانی بـــە دەعیـــە
بفـــــڕە بـــــچۆرە ئاسمـــــان.....

---

[1] هەر گۆڕی پێی گەنجە: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "هەر قەبری پیر و گەنجە".

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

قومار

وا سلێمانی گشت ئینتیزامی[1]
هاتە سەر یاریی "پۆکەر" و "رامی"
بلاو بۆتەوە لەناو خاس و عام
"جۆکەر"یان کردە ویردی سوبح و شام
گەر بێ خەبەری لەم ئەحوالانە
شەوێ بچۆرە ئەو چاخانانە
ئەوسا ئەبینی لە هەموو لایەك
هەر چەند کەسێکە و چۆتە پەنایەك[2]
دەوری قاقەزیان داوە و دانیشتوون
بۆ وەسڵی جۆکەر شێت و شەیدا بوون
خەریکی یارین هۆشیان نەماوە
ملیان کووڕ بووە و پشتیان چەماوە
هەر تەق و هووڕ و هەرا هەرایە[3]
سەیرێکی خۆشە وەك سینەمایە
بەڵێ دریغا ئەم قەومی کوردە
بۆ شتی بێ فەڕ بە دەست و بردە
نیفاق و درۆ و جاسووسی و قومار
تێیا ماهیرن وەکو دانی مار

---

[1] سلێمانی : لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "شارەکەمان".

[2] نیوەی یەکەمی ئەم بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەمجۆرەیە:
هەروا چەند کەسێك چوونە پەنایەك

[3] نیوەی یەکەمی ئەم بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:
هەر زرم و هووڕ و هەرا و هوریایە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەمجا با بێینە سەری یاری کەران
هەر دەستە بە جیا بۆت ئەکەم بەیان
تاقمی مەئموور سدارە بە سەر
لێی تێکەڵاو بوون وەك چێشتی سواڵکەر
یەکێ مودیرە، یەکێ موحاسیب
یەکێ موعەللیم، یەکێ باش کاتیب
ئامیر لەوێ دا وەکوو مەئموورە
کۆڕیان گەرم ئەبێ بە وێنەی کوورە
لە ئەوەڵی مانگ تا پێنج و شەشی
لەسەر پارەی زۆر ئەکرێ دوو بەشی
بەڵام کە وەختێ مانگ هەشت و نۆی بێ
کیسەی چۆڵ ئەبێ هەر خۆی بە خۆی بێ
پارە قەرز ئەکا دائیم لەم و لەو
لەبەر قەرزاری هیچ نانوێ بە شەو[١]
گیرفانی سووك و پاك و تەمیزە
قەرزار و موفلیس پەست و سەرحیزە[٢]
ئەمە کە کوردەوەی لاوەکانمانە
کەوا کوردستان چاوی لەوانە[٣]

---

[١] لە هەندێ نوسخەدا ئەم بەیتە بەم جۆرەیە:
پارە ئەسێنێ بە قەرز لەم و لەو
کە هات دۆڕاندی خۆ نانوێ بە شەو

[٢] ئەم بەیتە لە پارچە شیعری "تیاترۆ ببێ چاترە"شدا هەبوو.

[٣] کەوا کوردستان: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "کە موڵك و میللەت"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تـــــاقمێکی تـــــر ئـــــەویش توجـــــارە
یـــــاخود کەســـــەبە و ئـــــەهلی بـــــازارە[1]
بـە رۆژ هـەوڵ ئـەدەن بـەو حاڵـە پیـسە
بـــە هـــەزار حـــاڵ و ســـوێند و دەسیـــسە
دەســـتی خـــەڵق ئـــەبڕن شـــتێ ئەفرۆشـــن
شـــەویش بـــۆ یـــاری وەهـــا بـــە جۆشـــن

لێکـــــی بـــــەرەوە چـــــاکی بزانـــــە
ئەمـــــە ئـــــەحواڵی موجتەمەعمانـــــە
مـــن مـــەنعی یـــاری ناکـــەم بـــە کـــوللی
بـــا بکـــرێ، ئـــەمما بـــە موعتـــەدیلی
ئێمـــە قـــەومێکین وا لـــە ژێـــر بـــارین
حەیفـــە ئەمەنـــدە خـــەریکی یـــارین
بـــا جـــارێ خۆمـــان دەرکـــەین لـــە زیللـــەت
ئەوســـا دەس دەینـــە قومـــار و عوشـــرەت

سلێمانی

---

[1] ئەم بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:
تاقمێکی تر ناویان توجارە   یەعنی کاسب و ئەهلی بازارە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئاواتی دڵ

دڵ کـە زۆر مەسـرووورە ئـەمرۆ، ئـارەزووی ئیزهـار ئـەکا
حـەز لـە فنجـانی شـەرابی دەسـت و پەنجـەی یـار ئـەکا
دڵ گەشـــە، وەك گـــوڵ وەهایـــە، دەرد و ئـــازاری نـــەما
تـالیبی وێـسکی و شـەرابە، حـەز لـە عـوود و تـار ئـەکا
دڵ نـەجاتی بـوو لـە تـەنگی کەوتـە بـەزم و رەزمـەوە
عاشـقی سـەیر و سـەفایە، مـەیلی نـاو گـوڵزار ئـەکا
دڵ ئەوەنـدە مەسـت و کەیلـە، شـێتە، هـیچ هۆشـی نییـە
وا لـــە رەقـــسایە خەریکـــە عالـــەمێ بێـــزار ئـــەکا
دڵ بـە نەشـئە و بـەزمی میللییـەت شـوکر بووژایـەوە
شـایی یـە، سـەیرانە، بەزمـە، پـڕ بـە دەم هـاوار ئـەکا
دڵ بـــە ئـــاواتی گەیـــشت و لاوی کـــوردی دی کـــەوا
یـەك دڵ و یـەك دەم خەریکـە میللـەتی هوشـیار ئـەکا
دڵ لـە کینـە خاڵییـە، بـێ گـەردە، سـافە وەك بلـوور
سـەد تـف و لەعنـەت لـە چـارەی خـائینی سەگسار ئـەکا
دڵ ئـەڵێ "بێکـەس" هـەتا کـەی لاف میللییـەت بـە دەم
هـەوڵ و تێکۆشـینە تـەنها قـەومی کـورد رزگـار ئـەکا
گەر بەڕاستی بێنە پێشێ، دەس لە دەس یەك کەن هەموو
کێیـە ئەوسـایە حوقـووقی قـەومی کـورد ئینکـار ئـەکا؟!
یـەکتریتان خـۆش بـوێ تـا نەگبـەتی بـەرتان بـدا
دوودڵـی ئـەم قەومـە دیـل و سـووك و بـەدرەفتار ئـەکا....

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شێخەکان

شێخ کە دەف لێ دەن وەکوو "........" لە زیکرا هەڵپەڕێ
حەقیـقەتی دەروێـشی مـسکین نـاعیلاج گـەر هـەڵترێ
شـێخ لەبـەر چـاوی مریـدا خـۆی بـە جیبریـل دائـەنێ
"بالتبع" هەر شەخسی جاهیل زوو بـە زوو بـۆی دێتـە ڕێ
شـێخ لەبـەر تـەئمینی قـووتی رێـی حەقیقـەت لائـەدا
........دنیـای چ باسـە، یـاخۆ دیـنی وەرگـەڕێ[1]
شـێخ خـیلافی ئـەمری بـاری هەرچـی فیعلێکـی هەیـە
گـشتی بـۆ تەحـسیلی پـارە تـا لـە خـەڵقی وەرگـرێ
کەی خودا فەرمووی کە وەك گا بۆڕە بۆڕ دەست پێ بکەی
ورگی خۆت رووت کەی بە شمشێر لێی بدەی تا هەڵدڕێ
سەد ئەسەف بۆ دینی ئیسلام چەند پەرێشان بوو لە دەس
شـێخ و دەروێـش و مـەلای..... خوایـە ئەمـسالیان بـڕێ

---

[1] ئەم بەیتە و بەیتی پێشوو لە چاپی پێشوودا نین.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەی مەلا

ئـــەی مـــەلا دیـــارە خـــەریکی فیتنەیـــەك بـــەرپا ئەکـــەی
دەوری پاپـــا و عەســـری ئیرهـــاب لێـــرەدا ئیحیـــا ئەکـــەی
تـــۆ کـــە هـــیچ کـــەڵکت نـــەبێ غـــەیرەز ســـووال و تەمبـــەڵی
ئێـــستە وا هـــار بـــووی لەبەرچـــی پـــێم بڵـــێ بـــۆ وا ئەکـــەی؟!
تـــۆ لـــە بـــاتی وەعـــز و ئیرشـــاد و نەســـیحەت کـــەی، کەچـــی
بوویتـــە شـــەیتانی عـــەوام و جـــاهیلان ئیغـــوا ئەکـــەی
گـــا بـــە نووســـینی مـــەزابیت، گـــەه بـــە تـــەحریکاتی خـــەڵك
بـــۆ ڕەزای شەخـــسێ هـــەزاران ئیـــشی بـــێ مـــەعنا ئەکـــەی
ئالـــەتی دەســـتت، کـــە کـــز بـــووی، دینـــە تـــەنها بـــوو ســـووال
ڕۆژێ دەست داریش سیلاحتە و خەڵقی پێ ئیمحا ئەکەی
نـــــووری ئـــــازادی جیهـــــانی گرتـــــەوە، وا تـــــازە تـــــۆ
مەحکەمەی تەفتیشی نەگبەت سەر لە نوێ ئینشا ئەکەی
واز لـــە عالـــەم بێنـــە، دانیـــشە، بـــەرۆکمان بـــەر بـــدە
مەلعەنـــەت بەسیە هـــەتا کـــەی خـــۆت وەهـــا ڕیـــسوا ئەکـــەی
مـــن ئـــەزانم تـــۆ بـــە فـــیتی کێیـــە کەوتوویتـــە ســـەما
سەگ کە هار بوو چل شەوی عومرە ئەگەر بڕوا ئەکەی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئاخ مەلا......

هەر دوو گوێم پڕ بوو لە باسی وەعز و سەرفیترە و زەکات
هەر هەواڵی حەشر و نەشرم پێ ئەڵێی تاکوو مەمات
بەسیە لەم مەوزووعە لادە فێری نوێژ بوو کائینات
خوتبەیەکی ئیجتماعیم پێ بڵێ بۆ رێی حەیات
ئەی مەلا تۆ بی خودا لەم فیکرە کۆنە لابدە
فەننی تازەم پێ نیشان دە بۆ تەرەققی و رێی نەجات

"اطلبوا العلم و لو بالصين" گەر تێبگەی تەمام
قەتعییەن تەحسیلی فەنن و مەعریفەت ناکەی حەرام
فائیدەی چی "قام زيد"، کەڵکی چی دێ؟ پەشمە لام
عالەمت کەر کرد مەلا خوا لێت بسێنێ ئینتیقام
ئەی مەلا تۆ بی خودا لەم فیکرە کۆنە لابدە
تۆی بەڕاستی مانیعی بەرزی و تەرەققی و ئینتیزام

چاو لە دەقنە و نانی راتوو مەبرە دائیم مل قەوی
خوا بەڵات لێ دا هەتا کەی وا لە خۆراك و خەوی
تەمبەڵی، مردووت مرێ، بەسیە لە کن خۆت پێشرەوی
هەستە تەشویقێ بکە بۆ ئیشی دینی و دونیەوی
ئەی مەلا تۆ بی خودا لەم فیکرە کۆنە لابدە
واسیتەی تۆیە کە دینی بەرزی ئیسلام بوو نەوی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هـەر کەسـێ هەسـتا و بـە سـاختە مێـژەرەی نایـە سـەری
عالـە و مەسمووعـە قـەولی گەرچـی کـەر بـێ و سەرسـەری
حاسـڵی خـەڵقی ئەبێتـە نۆکـەر و عەبـد و کـەری
مـاڵی ئیـسلامی بـە قـوڕ گـرت و لـە دیـن کـردی بـەری
ئـەی مـەلا تـۆ بـێ خـودا لـەم فیکـرە کۆنـە لابـدە
خـائینی گـەر وا دەوام کـەی، رووسـیاهی مەحـشەری

ئـەوروپا پاپـای تـەمێ کـرد، دەسـتی دایـە عـیلم و فـەن
بێ تەل و کەشتی دروست کرد، دائیمی هـەر هەوڵ ئـەدەن[1]
قـەومی ئیـسلامیش مـەلا گـەر بێتـو زوو ئیـسلاح نەکـەن
دائیمەن مەحکوومی جـەهلن، سووك و ریـسوا و ناپەسـەن
ئـەی مـەلا تـۆ بـێ خـودا لـەم فیکـرە کۆنـە لابـدە
باسـی قـەبر و مـار بگـۆڕە، بێـرە سـەر باسـی وەتـەن

خوایـە یـەك "لووتـەر" بنێـری بـۆ گـەلی کـوردی فـەقیر
بـا نـەجاتی دا لـە ژێـر دەسـتی مـەلا و شـێخان و پـیر
ئـەم شـەوی دەیجـوورە تـا کـەی؟ دەرکـەوێ رۆژی مـونیر
"........"ش وا بوونـە حـاکم، ئێمـە هـەر دیـل و ئەسـیر[2]
ئـەی مـەلا تـۆ بـێ خـودا لـەم فیکـرە کۆنـە لابـدە
باسـی بـاوەڕ کـە نـەماوە باسـی فـیردەوس و سـەعیر

سلێمانی

[1] دائیمی هەر هەوڵ ئەدەن: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "تۆپ و تەییارە و تفەن".
[2] وا بوونە حاکم..... تاد: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "وا بوونە شت، هەر کوردە گەر مابێ ئەسیر."

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

مەلا و شێخەکان

لای مەلا وایە کە جەننەت تەکیە و لات خانەیە[1]
جێی مورید و شێخ و سۆفی، مەلجەئی دێوانەیە
غەیری ئەم قسمانە باقی کافری بتخانەیە
موختەریع، عالم، مونەووەر پەشمە لای، ئەفسانەیە

شێخ ئەگەر سەد کەس بە خەنجەر لەت بکا بەئسی نییە
"....." بکا، تالان بکا، کوشتار بکا ترسی نییە
چونکە ئەولادی رەسوولە قەتعییەن پرسی نییە
خائین و بێدین لە کن ئەو عاشقی پەیمانەیە

مامە سۆفی وای تەمایە هەر بە ریشی پانەوە
قەسری بۆ حازر کرابێ پڕ بە حۆری جوانەوە
ئەو ئەڵێ جەننەت بە ریشە، نەك بە هۆی عیرفانەوە[2]
سەد "صلاح الدین" و "دارا" قیمەتی یەك ئانەیە

گەر بەهەشت هەر بێتە جێگەی جاهیل و شێت و کەران
دۆزەخیش مەخسووسی پیاوی فازیل و ساحێب نیشان
خوایە بمخەیتە جەهەننەم نەچمە ریزی وەحشییان
جەننەتی چی گەر وەها بێ عەینی تیمارخانەیە

---

[1] مەلا: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "گەلێ".

[2] نەك بە هۆی: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "چی بەسەر"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

چـاوەکەم بــە خــوا خــەیاڵتان خــاوە چــاکی تێبگــەن
خوا یـەکێکی خـۆش ئـەوێ دانـا بـێ ساحێب فیکـر و فـەن[1]
ئیـستیفادەی بـۆ بەشــەر بــێ، خــادیمی موڵــك و وەتــەن
هــای و هــوویی بــێ ســەمەر هــەر کــردەوەی شــێتانەیە

سلێمانی

[1] فیکرو: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "عیلم و "

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

باسی ڕەمەزان

خەڵقە پێم بڵێن کە چی قەوماوە؟
ئەم خەڵقە بۆچی ئەڕۆن ڕۆژاوە؟[1]
هەر غەڵبەغەڵبی خەڵقە و تێ ناگەم
هەر ئەڵێن هەورە و فەرقی پێ ناکەم
یەکێ هات وتی چۆن تۆ نایزانی
لە سایەی خواوە خۆ موسوڵمانی
ئەمڕۆ سی و یەکە وا ڕەمەزانە
مانگێکی گەورەی موسوڵمانانە
ئەم خەڵقە بۆیە گردن لێرانە
بزانن دیارە مانگ یا پەنهانە
خۆم پێ نەگیرا زوبانم نەسرەوت
وتم ئەی هاوڕێ ئەوا ناوکم کەوت
خوا بتانگرێ بۆچ منتان تۆقان
بۆچ لەم کاتەدا لێم بوون بە شەیتان
حاسڵی لێم دا چوومە ماڵەوە
بە دڵێکی زۆر پڕ خەیاڵەوە
هێندەی پێ نەچوو زرمەی تۆپ هەڵسا
عالەم لە دەنگ و ناڵەی ئەو ترسا
هەرا پەیا بوو لە ناو خاس و عام
ڕێ بەر نەئەکەوت لەبەر ئیزدیحام
خوایە کەرەمت هەر بۆ من غەمە
سەد شوکر خوایە من ڕازیم بەمە

---

[1] نیوەی دووهەمی ئەم بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەمجۆرەیە:
لەبەرچی زەمین وا خرۆشاوە

خۆ داخی رۆژوو هێندە گرانە
لەسەر دڵی من ئەڵێی باتمانە
تووشی گون ڕەشی خۆم ئەوا هاتم
نازانم چی بکەم، کوا رێی نەجاتم
بە رۆژ بەڕۆژوو گێژو بێ هۆشم
لاکەی سەرم دێ چەشنی سەرخۆشم
ئەوقاتم لەبەر بێ هێزی وەك تر
دەڕوات و کەوتووم وەك ئێشکی کەر[1]
دەی چاوەڕوان بە تا وەختی ئیفتار
سەیری سەعات کە و بکە ئینتیزار
کاتێ ئەزانی تۆپ ئاگر درا
ناوساجی و شفتە و ماستاو دانرا
بەڵام پێم بڵێن هەی داد و بێداد
بۆچی پێم ناخورێ لە دوو پاروو زیاد
خۆ لە پێش تۆپدا من لە دڵی خۆم
ئەموت قەت مومکین نییە تێر بخۆم
کەچی کە وەختی هاتمە سەر سینی
ئەوەوە خواردنمە کەوا ئەیبینی
لە دوای نان خواردن نۆرەی گەڕانە
یان چاخانەیە، یان دیوەخانە
چاخانەش هەر وەك حەمامی ژنان
دەنگ و قیژەیان ئەگاتە ئاسمان
لە شەق و هووڕی دۆمینە و قومار
ئینسان لە ژینی خۆی ئەبێ بێزار

---

[1] ئەم بەیتە لە چاپی پێشوودا نییە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەمجا بام سەرێ لە دیوەخان دەین
بزانین چییە و هەواڵ تێ بگەین
ئەگەر هەواڵی ئەوێش ئەپرسی
هیچ نییە غەیرەز باسی مەبعووسی[١]
یەکێکیان ئەڵێ فلان کەس باشە
ئەوی تر ئەڵێ ئەحمەق و جاشە
کۆمەڵێکی زۆر بێ زەوق و سروور
دایم هەرایە پڕ لە گرم هووڕ
ئەوا بەم حاڵە شەویشمان رابوورد
چووینە ماڵەوە پارشێویشمان کرد
هیچی تر نەما جا نۆرەی خەوە
بەسەر خواردنا وەرە پاڵ کەوە
کە نیوەڕۆ بوو عالەم هەستاوە
دەم وشك و بۆگەن چاویان ئاوساوە
دەروونیان گەرمە هەر وەك ئاگرن
دایم بۆ شەڕ و هەرا حازرن
لە جێی رۆژباش و قسەی پیاوانە
هەر شەڕە جوێنە و لە یەك هەڵدانە[٢]
ئەمە تەعریفی مام رەمەزانە
لەبەری بکە و چاکی بزانە....!
یارەب بە دوورمان بکەی لە ئافات
لادەی لە سەرمان دەرد و مجافات[٣]

١٩٢٨

---

[١] هیچ نییە غەیرەز: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "باسی جیهانە یاخۆ".
[٢] ئەم بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:
لەجێی مەرحەبا و هەی "صباح الخیر"
هەڕەشە و جوێنە و ناوی قوز و کێر
[٣] ئەم بەیتەش لە چاپی پێشوودا نییە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

مەرهەم و دەرمانی

"بێکەس" ئەم چوار خشتەکییەی لە ساڵی ١٩٣١دا خوێندووەتەوە، لە مەکتەبی زانستی، لە سلێمانی"

مەرهــەم و دەرمــانی دەردی ئێمــە تــەنها مەکتەبــە
فرســەتە هەســتن لــە خــەو ئــیتر چ وەخــتی نووســتنە
بــا چــرا "زانــستی" هەڵکــەین و لــە زوڵمــەت دەربــچین
زۆر بــەجێ مــاوین لــە خــەڵکی عەیبــە، عــارە، مردنــە

یانەی سەرکەوتن

یـــا خـــوا هـــەر بـــژی، یانـــەی ســـەرکەوتن
رەهبـــــەری عـــــیلم و رێگـــــەی پێـــــشکەوتن
تـــــۆ مایـــــەی فـــــەخری قـــــەومی کـــــوردانی
باعیـــــــسی روتبـــــــە و نـــــــاو و نیـــــــشانی
دافیعـــــــی جـــــــەهل و زوڵـــــــم و وەحـــــــشەتی
ئەلـــــــەکتریکی شـــــــەوی زوڵمـــــــەتی
قیبلـــــــەی ئومێـــــــدی هـــــــەموو کـــــــوردێکی
زیارتگـــــــاهی هـــــــەموو فـــــــەردێکی
میللـــــەت بـــــە تـــــۆوە بـــــەرزو مەســـــعودە
لـــــەناو عالـــــەما نـــــاوی مـــــەوجودە
ئـــــەوی میللـــــەتی لا خۆشەویـــــستە
خزمـــــەتی تـــــۆی لا، فـــــەرز و پێویـــــستە!!
ئـــــەبێ وەك بـــــرا دەســـــت بدەینـــــە دەس
یـــاری یانـــە بـــدەین تـــا ئـــاخیر نەفـــەس
تـــاکو نـــاوی کـــورد بێتـــە پێـــشەوە
وەك شـــێر بێتـــە دەر لـــە نـــاو بێـــشەوە!

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەلەکتریکی سلێمانی[1]

لـــه تـــاریکی نـــەجاتی بـــوو ســـولەیمانی تەماشـــاکه
جلووســـه بەزمـــه ســـەیرانه شـــەوی وەك رۆژی رووناکـــه
تریفـــەی کارەبـــا ئێـــستا لـــه نـــاو حـــەوز و درەختـــا وەك
تریفـــەی مـــانگ و ئەســـتێرە شـــەوانی ســـایەقەی پاکـــه
لەســـەر تاســـلووجەوە ســـەیری نـــزارەی ئـــەم چـــراخانه
بکـــه، بـــێ شـــك ئـــەڵێی پاریـــسه موکمـــەل شـــارە ئێـــستاکه
لـه زوڵـم و وەحـشیەتی زوڵمـەت ئـەوا رزگـار بـوو خـەڵقی
ســـوپاهی نـــووری عادیـــل وا هجـــوومی کـــردە ئـــەم خاکـــه
وەکـو کـۆڵان و سـەرجادە و کـون و قـوژبن منـەوەر بـوو
دەمـــاغ و فیکـــر و مێـــشکمان وەهـــا تـــەنویر بکـــەین چـــاکه
حـــەکیمی زەخمـــی ئـــەم کـــوردە بگاتـــه عـــیلم و عیرفـــانی
لـــه ژێـــر بـــاری غـــەم و وەحـــشیەت چـــەماوە پـــشتی هیلاکـــه
بـــه عـــیلم و یـــەك دڵـــی ئەوســـا ئەگەینـــه روتبـــه و پایـــه
بـــه تـــەنها میللـــەتی یـــەك دڵ لـــه دنیـــا حـــورِ و بـــێ باکـــه
نیفاق و کینـه دەرحـەق یـەك هەتاکـەی بەسـیه وا مـردین
خوایـــه تـــەفر و تونـــا بـــێ ئـــەوی دڵ پـــیس و ناپاکـــه!!

---

[1] ئەم هۆنراوەیە لە ساڵی ١٩٣٠دا بە بۆنەی دامەزراندنی مەکینەی کارەبا لە شاری سلێمانی دانراوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەی هاوار لە دەست دختۆری خراپ

ئـــەمان حکومـــەت هـــاوار بـــە ماڵمـــان
رەحمـــێ بکـــە بـــە مـــاڵ و مناڵمـــان!
تووشـــی دختـــۆرێکی واتـــان کـــردوین
هـــەموومانی کوشـــت لـــە دەردا مـــردین
ئەگـــەر زوو بـــە زوو عیلاجمـــان نەکـــەن
ئـــەم دختۆرەمـــان زوو لـــە کـــۆڵ نەخـــەن
لێتـــان مـــەعلووم بـــێ خـــەڵقی ئـــەم شـــارە
چـــارە و نـــەجاتیان هـــەر بـــە فـــیرارە!
هێنـــد دختـــۆرێکی بـــە بـــێ ویجدانـــە
حاصـــڵی عالـــەم لێـــی هەراســـانە!
نـــەخێر سـەهووم کـرد حەمـدی هـەر چاکە
دختـــــۆرێکی زۆر مـــــاهیر و تاکـــــە!
فائیـــــدەی زۆرە بـــــۆ ســـــلێمانی
بـــە هـــۆی خزمـــەت و کـــردەوەی جـــوانی
بـــەڵام بـــۆ ئـــەوەی ســـائیر لیواکـــان
لێـــی موســـتەفید بـــن وەك ئێمـــە و مانـــان
لوتفـــەن تـــەحویلی بکـــەن لێرانـــە
ئێمـــەی لێـــی تێـــر بـــووین نـــۆرەی ئەوانـــە !!

وەسفی حاڵ - بۆ پیرەمێرد —

خاڵـە حــاجی بــا وەکــو مــن مــوفلیس و بـێ پــارە بــێ
بـێ جـەلال و بـێ جـەمیل و بـێ کـەس و دڵ پـارە بـێ
دائیمـا مـەحکوومی قـەهر و میحنــەتی و بـێ چـارە بـێ
شــانی خــواری هەڵتــەکێنێ و باســی میللیــەت بکــا

بــا لــە شــارێکی بەســیتی وەك ســلێمانی نــەبێ
بـــا لـــەخاکی وا ئەســـیر و جاهیلـــستانی نـــەبێ
بــا لــە ســایەی جــرت و فرتــی خوشــکەزاکانی نــەبێ
شــانی خــواری هەڵتــەکێنێ و باســی میللیــەت بکــا

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پاشکەوت کردن

دەردی موفلیس ئەی رەفیقان زۆر گران و زەحمەتە
عاجیز و دائیم لە دنیا غەرقی دەریای میحنەتە!
حورمەت و قەدر و رەواجی زەڕەیەك لای کەس نییە
سەر کز و رووڕەش هەمیشە نەگبەت و بێ هەیبەتە
گەر لە عیلما فەیلەسووف بێ ناو و نیشانی نییە
گەر لە ئەصلا پادشا بێ ناوی هەر بێ قیمەتە
یا وەکو شێر بێ جەسوور بێ لای هەموو کەس رێویە
یا لە حیکمەتدا وەکو لوقمان بێ ژینی زیللەتە
هەر کەسێ مالّی صەرف کرد لاڤ گەورەش لێ بدا
حالّی ئەو بێ شك رەزیلە و عەیش و نۆشی حەسرەتە
مەقصەد و غایەم لەمەشدا موختەسەر هەر عەرزت ئەکەم
پێ لە لێفەی خۆت زیاتر رابکێشی نەگبەتە!!
پاشکەوت کردن لە دنیا بۆ هەموو کەس لازمە،
پەندی "بێکەس" بگرە تاکو تووش نەبی بەم حالّەتە!!

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هەستی دەروون

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەشارەت بێ لە قەومی کورد.....

بەشارەت بێ لە قەومی کورد فەلاکەت شوێنی مەفقوودە
لە سایەی خواوە ئەمڕۆژە خەلایق جوملە مەسعوودە
چرای ئاسایشی هەڵکرد، حکومەت حوکمی مەحدوودە
ئیلاهی سەد شوکر رۆژێکی چەند پیرۆز و مەحموودە
عەداڵەت، ئەمینەت، راحەت سەراسەر ئێستە مەوجودە

زەمانێ بوو لە ژێر باری مسیبەتدا ئەمان ناڵان
بە دایم گوێچکەمان پڕ بوو لە باسی کوشتن و تاڵان
لە سایەی فەزلی موتسەڕڕیف بەسەرچوو رۆژی شوومیمان
ئیلاهی سەد شوکر رۆژێکی چەند پیرۆز و مەحموودە
عەدالەت، ئەمینەت، راحەت سەراسەر ئێستە مەوجوودە

کە زاتی پاکی موتسەڕڕیف تەعین بوو بۆ سولەیمانی
نەما لەو رۆژەوە ئیتر نیفاق و جەهل و نادانی
مونەووەر بوو هەموو لایەك بە نووری عیلم و عیرفانی
ئیلاهی سەد شوکر رۆژێکی چەند پیرۆز و مەحموودە
عەدالەت، ئەمینەت، راحەت سەراسەر ئێستە مەوجوودە

سەعادەت بوو بە بەرگێك و کرایە بەر هەموو فەردێ
نەما ئەخباری ناخۆشی، لە دڵ دەرچوو هەموو دەردێ
دوعاگۆی زاتی عالیتانە ئێستاکە هەموو کوردێ
ئیلاهی سەد شوکر رۆژێکی چەند پیرۆز و مەحموودە
عەدالەت، ئەمنیەت، راحەت سەراسەر ئێستە مەوجوودە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

عەجایب بەهرەیەك بوو خوا کە دای بەم قەومی کوردانە
شەوی دەیجووری لێ لاچوو، جەهالەت وا لە فەوتانە
ئەگەرچی نووستووین هەڵساین، وەتەنمان روو لە عیمرانە
ئیلاهی سەد شوکر رۆژێکی چەند پیرۆز و مەحموودە
عەدالەت، ئەمینەت، راحەت سەراسەر ئێستە مەوجوودە

ئەیلوولی ١٩٢٧

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ساقی لە پەردە دەرهات

"پێنج خشتەکی لەسەر غەزەلێکی سالم"

گەرد و گوڵی بەیان بوو سەبا کیتابی هێنا
لەو یارە نازدارە راز و عیتابی هێنا
لە خۆشییا کە قاسید هات و جەوابی هێنا
"ساقی لە پەردە دەرهات جامی شەرابی هێنا
دڵ خیرە ما لە حیرەت مەه ئافتابی هێنا"

بیستوومە ئیمڕۆ دولبەر تەشریفی چۆتە سەیران
هەستام و چوومە سەحرا منیش بە یادی جاران
هۆشم نەما کە بینیم لۆمەم مەکەن رەفیقان
"یەك زەڕڕە عەکسی پرتە و دەرکەوت و تووری سووتان
ئایینە سەخت روو بوو لەو عەکسە تابی هێنا"

وا قەوم و خوێش تەبیبیان هێنا و هاتن بە دەستە
دەستێکی دا لە دەستم فەرمووی کە چیتە هەستە
وتم دەرمانی دەردەم لای تۆ نییە مەوەستە
"تیماری چاکی سینەم راجیع بە چاوی مەستە
بەختیش موافیقی عەشق بۆ من خرابی هێنا"

لە کۆڕی بەزم و رەزما، لە حاڵەتێکی مەستا
دانیشتبووم لە ناکاو عوود و کەمانە وەستا
لە حیرەتا سەراپا مەجلیس عوموومی هەستا
"یارم لە دەردەروون هات دەستی رەقیب لە دەستا
غەمناك و شادمانم، رەحمەت عەزابی هێنا"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دەستم لەبادە هەلگرت ساز و نەیم فڕێ دا
ترسی قیامەتم بوو ڕووڕەش نەبم لەوێ دا
بەرمالم گرتە کۆل و توند لە ملم گرێ دا
"بۆ تۆبە سوویی مەجلیس هاتم بچم، لە ڕێدا
بۆ کوێی مەی فرۆشان قیسمەت شیتابی هێنا"

جەمالی تۆیە فکری بە ئێمە بەخشی نەشمیل
دلبەندی تۆم و دائیم غەمبار و پەستم و دیل
مەحروومی دیدەنیتم دووچاری عیللەتی سیل
"روو هەر لە من ئەپۆشێ، وا حالییە کە جیبریل
هەر خاسە بۆ من و ئەو ئایەی حیجابی هێنا"

بە ئاخ و داخی تۆوە شەو تا سەحەر ئەدەم تل
نەختێ لەخوا بترسە ئەی چاوڕەشەی شل و مل
ئۆبالی من بە ئەستۆت بەسیە نەما تەحەممول
"وەی وەی چ مەجلیسێ بوو، بەهـ بەهـ لە دەیدە و دل
دولبەر شەرابی گێڕا، سالم کەبابی هێنا"

سلێمانی ١٩٣٢

کتێبخانەی دیجیتالی
www.rabari.org

خەیاڵی ژێر لێفە

عیلم و نەزانین بخەرە لاوە[١]
هەر پشتت ببێ کارت تەواوە
خزم و خوێش قسەی پیرێ ژنانە
رەفیقی دڵسۆز ئێستە جزدانە
ئافرەتی بێ وێڵ ئەزانی چۆنە
بەخوا هەر وەکو گوڵی بێبۆنە
ئەوی ببیەوێ عالەم مەمنوون کا
ئەبێ هەوڵ بدا خۆی بە مەیموون کا
داخی هەندێ کەس لە سینەمایە
رۆژێ رەنگێکە وەك "سینەما"یە
قەت بە زەبر و زەنگ ئیش ناچێتە سەر
مار بە فیکەیەك لە کون دێتە دەر
جوانی بە من چی کە نەفام دەرکەوت
مۆمێك چاترە لە چرای بێ نەوت
جوانێ لە پیرێ گەر مارە بکرێ
بێ شك زەربەیە لە ئەخلاق ئەدرێ[٢]
ئەمرۆ دنیایە و سبەی مردنە
تێشووی هەر دوو لا چاکە کردنە....

سلێمانی ١٩٣٢

---

[١] عیلم و : لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "جەهل و". دیارە بە هەر دوو جۆرەکە مەعنای بەیتەکە دێت.

[٢] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:

دیارە جەزرەبە لە رەوشت ئەدرێ

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

گۆڕان.....

بە دەسکارییەوە، لە شیعری شاعیری ئینگلیز: ئی. ویلکۆکس وەرگیراوە.

گـــۆڕاوم، وێنـــەی جـــاران نـــەماوم، بینـــایی چـــاوم
عەشـــقت لـــە دڵمـــا دامردۆتـــەوە، بـــێتین و تـــاوم
دیـسان هـەر مەسـتی بـادەی پێـشینم، گیـانی شـیرینم
چـەپگەرد ناتوانـێ لـە دڵمـی دەرکـا یـادی دێـرینم
بـەڵام خولیاکـەی پێـشووم نـەماوە، هیـوام بـڕاوە
ژیـنم هـەر وەکـو درەخـتی بـێ بـەر وشـك و بـێ ئـاوە
چی بکەم داخەکەم ئەو خولیایەی زوو لە سەرم دەرچوو
وێڵـم بـە دوویـا نایدۆزمـەوە، ڕۆیـی لـێم ون بـوو
گیانـە پـێم بڵـێ بـۆچ وا ئـەڕوانی، گۆیـا نـازانی
دڵـیش ئـەگۆڕێ، وەك خـۆی نامێنـێ تاسـەی جـارانی
تـۆ نـەختێ سـەرنج بـدەرە دنیـا، هەرچـی کـە وا تیـا،
باڵـدار و گـوڵ و ئەسـتێرە و دەریـا، درەخـت و چـیا
ئـەمرێ، ئـەوەرێ، کـز و وشـك ئـەبێ، ئـەگۆڕێ جیـا جیـا
نـازار تـۆش سـەیری ئاوێنـە بکـەی ئەوسـا تـێ ئەگـەی
خۆشـت ئـەگۆڕێی، هـەروا نـامێنی هـەتاکو سـبەی
منـیش ئـارەزووی ئەوسـام نـەماوە، عەشـقم گـۆڕاوە
دڵـم هـەر وەکـو گـوڵی بـێ بـاران سـیس و ژاکـاوە

مۆرتکەی بازیان ١٩٣٥

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ساقی نامە

ساقی فیداتم..... ساقی فیداتم....
دڵ پەستە، هەستە ساقی فیداتم
حەیرانی لەنجە و بەژن و باڵاتم
شەرابێ با بێ بۆ دڵەی ماتم
ڕەونەقێ، شەوقێ با بە حەیاتم
لە دەستی پەستی بدا نەجاتم
شەرابێ وابێ عومری نووحی بێ
سەفابەخشی دڵ نەشئەی ڕۆحی بێ
کۆن و موسەففا، لابەری جەفا
بەزم و ڕابیتەی یارانی وەفا
شەرابێکی وا بە تەنها جامێ
تەکامول بکا خامێ، نەفامێ
قەدەح پەیاپەی پڕ کە لێواولێو
بێنیە و مەترسە لە تەعنە و جنێو
ساقی فرسەتە.... ساقی فرسەتە.....
دەخیل مەوەستە ساقی فرسەتە
وەختی خواردنەوە و کەیف و عوشرەتە
موغەننی سا تۆش ڕۆژی هیممەتە
دڵ زۆر گیرۆدەی دەنگ و نەغمەتە
توخوا قەتارێ دڵ بۆی لەت لەتە
بە ناڵەی نەی و نەغمەی ئەرغەنوون
بە نەشئەی مەی و شەرابی گوڵ گوون
با لەدڵ دەرکەین سزایی گەردوون
ئاسوودە ساتێ دڵ ببێ مەجنوون

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ســـــاقی بــــەهارە.... ســـــاقی بـــــەهارە
ســـــاقی بڕوانـــــە دنیـــا بـــــەهارە
زەمــــین ســــــەراپا گـــــوڵ و گـــــوڵزارە
چـــــریکەی بـــاز و نەغمـــــەی هـــــوزارە
نـــــەورۆز پەیـــدا بـــوو لـــە گـــردی یـــارە
تێبکـــــە لـــــە چـــاوی ئـــــەو عیـــــشوەدارە
کـــــوا فرســــــەتێکی هــــــەر وەك ئـــــەمجارە
تێبکـــــە چ وەخـــــتی تـــــوانج و عـــــارە[1]

ســـــاقی ئۆبـــــاڵی منـــــت بـــــە ئەســــــتۆ
دنیایـــــە وەســـــیەت ئەکــــەم لــــە لای تـــــۆ
کــە مــردم توخــوا هــەر بــە مــەی بمــشۆ
بــــۆم مەکــــەن شــــین و گریـــــان و رۆرۆ
لـــە جێـــی یاســـین و تـــەڵقین و شـــینم
بـــێن کـــۆڕێ بگـــرن لـــە ژوور ســـەرینم
بـــە بـــەزم و رەزم و بـــە ئـــاوازی خـــۆش
ئێـــسك و پرووســـکم هـــەموو بێتـــە جـــۆش....

تەوێڵە ١٩٣٦

---

[1] ئەم کۆپلەیە لە چاپی یەکەمدا نییە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شۆری بێکەس

دڵــێ تــەڕ نــەبێ... دڵــێ تــەڕ نــەبێ....
دڵــێ لــە خۆیــا دائــیم تــەڕ نــەبێ....
سەرخۆشــی بــادەی رووی دولبــەر نــەبێ
بــە جـامی شـەراب كـەیل و مەسـتی كـەی
خوایــە ئــەو دڵــە دائــیم پەســتی كــەی

دڵــێ هێلانــەی عەشــقی یــار نــەبێ
بــە تــیری نــازی برینــدار نــەبێ
كوشــتەی دوو دیـدەی پــڕ خومــار نــەبێ
بــە جـامی شــەراب نەشــئەی پــێ بـدەی
خوایــە ئــەو دڵــە دائــیم پەســتی كــەی

دڵــێ كــە كانگــای مەعریفــەت نــەبێ
سەرچــاوەی عەشــق و مەحەببــەت نـەبێ
رەهبــەری رێگــەی حەقیقــەت نــەبێ
بــە جــامی شــەراب جیلــوەی دەربخــەی
خوایــە ئــەو دڵــە دائــیم پەســتی كــەی
دڵــێ دووچــاری خەفــەت نــەبووبێ
بە شمـشێری عەشـق لـەت لـەت نـەبوو بـێ
پــەروەردەی دەرد و میحنــەت نــەبوو بــێ
ئــاواتی نــەبێ غــەیرەز مــەی و نــەی
خوایــە ئــەو دڵــە دائــیم پەســتی كــەی.....

سلێمانی ١٦/٧/١٩٣٧

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

نائومێدی.....

پێنج خشتەکی لەسەر غەزەلێکی کوردی

لە دنیادا نییە وەك من بە عەشقی ئەو گروفتارێ
سەرو ماڵم لە رێی دانا، کەچی لوتفی نەبوو جارێ
سەفیل و دەربەدەر رۆژی لە کووچە و قوژبنی شارێ
"ئەمان مردم عیلاجێ، سا لە رێی پێغەمبەردا چارێ
ویسال یا قەتڵە یا تەسکین، لە هەر سێ بۆم بکەن چارێ"

تفوو لەم دەهرە پڕ قەهرە، لە خۆشی و سەروەت و بوونی
ئەوی دانایە بۆی نایە، سەفایە لای کەر و کوونی
لەداخی دەوری ناهەموار و پیشە و کردەوەی دوونی
"لە کونجی سینە دەنگی ئای و ئۆی دڵ دێ بە مەحزوونی
وێران بێ نەمەدی ساتێ لێی نەیێ ناڵەی بریندارێ"

هەموو کەس پێم ئەڵێ شێتی وەها خۆت مەحوو بەربا کرد[1]
لەڕێی ئەم خاکەدا فەوتاوی و سەد لەککەت کە پەیدا کرد
چ سوودێکی هەبوو بۆ تۆ ئەوەندت جەنگ و دەعوا کرد
"ئەلای هەر کەس ئەچم مەنعم ئەکا خۆت بۆچی ریسوا کرد
درێغ کوا حاڵ زانێ، رەببی تووشم بێنی بیمارێ"

[1] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرە نووسراوە:
گەڵێ کەس پێم ئەڵێ شێتی کەوا خۆت سووك و رسوا کرد

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

لــه كــۆڕی عەشــق و دڵــداری هــەتا زوو دەربــچم چــاكە
هــەموو رەنجــم بــە فــیڕۆ چــوو لەگــەڵ ئــەو شــۆخە بــێ باكــە
رەزیـــل و ســـووك و ریـــسوا بـــووم وەرە حـــاڵم تەماشـــاكە
"لـــە ژێـــر بـــاری غـــەما وا شـــانی ســـەبرم ریـــشە ئێـــستاكە
فیراقـــی یـــار لەبـــەر ئـــاخر شـــەڕی لـــێم بۆتـــە ســـەرباری"

ئیلاهــی بــۆچ لــە دونیــادا بەشــی مــن شــین و گریــان بێــت
عــەدەم لــەم ژینــە خۆشــتر بــوو عــەریزەم خــۆ نــەدابوو پێــت
هەمیــشە وێــڵ و ســەرگەردان بــە ســەودای عەشــقەوە وەك شــێت
"ســەبا یــارانی مــەجلیس گــەر هــەواڵی مــن ئەپرســن لێــت
بڵـــێ كێـــشایە مەیخانـــە دوو چـــاوی بێـــچوە عـــەیاریێ"

ســـەفا دوورە لـــە ئینـــسانی ئـــەدیب و عاشـــق و شـــاعیر[1]
بەشـــی هـــەر دەرد و زووخـــاوە، دەروونـــی كەیلـــە پـــڕ ئـــاگر
چ دڵ ســـەختێكە تووشـــی بـــووم نـــەجاتم دەی خـــودای قـــادر
"لــە نــەزعا پێــی ئــەڵێم قوربــان جــەفا بەســیە، ئــەڵێ كــافر
ئــەرێ چــیت دیگــە تــۆ ســەگ مــەرگی كــارم ماگــە پێــت جــارێ"

بــرا كەوتوومــە بــەر لیــسی زەمانــە و چــەرخی چــەپ كــردەی
بــە ناشــوكری نــەبێ رۆژێ نــەبوو بــۆ خــۆم بڵــێم ئۆخــەی[2]
عیلاجــی دەردی مــن نایــە بــە عــوود و روود و جــامی مــەی
"وەهـــا ســـووتاوم ئەســـڵەن تـــابی فریـــادم نـــەما ســـا دەی
رەفیقـــان نیـــوە ســـووتن ئێـــوە نامـــەرد عـــەرزە هـــاوارێ"

---

[1] ئەدیب و : لە هەندێ نوسخەد نووسراوە "زرنگ و".

[2] نیوەی دووهەمی ئەم بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:

دریّغا دۆستان رۆژێ نەبوو بۆ خۆم بلّێم ئۆخەی

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هــەزاران رەحمــەت لــێ بــێ لــە شــیعرا چــەند تــەڕ و وردی
عــەزیزم "مــستەفا بــەگ" تــۆ نــەمردووی، کــێ ئــەڵێ مــردی
جــوابی وایــە "بێکــەس" گــەر بڵــێن تەقــدیری بــۆچ کــردی
"دوڕ و یــاقووت ئــەباری لــەم کەلامــە شــیرنەی (کــوردی)
دەســا خــوا کــوا لــە دنیــادا قــەدرزان و خڕیــداری"

سلێمانی ٢٠/١١/١٩٣٩

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

زەحمەتە بێ مەی ژیانم

داخـــی قـــەرزاری عـــەرەق خـــستوومیە فـــاك و فیکـــەوە
گـا بـە دەس جـەرجیس و عەبـدە و، گـا بـە دەس ئۆفیکـەوە
هـەر کـە رۆژئـاوا ئـەبێ مـن بـۆ عـەرەق سمکـۆڵ ئەکـەم[1]
وەك ولاخـــێ بێتـــە وەخـــتی کـــاو و جـــۆ و ئالیکـــەوە
چنگ لەسەر شان بۆی ئەڕۆین خۆم و لەگەڵ چەند نەگبەتێ
بـۆ پـەنا ئاشـێ بـە مـەززە و قـاپی مـل باریکـەوە
جـا بـە چـوار مەشـقی لەسـەر ئـەرز دائەنیـشین کۆمـەڵێ
بەزمـــە ئێـــواران بـــە دەوری عـــارەقی مەســـتیکەوە
خۆشــە سەرخۆشــی ئەگــەر تووشــی رەفیقــی تــووش نــەبی
رابـــوێری هـــەر بـــە گـــۆرانی و قـــسەی عەنتیکـــەوە
عـارەق و پـارە لـە هـەر دوو گـەر سـەر و روبعـم هـەبێ
چـیمە ئـیتر مـن بەسـەر ئـەڵمان و رووس و چـیکەوە
هەقمـە گـەر ئـارەق بخـۆم توخـوا رەفیـق لۆمـەم مەکـەن
زەحمەتـە بـێ مـەی ژیـانم بـەم دڵـەی تاریکـەوە.....

تەشرینی دووەمی ۱۹۳۹

---

[1] هەر کە رۆژ ئاوا ئەبێ من: لە هەندێ نوسخەدا "هەر کە رۆژ ئاوا بوو ئیتر......"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

عارەق ئەخۆم[1]

من عارەق ئەخۆم کە بێ کەدەر بم
کەمێ لە دنیای دوون بێ خەبەر بم
گەلێ سزام دی لە رووی عەقڵەوە
بادەی مەی بخۆم، بێ هۆش و کەر بم[2]
عافێتی تۆ بێ بامێ و قووبوڵی
با من بە عارەق تووشی زەرەر بم
بەهەشت کە پڕ بێ لە وشکە سۆفی
ئاواتەخوازم کە لە سەقەر بم
نامەوێ بەرگی ریا و زاهیدی
ئەگەر بەو بەرگەش زۆر موعتەبەر بم
کورسی مەیخانەم لە لا خۆشترە
لەوەی کە لەسەر تەختی قەیسەر بم
ساقی دەخیلە بمدەرێ جامێ
با لە عالەمی مادە بەدەر بم
رزگارم ببێ لە چەند و چۆنی
موددەتێ بۆ خۆم بێ دەردیسەر بم[3]

---

[1] ئەم پارچە شیعرە لە وەڵامی پارچە شیعرێکی "زێوەر" دا وتراوە.
[2] بادەی مەی بخۆم: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "با کەمێ بۆ خۆم".
[3] موددەتێ: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "با کەمێ".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بێزاری

لـە حـاڵم بۆیـە بێـزارم، تەماشـاکەن کـە چـەند عەکـسم
لە پەستی بەختی ناپوخـت و لـە بـەرزی عیززەتـی نەفـسم
لـە کـوللی ییـەی ژیانـا مـن هــەزاران تەجرەبــەم دیـوە
کەچـی ئێـستاکە وا تـازە خــەریکی مەکتــەب و دەرســم
بە دووڕوویی و درۆ و ساختە گەڵێ کەس پێ گـەیی، ئـەمما
منی "بێکـەس" لەسـەر راسی بـە دائیم گیرەوەی حەپسم
ئەوانــەی دوێنــێ گاڵتــەم پــێ ئــەکردن ئێـستە زۆر بــەرزن
تفوو لەم بەختـە سەرسـەختە و لـە ناوچاوانی وا نەحـسم
زەمـانی پیـاوی جاسووســە، چ وەخــتی سـیدق و نامووسـە
لـە هــەر لا باســی ئـەخلاق و وەفـا بکـرێ ئـەبێ هەڵـسم[1]
ئەوەندە تەعقیبی حەقم کرد هەتا وا سووك و رسوا بووم
هــەزاران لەعنــەتم بـۆ دێ لـە هــەر شـوێنێ کـرا بەحــسم
رەواجـی کوانــێ لای خــەڵقی وتـار و شـیعری پـڕ مــەعنا
گــەڵێ کــەس پێکــەنینی دێ بــە گوفتــار و دەم و لەوســم

١٩٤٤

---

[1] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:
لە هەرلا باسی ئەخلاق و وەفا کەن، من ئەبێ هەڵسم

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شینی مستەفا مەزهەر

دەلك فەلـەك چـەرخت شـكێ گـشت كـردەودت خونخوارییـە
بۆچــی تـــەبعت وا هەمیـــشە مـــائیلی غەددارییـــە
رۆژ نییـە ئـەم خەڵقـە تووشـی شـین و واوەیـلا نەكـەی
شـەو نییـە عالـەم رەحـەت بـێ، هـەر لـە گریـە و زارییـە
شـــەربەتت زەهــرە، ژیانــت قــەهرە، لوتفـت هــەر شــەڕە
بـەزم و ڕەزمــت شـیوەنە، كـەیف و سـەفات غەمبارییـە
گەر بە دوو چاوی عـەقڵ سـەیرت بكـەین جا تـێ ئەگـەین
دڵ بــە تــۆ بەســتن خەتایــە و عیللــەتی بــێ عارییـە
"مستەفا مەزهەر" كـە دوێنـێ رەهبـەری ئـەم خەڵكـە بـوو
كۆچـی كـرد داخــی بــە جـەرگم كۆچـەكەی ئێجگارییـە
ئـــاخ چ دەردێكـــی گرانـــە بــۆ گـــەلی كـــوردی هــەژار
قـەت بــە دەم نــاكرێ بـەیانی هێنـدە سـەخت و كارییـە
هـــەر كەســـێ رۆژێ ئـــەوی دیبـــێ دەروونـــی لـــەت لەتــە
پەســت و دامــاوە لــە داخــا، خــوێن لـە چـاوی جارییـە
ســـاڵی تـــەئریخی وەفـــاتی وا بــــە نـــاوی هاتـــەدەر
"مــستەفا مەزهــەر" غــەریقی رەحــم و لـوتفی بارییــە[1]

١٩٤٦

[1] بە مەرجێ ناوەكەی بە تیپ و بەئیملای عەرەبی بنووسرێ كە ئەكاتە ١٣٧٤ و ئـەوەش ساڵی كۆچی دوایی مستەفا مەزهەرە.

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شینی محەمەد ئەمین زەکی بەگ

لە کۆبوونەوەی چلەی مێژوونووسی کورد "محەمەد ئەمین زەکی بەگ"دا خوێندوویەتیەوە.

بەشی کورد ئەبێ دەرد و خەفەت بێ
رۆژێ بە تیرێ جەرگی لەت لەت بێ
ئاسمانی بەختی لێڵ و تاریک بێ
ئەستێرەی کز و روو لە مەینەت بێ

قەت نەبوو رۆژێ گەردشی دەوران
چەرخی هەڵسووڕێ بە کەیفی کوردان
ناشوکری نەبێ خۆشی لە ئێمە
دوورە بە غەیری شیوەن و گریان

بەڵێ زەمانەی چەرخی کەج رەفتار
وا لێمان بۆتە دوژمنی خوێنخوار
دایم خەریکە و بۆ هەل ئەگەڕێ
زیانێ بدا لە کوردی هەژار

ورد سەرنج ئەدا کێ بە قیمەتە
کێ نەختێ خاوەن هەوڵ و هیممەتە
گورج و ئەیڕفێنێ و لە ناوی ئەبا
سەیری کە چەندە چەوت و نەگبەتە

جەنابی "ئەمین زەکی بەگ" کەوا
پیاوێ بوو بۆ کورد گەورە و پێشەوا
داخی بە جەرگم زوو لە دەسمان چوو
نازانم بڵێم چی لە هەق ئەوا؟!

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پیاوێ بوو هەتا بڵێن مونەووەر
خاوەنی عیلم و ئەخلاق و هونەر
عومری خۆی دانا لە ڕێی خزمەتا
پێویستە قەدری بگرینە سەر سەر

پیاوێك بوو بۆ كورد تەئریخی نووسی
لای نەدا لە ڕێ: مەوقیع و كورسی
زۆر فیداكار و میللەت پەرست بوو
هەواڵی قەومی بە دڵ ئەپرسی

پیاوێكی زانا و هێمن و بە بیر
ڕەوشتی بەرز و بە ڕا و تەدبیر
ئاواتەخوازی بەرزی وەتەن بوو
پشتیوانێ بوو بۆ لات و فەقیر

پیاوێ بوو نەما، زۆر تەواو پیاو بوو
خاوەن كردار و مەوقیع و ناو بوو
پیاوی وا نامرێ، دیارە ئەمێنێ
لەناو عالەما بەرز و ناسراو بوو

ئەی خاك دەخیلتم قەدری بزانە
ئازاری نەدەیت لە لات میوانە
تەئریخی كۆچی "ئەمین زەكی بەگ"
"میللەت مەحزوونە، زۆر پەرێشانە"[1]

[1] بە ڕێنووسی كۆن واتە بەم جۆرە: "ملت محزونە زور پریشانە" كە ئەكاتە ١٣٦٧ و نەوەش بە ساڵی كۆچی ساڵی كۆچی دوایی ئەمین زەكی بەگە.

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دەردی دەروون

بێکەس:

دەمێکە، یاران، مات و خامۆشم
وێنەی تلیاك کێش مەست و بێ هۆشم
خۆم لە تەنقیدات دوور خستۆتەوە
هەواڵی دنیام لە بیر چۆتەوە
نازانم دنیا رۆژە یا شەوە
هەموو کارێکم خواردن و خەوە
لە دەنگ و باسی خەڵقی بێ خەبەر
وەك حەیوان ئەژیم، دوورم لە بەشەر
خەریکی چی بم غەیرەز خواردنەوە
باسی قومار و پارە بردنەوە
حەقمە، لێم گەڕێ تەعنەم لێ مەدە
حەقێکی ئەوتۆ لەسەدا سەدە
مردم ئەوەندە هەوڵ و چەنەم دا
هەر چێکم نووسی گشتی چوو بە با
قەومێ کە دائیم هەر هەوڵ بدەن
بۆ ئەوەی یەکتر بە ئەرزا بدەن
بایە لە لایان میللەت و وەتەن
هیوا ئەمێنێ ئەوەی دەنگ بکەن
غەیرەز نیفاق و بێ ئیتتیفاقی
فەساد و فیتنە و ڕێی بێ ئەخلاقی
چی تر ئەزانین؟ وازم لێ بێنە
پەردەی ئەسرارم زۆر پێ مەدڕێنە
قسەم زۆر ماوە رەقە وەك بەردە
کاکە لێم گەڕێ، بەرۆکم بەردە...

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پیاوێکی تر:

"بێکەس" من ئەم وت تۆ وا وەستا بیت
لە باسی خەڵقا تا خۆت وەستابیت
ئەگبەت دامرکێ، چیتە لە میللەت
سەیری خۆت ئەکەی چۆن بووی بە عیبرەت
ڕەفیقت هەموو ساحێب مەعاشن
خاوەنی پارە و وەزیفەی باشن
مەڕوانە ئەوەی فلان جاسووسە
خائین و عادی زۆر بێ نامووسە
ئەمەت پێ ئەڵێم، ئەتۆش بینووسە
ئیمان و دین و شەرەف فلووسە!
عالەم خەریکی ڕوتبە و پارەیە
هەر تۆ بە تەنیا جەرگت پارەیە
ئەوەند قسەت کرد نانی خۆت بڕی
ماڵت وێران بێ چەند ئاخر شەڕی
کێ گوێ ئەداتە شیعر و نەسیحەت؟
کێ پەسەند ئەکا قسەی بە قیمەت؟
ئەمڕۆ زەمانی ڕوپیە و ئانەیە
ئەمانە قسەی منالانەیە
کوا پیاوی دڵسۆز، کوا وەتەن پەروەر؟
کوا خاوەن غیرەت، کوانێ مونەووەر؟
بەسیە، قسەی خۆت بۆ خەسار ئەکەی؟
عالەمێ لە خۆت بۆچ بێزار ئەکەی؟
دانیشە، ئیتر چیت لە کورد داوە؟
بۆچ خۆت ئەخەیتە ئەم گێژ و داوە؟

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

سەد ساڵ لەسەر یەك تۆ ئیرشاد بکەی
خەڵك وا ئەزانێ زوڕنا لێ ئەدەی
من باکم نییە، هەر لەبەر تۆمە
قسەت کار ناکا، بەردی بن گۆمە

بێکەس:

بەڵێ فەرموودەی تۆ لەسەر چاوم
راستە بۆیە من سووك و بەدناوم
دائیم دەربەدەر وا نان بڕاوم
چی بکەم، بڵێم چی، وەها خولقاوم
هەتا بمێنم قسەی حەق ئەکەم
جوێن بە ئینسانی خائین هەر ئەدەم
گەرچی راست وتن شەقی لە دوایە
خۆشە لە لای من، وەکو حەلوایە
ئەوەی بە ناحەق شتێ بنووسێ
پەنجەی هەڵوەرێ و چاوی بنووسێ
مەقسەدم تەنیا نەشری ئەخلاقە
بڕینی رەگی فیتنە و نیفاقە
ئەخلاق رەهبەری رێی پێشکەوتنە
پەیژەی تەرەققی و زوو سەرکەوتنە
دەلیلی رێگەی فەوز و نەجاتە
سەرمایەی فەخر و بوونی حەیاتە
قەومی بێ ئەخلاق پەست و زەلیلە
هەر بەشی شەقە و سەرکز و دیلە
ئەمە پەندێکە بۆ چاکی ئێوە
نامەوێ هیچم دەس کەوێ لێوە

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەهاری سلێمانی

سەحرا ئەڵێی بەهەشتە
دڵ ئارەزووی لە دەشتە
حەزی لە سەیری گەشتە
کوژراوی چاوی گەشتە
گیرۆدەی خاڵی رەشتە
یارم شازادەی رەشتە

رۆژێکی بێ قوسوورە
دنیا باغ و قوسوورە
پڕ لە غیلمان و حوورە
خەفەت لە دڵ بە دوورە
گوێت لە نەغمەی تویوورە
وێنەی ساز و سەمتوورە

"پیر میکاییل" ببینە[1]
دلگیر و خۆش و شینە
هەر وەك تاوس رەنگینە
جێی بەزم و هەڵپەڕینە
سەیران و پێکەنینە
پڕ نازو نازەنینە

[1] پیر میکاییل: سەیرانگایەك بوو لە سولەیمانی.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

جێ هەر "قۆریە شکاو"ە[1]
وێنەی خۆ نەبینراوە
مەشهوور و زۆر بەناوە
بڕوانی لە هەر لاوە
دەستەی کچان و لاوە
وەك چنار و لاولاوە

خۆشی لە "سەرچنار"ە[2]
چیمەن و مێرغوزارە
هەواکەی میشکبارە
دار و بەردی خومارە
سەیرانکەری هەزارە[3]
جێی بولبول و هوزارە

چوارشەموان هەرایە
ڕۆژی بەزم و سەفایە
ئازادی ئاشکرایە
ڕەش بەڵەك و سەمایە
بۆ دەردی دڵ دەوایە[4]
کاشکی هەروا بووایە

---

[1] قۆریە شکاو: جێ سەیرانێك بوو لە ڕۆژاوای سولەیمانی لە نزیکی موشیر ئاوا.
[2] خۆشی: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "دووهەمین".
[3] سەیرانکەری: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "سەیرانگەهی".
[4] بۆ دەردی.... تاد: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "ژیانی ئەورووپایە".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

خوایە هەموو بەهاران
بە خۆشی خزم و یاران
بچینە بەزم و سەیران
ئێمەش هەر وەکو شاران
بە نووری عیلم و عیرفان
ئاوا ببێ وەتەنمان

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەی مانگ

ئـەی مـانگ مـن و تـۆ هـەر دوو هـاودەردین
هـەر دوو گرفتـار یـەك ئـاهی سـەردین
تـۆ وێـڵ و ڕەنـگ زەرد بـە ئاسمانـەوە
منـیش دەربـەدەر بـە شـارانەوە
دەخیلـتم ئـەی مـانگ قیبلـەی دڵـداران
دەرمـانی دەردی دڵـەی بیمـاران
شـەوێکە و ئەمـشەو بگـەرە فریـام
بـێ یـار و هـاودەم عـاجز و تـەنیام
دڵـزار و بێـزار پەسـت و غـەمگینم
گـیرۆدەی داوی یـاری شـیرینم
دڵبەنـدی عەشـقی ئـەو بەڵـەك چـاوەم
شـێت و شـەیدای ئـەو ئەگریجـە خـاوەم
لەوسـاوە ئـەوم کەوتۆتـە خـەیاڵ
گریانـە پیـشەم بوومـە کـۆی زوخـاڵ
ئـەی مـانگ تـۆ شـوعلەی عەشـقی پیرۆزی
تـۆ نەشئەبەخـشی دڵـی بەسـۆزی
مـن سـوێندت ئـەدەم بـە عیـشق و جـوانی[1]
بـە نەسـیمەکەی بـەری بـەیانی
بەسـەرهاتی خـۆت بـۆ مـن بـەیان کـە
دەردی گـرانم نـەختێ ئاسـان کـە
دوچـاری چـی بـووی وا پەشـێواوی؟
لەبەرچـی پەسـت و مـات و دامـاوی؟

---

[1] من سوێندت ئەدەم: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە"قەسەمت ئەدەم".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پــێم بڵــێ توخــوا چــەند جوانــت دی؟
چــەند جووتــە یــاری دەس لــە ملانــت دی؟
چـــەند کـــۆڕی بـــەزمی عاشـــقانت دی؟
چـەند تـەخت و بـەخت و خـان و مانـت دی؟
چــەند قــەهرەمان و چــەند ســوڵتانت دی؟
چـەند قـەوم و میللـەت، چـەند شـارانت دی؟
چـــەند شـــەڕ و شـــۆڕی بـــێ ئامانـــت دی؟
چـــەند بۆردومـــانی کوردســـتانت دی؟
چـــەند کفـــنی ئـــاڵی شـــەهیدانت دی؟[1]
چـــەند بـــێ کەســـانی پەرێـــشانت دی؟
چـــەند دەربـــەدەر و مـــاڵ وێرانـــت دی؟
چــەند چــاوی ســووری پــڕ گریانــت دی؟
ئــەی مــانگ ئەوەنــدە ســەیری دنیــات کــرد
ســـەیری نیفـــاق و زوڵـــم و ریـــات کـــرد
بۆیـــە بـــەم رەنگـــە کـــاری لـــێ کـــردی
رەنـــگ و شـــوعووری بـــە جـــارێ بـــردی

---

[1] نیوەی دووهەمی بەیتی پێشوو و نیوەی یەکەمی ئەم بەیتە لە هەندێ نوسخەدا نین.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

لای لایەی "شێرکۆ"

رۆڵە، لای لایە.... (شێرکۆ) لای لایە....
شەوگار درەنگە.... بۆچ خەوت نایە؟
دنیا کش و مات لە هەموو لایە
هەرچی درەخت و دەشت و چیایە
وا لە ژێر باڵی رەشی شەوایە
نە دەنگ، نە سروە هیچی لێ نایە
رۆڵە، لای لایە... (شێرکۆ) لای لایە.....
یاخوا شێرانە بێیتە ناو کایە....

بنوو بە خۆشی هەتا بەیانی
خەوی ژێر پەردەی پاکی یەزدانی
گریانی چیتە، تۆ چی ئەزانی؟
تۆ تازە غونچەی باخی ژیانی....
کۆرپەی نازدار و فریشتەی جوانی
رۆڵە، لای لایە......(شێرکۆ) لای لایە.....
یاخوا شێرانە بێیتە ناو کایە

پەپوولەی سپی ناو باخی گوڵان
بنوو بە بێ ترس تا بەری بەیان
تۆم داوەتە دەس خودای نیگەهبان
ئیشك گری تۆن پەری ئاسمان
هیوای دوارۆژی بۆ قەومی کوردان
رۆڵە، لای لایە.... (شێرکۆ) لای لایە....
یاخوا شێرانە بێیتە ناو کایە....

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

زەردەخەنەکـــەت پـــڕ نەشـــئە وەك مـــەی
گـــڕ و گاڵەکـــەت خۆشـــتر لـــە ســـەد نـــەی
ئاواتـــــەخوازم کـــــە زوو پـــــێ بگـــــەی
بـــە شـــەرتێ کـــە مـــن ڕەنجـــەڕۆ نەکـــەی[1]
رۆڵـــە، لای لایـــە.... (شـــێرکۆ) لای لایـــە....
یـــاخوا شـــێرانە بێیتـــە نـــاو کایـــە.....

رۆڵـــە وا مـــن تـــۆم هێنایـــە بەرهـــەم
بـــە رەنجـــی زۆر و بـــە شـــیری مەمـــەم
بـــە شـــەونوخونی و، ناخۆشـــی و ســـتەم
ئەوەنـــدە لـــە خـــوا تەمـــەننا ئەکـــەم:
وەتـــەن رزگـــار کـــەی لـــە ژێـــر بـــاری غـــەم
رۆڵـــە، لای لایـــە..... (شـــێرکۆ) لای لایـــە....
یـــاخوا شـــێرانە بێیتـــە نـــاو کایـــە.....

---

[1] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:
هەوڵ بۆ بەرزی خاکەکەت بدەی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەستێرە گەشە

ئەستێرە گەشەی بە حەواوە
سەرم وا لە تۆ سوورماوە
هەر سەیرت ئەکەم تێ ناگەم
کێ تۆی لەو جێیە داناوە؟

بە شەو کە دێمە سەربانی
سەیرت ئەکەم لە ئاسمانی[1]
لەناو فەزای شین و جوانی
جریوەت دێ تا بەیانی

بۆیە وا شاد و مەسرووری
سەربەست و بەرز و رووسووری
دائیم دڵ روون و پڕ نووری
چونکە لەم دنیایە دووری

خۆزگەم ئەمەیە ئێستە تۆ
بهاتیتایە گفت و گۆ
شەرحت بکردایە لە بۆ
منی هەژاری دەس خەڕۆ

بەردی، درەختی، یا بەشەر؟
ئەڵماسی، زیوی، یا گوهەر؟
گیرەوەی تۆم و پڕ کەدەر
پێم بڵێ زوو بە موختەسەر

---

[1] سەیرت ئەکەم: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "تێت ئەفکرم".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

جـــوابی دامـــەوە کـــەوا
کورەیـــەکم لـــەناو فـــەزا [1]
بـــە ئـــەمڕۆ قـــودرەتی خـــودا
راوەســـتاوم لـــە رووی ســـەما[2]

سلێمانی

[1] فەزا: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "هەوا".
[2] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

چ خۆشە!

چ خۆشـــە دەســـتەیەك دڵـــسۆز و یـــاران
رەفیقـــی یـــەكتری بـــێ غـــەرزكاران
بـــە تـــاقم پێكـــەوە فەســـڵی بـــەهاران
بـــچینە بـــەزم و رەزم و كـــەیف و ســـەیران
لەســـەر ئـــاوێ بـــە كۆمـــەڵ دابنیـــشین
بـــە نەشـــئەی بەســـتەوە بـــادە بنۆشـــین

بـە یـاری و پێكـەنین و شـەوق و سـوحبەت
بـە سـەیری مـەنزەرە و سـیحری تەبیعـەت
بـە زیكـری سـانیع و تەقدیـسی خیلقـەت
لـە دڵ دەركـەین بوخـاری دەرد و میحنـەت
لـــە گـــوڵزارا بـــە ئاهـــەنگ دابنیـــشین
بەرامبـەر دەشـت و شـاخی سـەوز و رەنگـین

لـــە بـــیرت غائیلـــەی دنیـــا بـــەدەر كـــە
لـە باسـی نیـك و بـەد، توخـوا، گـوزەر كـە
بەسـێتی چـاوەكەم (بێكـەس) حـەزەر كـە
لـە خـوار و ژووری خـۆت سـاتێ نـەزەر كـە
زەمینـــە پـــڕ گـــوڵ و رەیحـــان و نەســـرین
ســـەمایە قوببـــەیێكی شـــین و نەخـــشین

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەگــــەر تــــۆ خـــاوەنی ئیــــدراك و هۆشــــی
لـــــە مـــــازی و پاشـــــەڕۆژ چــــاوت ئەپۆشــــی
ســــەعادەت لەحزەیێکـــــە تـــــۆ بـــــە خۆشــــی
لـــــە ســــەحرا رابــــویری و مـــــەی بنۆشــــی
دە ســــاقی تێکـــــە توخـــوا تــــاکو ئــــەمرین
مەعیــــشەت تەوقـــە بـــۆ ئینــــسانی غـــەمگین

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شینی قالەی ئایشەخان

وا کوژایەوە..... وا کوژایەوە.....
ئەستێرەی هیوا وا کوژایەوە
دەروازەی خۆشی داخرایەوە
دەرگای شوومی شین وا کرایەوە
دڵی هەزاران بۆت تووایەوە
دڵەی هەژار بۆت بۆتە بریانی
حەشرە، هەرایە لە سولەیمانی
لە هەر لا ئەڕۆی دەنگی گریانە
شینە، شیوەنە، یا قوڕ پێوانە.....

قالە گیان! لە دوای تۆ خۆشی نەما
هەرچی بتناسێ غەرقە لە خەما
هاوفەردان! توخوا با کۆڕێ بگرین
هەتا فرمێسکمانە هەیە بۆی بگرین
کە فرمێسک نەما بە ناڵینەوە
ئەم چەند فەردانە بخوێنینەوە:
پەنای هەژار و کەسانم رۆ!
داڵدەی هەتیو و بێ کەسانم ڕۆ!
دەسکی گوڵی ناو مەجلیسانم ڕۆ!
چرای ئاهەنگی ناو دۆستانم ڕۆ !
شێری مەیدانی ناو ژیانم ڕۆ !
هاوارە قالەی ئایشە خانم ڕۆ!
هاوارە قالەی نەوجەوانم ڕۆ !

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەو دولبەرە....

عالەم ئەکاتە مەسخەرە
بۆ سەیری خۆی ئەو دولبەرە
نەسیحەتت ئەکەم وەرە
باوەڕ بە وەعدەی ئەو نەکەی....

قسەی شیرینە، شیلەیە
ئەو چاوشینەی خنجیلەیە
بە ناز و مەکر و حیلەیە
باوەڕ بە وەعدەی ئەو نەکەی....

هەرچی رەنجێ لەگەڵ ئەوا
بدەی ئەچێ بەبای هەوا
رەزیل ئەبیت و بێ نەوا
باوەڕ بە وەعدەی ئەو نەکەی....

هەزاران گیر و دەسخەڕۆ
ئەکات بە فیشاڵ و درۆ
نەتیجەش پێت ئەڵێ بڕۆ
باوەڕ بە وەعدەی ئەو نەکەی....

خۆتی فیدا کەی هەر کەمە
خەڵاتی ئەو دەرد و غەمە
"بێکەس" بەسیەتی چیت لەمە
باوەڕ بە وەعدەی ئەو نەکەی.....

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کەرەکانی شێخ سەلام

کەریم، ئەمڕۆ کورتان بۆ تۆ
شەڵتەی جەزا بگرە و بڕۆ
بار هەڵگرە تا نیوەڕۆ
سیاسی بە، زۆر لەسەرخۆ
"بر تۆ هەزاران علبە جو"

مودیرەکەی شاری "پێنجوێن"
بە تڕ نابی بە روتبە و شوێن
بە خورماڵیش بۆت ئەخۆم سوێن
تۆ لە کوێیت و ئەوان لە کوێن !
"بر تو هەزاران علبە جو"

هەزاری بێ عەقڵ و کەماڵ
بۆ خۆی گەیی بە حاڵ و ماڵ
وەك مودیرەکەی "چەمچەماڵ"
مەئیووس نەبی جاشی مناڵ
"بر تو هەزاران علبە جو"

خۆ کەرەکەی "حاجی مامەن"
بە سەد قورئان- باوەڕ بکەن-
لەگەڵیا ئیمتیحانت کەن
ناگاتە تۆ بە عیلم و فەن
"بر تو هەزاران علبە جو"

چەمچەماڵ

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەهار نامەوێ.....

بەهار نامەوێ جوانیت ببینم
ئەمڕۆ من بە دڵ پەست و خەمگینم
دوورم لە خۆشی، خەریکی شینم
زار و بێزارم تاریکە ژینم
دوژمنی لالە و گوڵ و نەسرینم
بەهار نامەوێ جوانیت ببینم
بەهار بولبولت با هەر بخوێنێ
گوڵیش لە دەشتا با خۆی بنوێنێ
کانیت ئاوی روون با هەڵقوڵێنێ
گژ و گیات هەوا با بیشەکێنێ
ئەمانە دڵی من نابزوێنێ
بەهار نامەوێ جوانیت ببینم

بەهار و دەشت و ئاسمانی شینی
بولبول و قومری و گوڵ و نەسرینی
نەشئەی دیمەنی جوان و شیرینی
پەشمە لای کەسێ سەراپا ژینی
پڕ بێ لە دیلی و دەرد و غەمگینی
بەهار نامەوێ جوانیت ببینم

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تووشی لافاوی عیلم بووم.......[1]

تووشـــی لافـــاوی عـــیلم بـــووم و بـــەڵام زوو دەرپـــەڕیم
ســـواری واپـــۆڕی جـــەهل بـــووم و بـــەناویا تێپـــەڕیم
سـەد شـوکر ئۆخـەی نـەجاتم بـوو لـە باسـی عـیلم و فـەن
نـــام گـــرن جـــارێکی تـــر بۆیـــە لـــە کـــەیفا هەڵپـــەڕیم
گەرچـــی تـــا ئێـــستا وتوومـــە: تێبگـــەن زوو پـــێ بگـــەن
بەو قـسانەم قەتعییـەن بـاوەڕ مەکـەن، سـەگ بـووم وەڕیـم
خوێنــدەواری شـێتییە، هـەر جەهلـە ئینـسان سـەر ئـەخا
گـــەر لەمـــەولا نـــاوی عـــیلمم بـــرد بـــزانن سەرســـەریم
هێنـــدە تـــەعقیبی هـــەقم کـــرد تـــاکو نـــانی خـــۆم بـــڕی
ســووك و ریــسوا بــووم لــە نــاوا گــیرەوەی ئــاخر شــەڕیم
مـــن کـــە زانـــیم حـــاڵی زانـــا نەفیـــە، حەپـــسە، یـــا شـــەقە[2]
هـــەر کیتـــابێکم هـــەبوو دوێنـــێ لـــە داخانـــا دڕیـــم
پیـــاوی دانـــا عـــەقڵی دانـــا زانـــینی بـــۆی ناچـــێتە ســـەر
بـەرگی نـادانی لەبـەر کـرد بـوو بـە خـاوەن زێـڕ و سـیم[3]

---

[1] تەمسیلێك کرا بۆ مەنفەعەتی مەکتەبەکانی سولەیمانی، لەو حەفلەیەدا بە ناوی "زانستی"یەوە چەند شیعرێکم لە لایەن مەعاریفەوە خوێندەوە. لە دوای ئەوە بە چەند رۆژێك لەسەر ئەو شیعرەم نزیکەی ٢٠ رۆژ تەوقیف کرام. بە هەزار حاڵ رزگارم بوو. کە لە حەپسخانە دەرچووم. ئەم شیعرانەی سەرەوەم نووسی. "بێکەس"

[2] من کە زانیم حاڵی زانا: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە"جا کە زانیم حاڵی عاقڵ......تاد".

[3] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخە دا بەم جۆرەیە:
ئیقتیدام بەو کرد منیش بۆیە بە عەقڵمدا تڕیم

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بە بۆنەی بۆمبای ئەتۆمەوە

داخەکەم بۆ ئەو زەمانەی رووی زەمین
وەك بەهەشت بوو پڕ لە خۆشی و پێکەنین
بێ تەماع و بێ درۆ و خالّی لە قین
دلّنیا و، دوور بووین لە ئۆتۆمی لەعین
تف لە عیلم و سەنعەت و سەد کارەبا
مەرحەبا ئەی جەهل و وەحشەت مەرحەبا
یادی تۆ ئێستا لە دڵ خەم لائەبا

عیلمە ئێستا بۆتە مایەی دەردیسەر
عیلمە بۆتە واسیتەی مەحوی بەشەر
عیلمە تەسخیری ئەکەن هەر بۆ زەرەر
عیلمی چی؟ وا بێ، هەزار خۆزگەم بە کەر
با وجوودی رادیۆ و شەمەندەفەر
وا ئەبێ پێشکەوتن و عیلم و هونەر
تف لە عیلم و سەنعەت و سەد کارەبا
مەرحەبا ئەی جەهل و وەحشەت مەرحەبا
یادی تۆ ئێستا لە دڵ خەم لا ئەبا

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

گفتوگۆی "بێکەس" لەگەڵ زەمانە

بێکەس:

ئـــەی زەمانـــەی بـــێ وەفـــا تـــا کـــەی لەگـــەڵما خـــائینی
دائیمـــەن نارێـــك و چـــەوت و عەکـــسی ئامـــالی مـــنی
موددەتێ لای خـۆت لەگـەڵما وەك بـرا بوویـت ئـەی زەمـان
حـاڵی حـازر لـێم بـەری بـووی، ناحـەز و هـەم دوژمـنی

وەڵامی زەمانە بۆ "بێکەس":

فایقـــا تـــۆ بـــۆچ ئـــەناڵی، بەســـیە ئـــیتر قیـــژە قیـــژ
مـــن وەفـــام بـــۆ کـــەس بـــووە وا تـــۆ خـــەریکی شـــیوەنی
ســـەد هـــەزار پیـــاوی نـــەجیبم خـــستە ژێـــر بـــاری جـــەفا
چـەند هـەزار پیـاوی بـە سـەروەت مایـەوە خـۆی و گـونی

بێکەس:

ئـــەو کەســـانەی تـــۆ ئـــەڵێی، هێـــشتا لـــە بێکـــەس چـــاترن
چـــونکە ژیـــنی ئـــەو جەفایـــە، زەهـــری مـــارە خـــواردنی
پـــێم بڵـــێ تـــۆ بۆچـــی دەرحـــەق ئـــەو کەســـانەی عـــاقڵن
ئـــەژدیهایت و بـــۆ ئەوانـــەی جـــاهیلن هـــەر وەك ژنـــی[1]

---

[1] ئەم کۆپلەیە لە چاپی پێشوودا نییە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

زەمانە:

رۆڵــە تــۆ جــارێ منــاڵی، شــارەزای دنیــا نــەبووی
سـەیری تـەئریخ کـە ئـەزانی گـەر لـە سـیلکی خوێنـدنی
شـا "صـلاح الـدین" و "دارا"، خـاوەنی بـاخی ئـیرەم
جوملە فەوتان، بوونـە خـۆڵ و تـۆ لـە حـاڵی نووسـتنی....
زەڕڕەیـەك فـەرقی ئـەم و ئـەو قەتعییـەن لای مـن نییـە
بەسـیە تـەحقیر کـردنم، تـۆ تـالیبی شـەڕ کردنـی

بێکەس:

لێـت موحەققـەق بـێ زەمانـە عالـەمێ لێـت عـاجزە
بێ وەفای، بـێ مروەتـی، هـەم سەرسـەری و پـیس و دەنـی
تاقـەت و مـەیل و بـەقای تـۆ بـۆ کەسـێ تـا سـەر نـەبوو
هــەر دەمــێ یــاری یــەکێکی، لایقــی زەم کردنــی[1]

[1] بەیتی دووهەمی ئەم کۆپلەیە و بەیتی سێهەمی کۆپلەی پێشوویش لە چاپی پێشوودا نین. بەیتی یەکەمی ئەم کۆپلەیە لە چاپی پێشوودا دوا بەیتی کۆپلەی یەکەم بوو.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

من و ئیفلاس

مــن و ئــیفلاس و بەدبــەختی و دەری چــاخانە تــا مــردن
مــن و حــوجرە و دەســێ نــوێن و قوتابیخانــە تــا مــردن
بــڕۆ یــاهوو موبــارەك هــەر بــە تــۆ بــێ پاكــەتی "ئــەرداس"
مــن و کیــسە و ســەبیل و تــووتنی خۆمانــە تــا مــردن
سدارە و قۆندەرە و باستۆن هەمووی بۆ تۆ بێ بۆ چیمە
مــن و تەپلــە و کــڵاش و داری هەورامانــە تــا مــردن
ئــەتۆ و شــەمپانیا و وێــسکی، مــن و قــاپی رەشــی عــارەق[1]
ئــەتۆ و نــۆتی هــەزار روپیــە و مــن و نــۆ ئانــە تــا مــردن
ئەتۆ و دانس و سەمای تیاترۆ و کەمان و عوود و قرنایە
مــن و زوڕنــاو و ســێ پــێیی و دەهــۆڵ لێدانــە تــا مــردن
ئــەتۆ راحــە و مورەببــا و پــسکت و چــوکلێتە خۆراکــت
منــیش باســووق و ســنجووق و پــەنیر و نانــە تــا مــردن
لــەناو قــەومێکی جاهیــل دا ئــەوی یــەك زەڕڕە فکــرێ بــێ
ژیــانی زەحمەتــە "بێکــەس" کــە ســەرگەردانە تــا مــردن

---

[1] رەشی عارەق: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "شەرابی رەش".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شینی پانتۆڵەکەم

نەگبەتم دائیم لە دنیا، دەوڵەت و مایەم زیان
گیرەوەی قەهر و مسیبەت عاجز و هەم دڵ فوغان
نەگبەتی وا بۆتە جووتم تووشی سەد دەردم ئەکا
سەیری کە چیم هات بە سەردا موختەسەر ئەیکەم بەیان
من کە پانتۆڵێکی شەعریم دەستگیر بوو داخەکەم
زەڕڕەیەك خێرم نەدی لێی بای موبارەك رای فڕان
ئاه چ پانتۆڵێکی نایاب بوو لە بەرما بێ نەزیر
ساف و بێ چرچ و بە بێ عەیب قیمەتی بیست سی قران[1]
موددەتی دوو رۆژ لە پێم کرد و گەلێ پێوەی گەڕام
جا لە ناو خەڵق و رەفیقان تێر و پڕ خۆمم نوان[2]
عاقیبەت هەر چاوی بەد بوو کاری لێ کرد و نەما
داخی دەرناچێ لە دڵ بە خوا هەتا ئاخر زەمان

سلێمانی

---

[1] بێ عەیب: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "موکەممەل" بیست سی: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "هەشتا".

[2] نیوەی یەکەمی ئەم بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:
موددەتی دوو رۆژ و نیوم کردە پێ تا عاقیبەت

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شینی "حەلاو"

گیانـــــه رۆیـــشتی، منــت بــەجێ هێـــشت
ئـــەزانی دوای تـــۆ چـــەندم جـــەفا چێـــشت؟
قەســـــەم بـــە دڵـــی مـــات و خـــەمگینت
بـــە ڕەنگـــی زەرد و لەشـــی بـــێ تینـــت
بـــــە دەم و واتـــــەی خـــــۆش و شـــــیرینت
خـــــۆراکم بۆتـــــە شـــــیوەن و شـــــینت

گیانـــــە، مـــن بـــێ تـــۆ وێرانـــه مـــاڵم
وێـــــڵ و ســـــەرگەردان پەشـــــێوە حـــــاڵم
شـــــیرینیم تـــــاڵی، خۆشـــــیم خەفەتـــــە
دەروون زامـــــدار و جگـــــەر لـــــەت لەتـــــە
لـــەو ڕۆژە بـــاڵای تـــۆ کەوتـــە ژێـــر خـــاك
تاریکـــــــە شـــــــەوە لام ڕۆژی ڕوونـــــــاك

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

موسابەقەی کەرسواری[1]

خۆتـــان لابـــدەن بـــۆ ئەســـپی تـــازی
بـــا نـــەختێ بۆتـــان بکـــەم رمبـــازی
بـــژی کـــەرەکوڵ چـــەند نەشـــئە بەخـــشی
بـــە هەیبـــەت کـــەری، بـــە هیممـــەت رەخـــشی
قوربانـــە، ســـا دەی بێـــرە چـــوار ناڵـــە
هەرچـــی جۆیـــەکت خواردبـــێ حەڵاڵـــە
رووی خـــۆت ســـپی کـــەی لـــەناو ئـــەم خەڵقـــە
دەخیلـــە نـــەم خـــەی لـــەم جێگـــا رەقـــە
گـــوێ قـــوت کـــەرەوە و کلـــك راوەشـــێنە
هـــەر چـــێکت تیایـــە لێـــرە بینوێنـــە

---

[1] لە ساڵی ١٩٢٨دا ئەحمەد بەگی تۆفیق بەگ موتەصەرڕیفی ئەو سەردەمەی سلێمانی سەیرانێکی ڕێکخست لەو سەیرانەدا پێشبڕکەیەکی کەرسواری کرا، بێکەس یەکێك بوو لە پێشبڕکەکەرەکان و بە سەر پشتی کەرەوە ئەم شیعرانەی دانا.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

سەر دانانەوێنم

مـــن کـــە رازی بم بـــە نـــەختێ عـــەرەق
بـــە چـــۆڕێ چێـــشت و لـــەتێ نـــانی رەق
کەڵکەڵـــەی پـــارەم لـــە ســـەردا نـــەبێ
حـــیرس و تـــەماعم دابێتـــە بـــەر شـــەق
ســـەر بـــۆ هـــیچ کەســـێ دانانـــەوێنم
تەشـــی نارێـــسم بـــۆ پیـــاوی ئەحمـــەق
بـــە نێـــری ئـــەژیم هـــەتاکو مـــاوم
ئەبـــەد لانـــادەم لـــە ســـەر رێگـــەی حـــەق.....

بە دوو زمان

مــن لــە وەســفی نــاز و لەنجــە و لاری دولبــەر عــاجزم
"وصـــــفها صـــعب علـــی، حـــائر فیهـــا القلـــم"
خـۆم لـە بـەر پێـی دا فـڕێ دا و زۆر بـە مـەحزوونی وتم:
"ارحمـــی قلبـــا حزینـــا قـــد اژابتـــه الـــسقم"
پێـی وتم "بێکـەس" خـەیاڵت خـاوە قـەت ناگەیتـە مـن
"قلـــت: رفقـــا هـــل یجـــوز قتلنـــا؟ قالـــت: نعـــم"
لەحزەیـەك گـەر لوتفی دەرحـەق مـن ببـێ ئـەو ئەختـەرە
"تعـــدل الفـــــردوس عنـــدی دونهـــا روچ الارم"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

جەژنی من

جەژنی من گریانە ئەمرۆ، میحنەتە جەژنانەکەم
بەرگی من جەور و جەفایە، شیوەنە سەیرانەکەم
دڵ کە ناخۆش بوو برادەر جەژنی ئەو تەعزێیە هەر
عالەمێ شایی بکا، من بەستەیە گریانەکەم
خەڵك هەموو مەسروور و شادن دەستە دەستە دێنە خوار
من خەریکی دەردی خۆمم، تەرکی ناو یاران ئەکەم

تێ هەڵکێش......

"قل لمن یبکی علی رسم درس"
شین و گریان بەسیە، ئیتر کاکە بەس
وەسف و یادی یاری رابوردوو مەکە
"مثل لیلي و لبیني و خنس"
واز لەمانە بێنە، وا رۆی تێپەڕی
"واصطبح کرخیة مثل القبس"[1]

سلێمانی

---

[1] عەرەبییەکان لە شیعری "ابو نواس"ن.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شیوەنی رابوردوو

زەمانــێ بــوو کــە بــاخی شــێخ وەکــوو بــاخی موعەللــەق بــوو
کەچــی ئێــستاکە پــەژموردە بــە جێگــەی حــاجی لــەق لــەق بــوو
بــە وێنــەی تــاقی کێــسرایە، ئــەویش وەك ئــەم خەراباتــە[1]
زەمانەی شەوکەوت و عیززی بەسەرچوو جەرگی شەق شەق بوو
لــە مەجــد و نــاوی رابــوردو و شــەرەف تێفکــرە جــا بگــری
لە بۆ ئــەو رۆژە پیرۆزەی کــە چــەند پــڕ شــەوق و رەونــەق بــوو[2]
ئەســیر و ماتــە ئێــستاکە لــە ژێــر چــنگی غەزەبدایــە
لــە خنکانــا بــە بێــچارە لــە تــاوا چــاوی وا زەق بــوو
ســەلاحەددینی ئــەییووبی کــە دنیــا کەوتــە ژێــر دەســتی
ســولالەی ئــالی بابــان بــوو کــە ســاحێب حــوکم و ســنجەق بــوو
هــەموو ڕۆیــین، بــەڵام ناویــان بــەجێ هێــشت بــۆ خــەڵق چــونکە
ئەوی بێ ناو و شوهرەت مرد، موحەققەق گەوج و ئەحمەق بوو
بــەڵێ دنیایــە، وەك بایــە، جەفایــە، چەشــنی خــەو وایــە
هــەزار موڵــك و میللــەل فــەوتا هــەزاران تــەختی پــێ لــەق بــوو

عیلاج و مەرهەمن.....

عــــیلاج و مەرهــــەمن بــــۆ جــــەرگی پــــڕ غــــەم
جــــەمال و دەنگــــی خــــۆش و زوڵــــف و پەرچــــەم
ئەمانــــە قــــووتی رۆحــــن نــــەك هــــەموو ژەم
قووبــــوڵی و، تاســــکەبابی و تیکــــەی ئیــــزرەم

---

[1] بە وێنەی: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "شەبیهی"
[2] لێرەوە تا دوایی لە چاپی یەکەمدا نییە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تاویَ تر ئەمرم

لە سەرەمەرگا ئینسان هەندێ شتی بەخەیاڵدا دێت کە لە هیچ کاتێکدا بە خەیاڵیدا نایەت و بە تایبەتی ئەگەر شاعیر بێت لە غەریبی بێت، وا ماموٚستا ا.ب هەوری پێشانمان ئەدات چۆن لە ساڵی ١٩٣٥ لە دارالمعلمینی ئیبتدائی لە بەغدا بێکەس لەسەر سەرینی نەخۆشی بە تەمای خۆی نەماوە و ئەم چەند شیعرەی نووسیوە.

تــــا ژیـــــام ژیـــــنم وتـــــت زەبـــــوون بـــــی
گـــــەردوون مەرگیـــــشم هـــــەر ئـــــەبێ ون بـــــی
بـــــێ نـــــەخۆش کـــــەوتن بـــــێ وەی بـــــێ ناڵـــــە
بـــــێ دەرمـــــان خـــــواردنی کاغـــــەز و پیاڵـــــە[1]
بـــــێ دکتـــــۆر هێنـــــان بـــــێ چـــــاوەڕوانی
بـــــێ گـــــەرما و نرکـــــەی دەمـــــی بـــــەیانی
بـــــێ کـــــەس لـــــە ژوور ســـــەر بـــــێ بـــــاوك بـــــێ بـــــرا
لـــــەم ژووره تـــــاره بـــــێ مـــــۆم بـــــێ چـــــرا
بـــــێ خوشـــــك بـــــێ دایـــــك لـــــە ژوور ســـــەرینم
بـــــە فرمێـــــسك بـــــشۆن دووتـــــۆی بـــــرینم
بـــــێ دولبـــــەر جـــــارێ بـــــێ خـــــۆی بنوێنـــــێ
بـــــە نـــــاز پایـــــەی جـــــەرگ لـــــە بـــــنج دەربێنـــــێ
بـــــێ هـــــەوای فێنکـــــی گۆیـــــژە و بـــــەرانان[2]
بـــــۆ بەرگـــــەی ئـــــاه و وەیـــــشوومەی گیـــــان دان
تـــــاوێ تـــــر ئـــــەمرم لـــــەم دوور ولاتـــــە
دڵ پـــــڕ لـــــە خۆزگـــــە و ئـــــاخ و ئاواتـــــە

---

[1] مەبەست لە دەرمانی تەڕ و وشکە.

[2] گۆیژە و بەرانان دوو شاخن لە سەر و خوارووی سلێمانی.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

لاشەکەم بۆ گیان هەتا بەیانی
لەسەر چەرپایە و لە ژێر بەتانی

ئەمێنێتەوە تا جەرەس لێدان
کە زانرا مردووم ئەبێتە سەیران
دەورم لێ ئەدەن قوتابی درشت و ورد
ئاو بێنن خێرا سابوون دەست و برد
ئەمشۆن بە ئاوی سارد و سابوونی
تەرپێچم ئەکەن بۆ چەند و چوونی
بۆ ئەلحەد کردن لەم خاك و خۆڵە
ئەمنێنە چاڵێ لەم دەشتە چۆڵە
کە جێیان هێشتم بە گریە و زاری
گیان پەرواز ئەکا بۆ خزمەت باری
ئەڵێ نووسراوە لە قەبرم بە خوێن
من لە قەومێکم بێ رێگە و بێ شوێن
دەردی دوو دڵی زەبوونی کردووین
قازانجی خۆیی و زەم و شەڕە جوێن
خوایە تۆ لەبەر پیاوچاکانی خۆت
رزگاریان بکە لە زنجیر و کۆت
زنجیر و کۆتی زۆری نەزانی
نایدۆزنەوە رێی زیندەگانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

یاری من

یـــاری مـــن غـــەددارە بۆیـــە رەحـــم و ویجـــدانی نییـــە
چـــاو مەســـتە زۆر بـــە دەســـتە دیـــن و ئیمـــانی نییـــە
حیلـــە بـــازە، زۆر بـــە نـــازە، عالـــەمی گیرۆدەیـــە
وەصـلی خـۆی کـرد کەچـی هـەر وەعـد و پـەیمانی نییـە
بـــێ وەفایـــە، پـــڕ جەفایـــە رۆحـــی خـــۆی بـــۆ فیـــدا
کـەم، کەمـە هێـشتا لـە کـن ئـەو تـەبعی ئینـسانی نییـە
مووددەتـــێ تـــا ئیـــشی پـــێم بـــوو ئیلتفـــاتێکی هـــەبوو
سـەیرەکەم رووی گـرژە ئێـستاکە مـەیلی جـارانی نییـە
نادروســتە پــوول پەرســتە کــەس نەویــستە بــۆ تــەماع
عاشـــقان تێـــك بەرئـــەدات و بـــاکی دۆســـتانی نییـــە
خـــوێن رژێنـــە، دڵ شـــکێنە، ســـەر بـــە فیتنـــە و شۆڕشـــە
هـــەر دەمـــەی دۆســـتی یەکێکـــە و یـــادی یـــارانی نییـــە
بەســـیە مـــردم رەنگـــی زەردم شـــاهیدی ئـــەم حاڵەیـــە
نۆکـــەری ئـــەم شـــۆخە ناکـــەم لوتـــف و ئیحـــسانی نییـــە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

وەسفی پیرەمەگرون

سەفایە بۆ دڵی غەمبار و مەحزوون
شیفایە بۆ لەشی ناساغ و کەم خوون
ئەکا عالەم سەراپا مەست و مەفتوون
نزارەی شاخ و داخی پیرە مەگرون!

خورەی ئاوی شەبیهی عود و تارە
هەواکەی سازگار و مشکبارە!
درەخت و دار و بەردی هەر خومارە،
بەهەشتی مەوقیعی قومری و هوزارە

عیلاج و مەڵهەمە بۆ دەردی ئینسان
دەلیلی قودرەتە بۆ زاتی یەزدان !
نیشانە و هەیکەلی بۆ فەخری کوردان،
فیداکاری خاکی پاکت کێوی لوبنان!!

وەسفی تانجەڕۆ

ئەی تانجەڕۆ تۆ کەوسەری هەموو خاکی کوردستانی
پڕ ئاوی تۆ سەر بەرزق و خێرات و پڕ دەغڵ و دانی
وەسفی تۆ قەت نایەتە تەحریر و نووسین
هێندە پڕ فائیدە و جوانی، باعیسی فەخری کوردانی
خورەی ئاوەکەی تۆ هەموو غەمێ لە دڵ ئەبا
سۆزی دووری تۆ لە عالەمێ پڕ سروور ئەکا
مەنزەرەی ئاوی تۆ هەمتای بەهەشتی فیردەوس ئەکا!

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بێزاربوون لە موعەلیمی

نـــەماوە شـــەوق و تاقـــەت، هیـــچم نـــەما لـــە بـــارا
لـــە ژووریّکـــا خـــزاوم دەرناکـــەوم لـــە شـــارا
بـــەیانی تـــاکو مـــەغریب هـــەر دەرســـی "زارا و زارا"
هۆشـــم نـــەماوە کـــول بـــووم لەگـــەڵ قوتـــابی هـــارا

قوتابخانەی زانستی

مەقـسەدی زانـستی تـەنها نەشـری عـیلم و خوێندنــە
بـۆ تـەرەقی قـەومی کـوردان وا لـە خزمـەت کردنــە
جێیــەکی پـیرۆزە بــەرزە لابــەری فیتنــە و شــەڕە
واســـیتەی بـــەرزی وڵات و دوودڵـــی لابردنـــە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

جەژنە پیرۆزە

ئـەوا جــەژن هــات بــە بــەزم و خۆشــی
عالـــەم شـــەرابی ســـروورى نۆشـــی،
كــوردى دڵ ســـووتاو لـــەم رۆژە یــادى
شـــەهید كـــر و ماتـــەمی پۆشـــی.

چوونە مەیخانە

چـــوونە مەیخانـــە هەمیـــشە كـــارى پیـــاوى عاقڵـــە
هــەر كەســێ بێــت و بڵــێ ئــەم ئیـشە عەیبــە جاهلــە
فائیــدەی چــی سەرچــنار و بــاغی تەكیــە و بــەكرەجۆ
مــەی لــە مەیخانــە نــەبێ لای مــن حــەرام و باتڵــە

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

مەئموورەکان ئەوا تیاترۆ هاتەوە

بەشارەت بێ لە گشت ئەفرادی مەئموور
هەموو چاو ڕوون بن و دڵ شاد و مەسروور
لە سایەی خواوە دەرکەوت رۆژی پڕ نوور
بەسەر چوو شەو، نەما هەنگامی دەیجوور

شوکر ئەسبابی کەیف و زەوق و عوشرەت
هوجوومی کردە شار بۆ دەفعی میحنەت
کەمان و عوود و قانوون، سەیری قامەت
هوزارە و قومرییە بۆ باغی عوشرەت

عیلاج و مەلهەمی بۆ قەلبی پڕ غەم
جەمال و دەنگی خۆش و زوڵف و پەرچەم
ئەمانە هێزی گیانن نەك هەموو ژەم
قوبووڵی و تاس کەبابی و تیکە ئیزرەم

چ رۆژێ بوو کە دوێنێ رۆژی مەحشەر
خەلایق تێکرژا بوو جوملە یەکسەر
لەبەر "فیکتۆریا" بوو ئەی برادەر
کە خەڵقی هاتەدەر وەك ریزە عەسکەر

هەموو مەئموور دەماغی بەزم و خۆشی
لیباسی فاخیر نایابی پۆشی
بەیادی ئەم قودوومە جامی نۆشی
بە هیممەت بۆ زیارەت تێ ئەکۆشی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

............عاشقی "فیکتۆریا"یە[1]
لە رێی ئەو دائیما رۆحی فیدایە
بە بێ ئەو ژینی هەر دەرد و جەفایە
موحاسیب یەك دەلیلە لەم لیوایە

رەئیسی بەلەدە وردی تا درشتی[2]
لە داخی هیجرەتا کۆماوە پشتی
وەکوو مەجنوون فیراریان کردە دەشتی
کەوا هاتۆتەوە چاك بۆوە گشتی

موهەندیسمانە تا ئێستا لە شین بوو
سەراپا ئیشکەری مات و حەزین بوو
دەروونی کون کون و زام و برین بوو
کەچی ئەمڕۆ بە خەندە و پێکەنین بوو

مودیری دائیرەی رێژی ئەمین بەگ
لە قەهرا ورگی ئاوسا بوو بە دیبەگ
وجوودی خۆ نەمابوو غەیری دوو رەگ
کەچی ئەمڕۆ کە تۆی دی کەوتە ئاهەنگ

قودوومی ئەو لە بۆ هەر گەنج و پیرێ
خیلافی تیا نەبوو وێنەی نەزیرێ
ئەبێ لەم رۆژە تەئریخێ بگیرێ
لە دەفتەردا بنووسرێ، هەڵبگیرێ

---

[1] لەم شوێنە لە دەستنووسەکەی بەردەستمانا بەر سووتان کەوتبوو.

[2] لە دەسنووسەکەدا نووسرابوو: ورد و درشتی" بەلام بەوجۆرە بەیتەکە لەنگ نەبوو. بە هەر دوو جۆریش لە باریە رێزمانییەوە ناتەواوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

رجاتـــان لـــێ دەكـــەم ئـــەی خـــزم و یـــاران
كـــە زۆر تـــێ هەڵنەچـــین وەك جـــاری جـــاران
لەســـەرخۆ بـــن لـــە ئیـــشێكا كـــە كردتـــان
هـــــەتاكو زوو نـــــەبن لات و پەریـــــشان

(٩)

............[1]

هـەر كەسێ مـاڵی سـەرف كـرد، لافی گـەورەش لـێ بـدا
حـاڵی ئـەو بـێ شـك رەزیلـە، عـەیش و نۆشـی حەسـرەتە
مەقـسەد و غایـەم لەوەشـدا موختەسـەر عـەرزت دەكـەم
پێـت لـە لێفـەی خـۆت زیـاتر رابكێـشی نەگبەتـە
ئیقتیـساد كـردن لـە دنیـا بـۆ هـەموو كـەس لازمـە
شـێتە "بێكـەس"، بگـرە عـاقڵ نـان ئـەخۆی لـەم حاڵەتـە

---

[1] سەرەتای ئەم پارچە شیعرەش لە دەستووسەكەی بەر دەستماندا دڕابوو. هەر بۆیەش ناوونیشانمان بۆ دانەنا.

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

جەژنی چی؟

"بە بۆنەی رووداوەکانی ١٩٤٦ و ١٩٤٧ەوە"

جەژنێ بە شێوەی پەشێوی و بە شین
بە ئاه و ئۆف و بەناڵە و گرین
بە ئاوازی دڵ، دڵانی غەمگین
بە ئاهی سارد و بە برژەی برین
رازابێتەوە، جەژنی من کوانێ !
کوا شادی، کوانێ، کوا کامەرانێ!

جەژنێ بەرزانی دیل و دەربەدەر
رێکانی دڵسۆز مات و قوڕبەسەر
خوشکان لە خوێنا چەقیو تا کەمەر
بۆ هەر لا بڕۆی شین بێ سەراسەر
ئەو جەژنە کۆڕی شین و شەپۆڕە
دڵ پڕ لە زام و ژیان سەر شۆڕە

جەژنێ نوێ جەژنی قارەمانان بێ
یادی خۆشناو و کاکە حەمە گیان بێ
بۆ خەیری و عیززەت شین و گریان بێ
کوا جەژنە؟ شینە، رۆژی گریانە
کوردستان ماتەم، هەر قوڕ پێوانە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

جەژنێ خۆشکانی بەرزانی کڵۆڵ
لێ قەوماو، بێکەس، لە شیوو لە دۆڵ
یا لە تەل بەندا لە "دیانە"ی چۆڵ
خواردنیان بەرد و دڕك ودالّ و خۆڵ
ئەو جەژنە ڕۆژی قاتی و قڕانە
قڕانی کۆرپە و کچی کوردانە

جەژنێ جێی بینین ژووری زیندان بێ
جەژنانەی لاوان کۆتی گران بێ
میللەت هەژار و رووت و بێ نان بێ
شادی و بەزمان جگەر ئێشان بێ
یاخوا ئەو جەژنە بە زەهری مار بێ
گیانم بێ بە خاك، لە راگوزار بێ

جەژنێ جەژنمە خاکی نیشتمان
ژێر چەپۆك نەبێ و بژی کامەران
میللەت تێر و پڕ بەرز و شادمان
دایکان بیسڕن فرمێسکی چاوان
کاتێ جەژن ئەکەم بگەم بە مراد
میللەتم شاد بێت، نیشتمان ئازاد

تۆڵەی لاوانی لە دار دراوم
خوێنی گەنجانی کوردی کوژراوم
بسێنم ئەوسا نانی بڕاوم
دەستگیرم ببێ تابی هەناوم
ئەوسا پڕ بە دڵ ئەڵێم شادییە
ئەڵێم وا جەژنی گەل ئازادییە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

قصيدة عربية الي فتاة سورية

سورية ملكت فوادي بعينيها
ورمتني في بحر الهوى بسهام
انستني كل مليحة كانت لها
سوقا بقلبي وافرا و غرام
جذبت قلوب الاشقين بعينها
جذبا كجذب الشمس للاجرام
يا زهرة العشاق قبلة خدك
تشفي عليلا قلبي بسقام
رحما بقلبي قد غدا متضرعا
كتضرع المسجون للحكام
هذة قصيدة عاشق قد قالها
من قلبه الملو بالالام!!

نظمت في سنة ١٩٣٠

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بۆ منالان

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

گۆرانی سپۆرت

یاری کە، را کە، پێکەنە
جلی بێکاری داکەنە
دەماری سستی هەڵکەنە
یاری کە، راکە، پێکەنە

تۆپێن و کەوشەك و شەقێن
یارییەکی زۆر جوان و بەجێن
تەوژم و تین ئەدەن بە خوێن،
یاری کە ، راکە، پێکەنە

داوێنی راستی بەرمەدە
لە یارمەتی خۆت لامەدە
خاو و خلیچك خۆت با مەدە
یاری کە، راکە، پێکەنە

جوانی رەوشت و کردەوە
بۆ ناو و بەرزی پێشڕەوە
بە گورج و گۆڵی سەرکەوە
یاری کە، ڕاکە، پێکەنە

ئەگەر پێویستی خۆتت کرد[1]
گەلت هەموو درشت و ورد
ئەڵێن بژی لاوچاکی کورد
یاری کە، راکە، پێکەنە

سلێمانی ١٩٣٤

---

[1] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیە:
لەگەڵ فرمانی خۆتت کرد

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شوان و مەڕەکانی[1]

شوان:

مەڕەکانم چەند جوانن
چەند بە کەڵك و بەزمانن
بڕۆن.... بڕۆن..... بۆ ئەولایە
زۆر لەوەڕی چاکی تیایە

مەڕەکان:

لوورەی گورگێ دێتە گوێمان
نزیك کەوتۆتەوە لێمان
ئەگەر تۆ زوو نەگەی پێمان
ئەو بەدخووە دێتە ڕێمان

شوان:

لە لوورەی ئەو هیچ مەترسن
ئەگەر لەو گورگە ئەپرسن
وا ڕای کرد و ملی شکان
"بازە"ی دی، ڕۆیی، تێی تەقان

مەڕەکان:

بەهارمان هەر بۆ بمێنێ
خودا تۆمان لێ نەسێنێ
لە چاکەی تۆ هەر دەرناچین
هەتا مردن گەردن کەچین

---

[1] لە "لاقراة المصورة" وەرگیراوە.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شوان:

تـــــاريكى داهـــــات و شـــــەوە
جـــا نـــوّرەى دۆشـــين و خـــەوە
ئـــــەوا ئـــــەمرۆشمان تێپـــــەڕان
بـــــچينەوە بـــــۆ دێكـــــەمان

مۆرتكە ١٩٢٥/٥/١١

كتێبخانەى ديجيتاڵى
www.rabari.org

تۆ چیت؟ من کوردم!

تۆ چیت؟ من کوردم/نەتەوەی کوردم
خۆ ترسنۆك نیت؟/حاشا نەبەردم
چی تۆی لەناو برد؟/دوودڵی و نیفاق
چۆن رزگار ئەبی؟/هەر بە ئیتتیفاق
بڵێ چیت ئەوێ؟ /بەرزیی وەتەنم
بە خۆڕایی نا، /بە گیان و تەنم
چیت لە بارایە؟/خۆ فیدا کردن
بۆچی؟ لە رێگای/میللەتا مردن
کوا، چەکت چییە؟/سەودای وڵاتم
ئەی پشتیوانت؟/عەزم و سەباتم
راستت پێ بڵێم؟/فەرموو گوێم لێتە
بە قسەم ئەکەی؟/سەرم لە رێتە
بەڕاستی و پاکی/هەوڵ و تێکۆشین
لە کورسی و کینە و/درۆ چاو پۆشین[1]
ئەمانەت نەبێ/کارت زۆر لەقە
بەشت هەمیشە/نەگبەتی و شەقە[2]

هەڵەبجە ١٩٣٥

---

[1] کورسی و: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "بوغزو".
[2] نەگبەتی و: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "لێدان و".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

دایك

منالێکی ساوا بووم
کەی وەك ئێستا کە وابووم
دایکم بەخێوی کردم
ئەو نەبوایە ئەمردم

بە لای لایە و گۆرانی
رای ژەنووم تا بەیانی
بە شیری مەمکەکانی
منی بە بەرهەم هانی

رەنجی لەگەڵ کێشاوم
لە باوەشیا دایناوم
بەرگ و جلی بۆ شتووم
خزمەتی زۆری کردووم

چاکەی وا لەبەر چاوم
هەتا لە دنیا ماوم
ئەبێ دڵی نەشکێنم
ئارەزووی بەجێ بێنم

مۆرتکە- ١٩٣٥/١/٢٩

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بەیانی

بەیانییە، وا رۆژ هەڵات
شەو پشتی هەل کرد و هەڵات
چیا و دۆڵ و دەشت و دەر
بەرگی رووناکی کردە بەر
زەمین دەمی بە پێکەنین
وەك دولبەرێکی نازەنین
پڕ گوڵ و پڕ لە یاسەمین
پڕ ئەرخەوان و نەستەرین
پەڕندە وا بە دارەوە
بەسەر لقی چنارەوە
بە بولبول و هەزارەوە
بە دەشت و کۆهسارەوە
مەستە خەریکی خوێندنە
ئەڵێ: چ وەختی نووستنە
خەریکی یاری کردنە
هەستە دەم و چاوت بشۆ
کتێبت هەڵگرە و برۆ
بۆ مەکتەبت خێرا بچۆ[١]
لە ئێستەوە هەوڵ بدەن
چاوی لە ئێوەیە وەتەن

چەمچەماڵ ١٩٣٧

[١] ئەم نیوە بەیتە لە هەندێ نوسخەدا بەم جۆرەیەك
بۆ قوتابخانە زوو بچۆ

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

تەمەعکاری

دوو پشیلەی جووت و ڕێک
هەستان و چوونە جێیەک
بۆ دزی سەلکێ پەنیر
کەوتنە پیلان و تەدبیر
وەختێ تەدبیر ڕێک خرا
شوێن و ڕێگا دانرا
چوونە سەری دوو بە دوو
پەنیریان دەسگیر بوو
بۆ تەماع و بەشی زۆر
لێیان بوو بە شەڕ و شۆڕ
تێر و پڕ لە یەکیان دا
تاکو هێزیان لێ بڕا
کاتێ تەواوم ماندوو بوون
شەرعیان بردە لای مەیموون
وتیان ئەتکەینە قازی
هەر دووکمان بکە ڕازی
مەیموون هەستا زوو بە زوو
هێنایە پێش ترازوو
پەنیری لەت کرد بە دەم
بەشێ زۆر و بەشێ کەم
خستیە ئەم سەر و ئەوسەری
ترازووەکەی هەڵبڕی
دەستی کرد بە کێشانی
لایەک گرانی هانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

مــــەیموون قــــەپاڵی لــــێ گــــرت
تــــا بــــە جــــارێ کــــەلی کــــرد
ئــەمجا بــچووك بــوو ســەرکەوت
ئـــــەوی تریـــــشیان داکـــــەوت
لــــەم پارووبــــەك لــــەو پــــاروو
تــــا پــــەنیری خــــوارد هــــەموو
پــــشیلەکان بــــە بــــێ بــــەش
مانــــــەوە مــــــات و رووڕەش
خۆلاســــــەی ئــــــەم قــــــسانە
تــــــەماعکار پەشــــــیمانە
ئــــــەوی بــــــە دو نارێکــــــە[1]
بــــە دڵ نــــەفرەتی لــــێ کــــە

سلێمانی

---

[1] بە دو: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "خراپ و".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

یەکیەتی

پیاوێ کە خاوەنی حەوت
کوڕ بوو، جارێ نەخۆش کەوت
وتی: ئاخری عومرم
هاتووە رەنگە بمرم
وا چاکە هەتاکو هەم
کوڕەکانم تەمێ کەم
رێیەکیان نیشان بدەم
نەکەونە میحنەت و غەم
ئەمجا رۆژێ لە رۆژان
بانگی کردە هەموویان
لە لای خۆیەوە داینان
کەوتە وەعز و تەمێیان
باقەیەك داری دانێ
وتی کامتان ئەتوانێ
ئەم دارانە بشکێنێ
هونەری خۆی بنوێنێ
ئەوانیش لێیان وەرگرت
قسەی باوکیان لە گوێ گرت
هەوڵیان دا بۆ شکانی
بەڵام هەر نەیان توانی
باوك لێی وەرگرتنەوە
باقەکەی بۆ کردنەوە
هەر یەکەی دارێکی برد
زوو شکاندی دەست و برد

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئـەمجا بـاوك رووی تـێ کـردن
وتـــی رۆڵـــە گـــوێ بگـــرن
ئێـــوەیش گـــەر لـــەم ژیانـــە
جیـــا بـــن وەك ئـــەم دارانـــە
شـــــکاندنتان زۆر ئاســـــانە
پاشـــــەڕۆژتان پەرێـــــشانە
بـەڵام ئەگـەر لەسـەر یـەك بـن
دەرەقـــەتتان نایـــە دوژمـــن
هەمیـــشە بـــەرز و رووســـوورن
سەربەست و شاد و مەسروورن

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

جووتێك كۆتر و بۆقێك

جووتێـك كـۆترى نێـر و مـێ
ئەگـەڕان لـە گـوێ چـەمێ
بـۆقێكى جـوانى سـەر سـەوز
ئەيقيـژان بـە دەنگـى بـەرز
كۆترەكـان حـەزيان لـێ كـرد
تێـڕ و پـڕ گوێيـان شـل كـرد
سـەرى خۆيـان بـۆ لـەقان
بـە بـاڵ چـەپڵەيان تـەقان
بۆقەكـە ئـەوەى زانـى
بـوون بـە هـاودەمى گيـانى
زۆر خۆشـيان ئـەبردە سـەر
خۆشـى بـۆ كێيـە تـا سـەر؟!
راوكـەر شـوێنى هـەلگرتن
جێگايـان پـێ تـاڵ كـردن
ئـەفڕين، دوور ئەكەوتنـەوە
ناچـار بـوون بگوێزنـەوە
بـۆق كـە بيـستى، بـە گريـان
وتـى هـەر يـەم لەگـەڵتان
دارێ يـەكى سـەرێكيان
بـۆق خـۆى هەڵواسـى بـەدان
بـە شـەقەى باڵيـان فـڕين
بەسـەر شـارا تێپـەڕين
بـوو بـە هـەڵلا لـە شـارا

كتێبخانەى ديجيتاڵى
www.rabari.org

وتیـــان چـــۆن بـــۆق باڵـــداره
بـــــۆق هـــــات دەم بكاتـــــەوە
حـــەزیك بـــوو جـــواب باتـــەوە
دەمـــی بـــەر بـــۆوه لـــە دار
ســـەرنگرێ بـــوو كەوتـــە خـــوار
هەپڕوون بە هەپڕوون بوو مـرد
تێـــر ســـەیری دنیـــای نـــەكرد
ئەمـــــــە حیكایەتێكـــــــە
بـــۆ پەنـــد و عیبرەتێكـــە
یـــەعنی ئـــەبێ هـــەر كەســـێ
لەگـــەڵ وەك خۆیـــا هەڵـــسێ.....

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

کەڵەشێر

کەڵەشێر ئەڵێ عوو عوو عوو
نوستن بەسە هەڵسن زوو،
نوێژی بەیانیتان چوو
تف لە تەمەڵ و بەدخوو

سەگ

سەگان ئەڵێن حەو حەو حەو
نانمان بەنێ بژین بەو،
ئێمە پاستان ئەکەین شەو
وەختێ چاوتان چووە خەو

کەر

کەریش ئەڵێ زەڕ زەڕ زەڕ
حەیوانێکم لاڵ و کەڕ،
ئیشی زۆرتان بۆ ئەکەم،
بەسەزمانم وەکو مەڕ!!

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

شێرۆ و مار

وەرگێڕراوە

شێرۆ کوڕێکی چاکە
زۆر بە ڕەحم و دڵ پاکە
رۆژێ لە چلەی زستان
مارێکی دی لە کۆڵان
وا لە سەرما سڕ بووە
بە عەینی وەك مردووە
زۆری بەزەیی پیا هات
وتی من ئەیدەم نەجات
دەس بەجێ مارەی هەڵگرت
خێرا بۆ ماڵەوەی برد
ئاگرێکی بۆ کردەوە
مارەی گەرم کردەوە
ئەمجا کە ماری بەدخوو
سەرمای لە بەدەن دەرچوو
چاکەی لە بەرچاو نەما
پەلاماری شێرۆی دا
کوڕ دەستی کرد بە هاوار
باوکەکەی کرد خەبەردار
کەوتە فریای دەست و برد
مارەکەی لەت و پەت کرد
ئەمجا رووی کردە شێرۆ
وتی: رۆڵە ئەگەر تۆ

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

قسەی من لە گوێ بگری
تووش نابی تاکو ئەمری
"چاکە دەرحەق کەسانێ
بکە کە پێی بزانێ"

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

پشیلە

پشیلە ئەڵێ میاو میاو
نە نانم هەیە نە ئاو،
تیکەیەك نانم بدرێ
با لێت نەكەم بە زووخاو !

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

هەرەوەز

کوڕێ بوو ناوی دارا بوو
وریا و زیرەك و دانا بوو
هەرچی ئەکەوتە بەر چاوانی
ئەچوە بنج و بناوانی
رۆژێ ئەوا دیققەتی کرد
تەنیا مێروولەیەکی ورد
لە دەنکە گەنمێ ئالاّوە
زۆر بە دەستییەوە داماوە
چەندی ئەکرد بۆی نەئەبرا
هێز و قووەتی لێ بڕا
ئەمجا ماندوو بوو لێی دا رۆی
هی تری هێنا لەگەڵ خۆی
چوونە سەری و کاتێ زانی
گەنمیان برد بە ئاسانی
دارا لەمە عیبرەتی گرت
پەندێکی باشی لێ وەرگرت
وتی هەر کارێ گرانە
بە هەرەوەزی ئاسانە.....

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

له قوتابخانه

وەختی دەرس لە مەکتەب
دائەنیشم بە ئەدەب
لە دەرسا تێ ئەکۆشم
چاو لە یاری ئەپۆشم
گوێ لە مامۆستا ئەگرم
فائیدەی لێ وەرئەگرم
دەرسەکەم رەوان ئەکەم
رەنجێکی تەواو ئەدەم
تا دەربچم لە مەیدان
سبەی رۆژی ئیمتیحان
ئەوی زیرەك و چاکە
لە ئیمتیحان بێ باکە
بەڵام ئەوی بێ کارە
هەمیشە شەرمەزارە

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

گۆرانی کەشافە

ئێمە کەشافەی کوردین
هەموو بە دەست و بردین
بۆ بەجێ هێنانی خزمەت
چوست و چالاك و گورجین

ئەمڕۆ رۆژی غیرەتە
رۆژی هەوڵ و هیممەتە
با هەموومان تێ بکۆشین
دەربچین لەم وەحشەتە

ئێمە کە نەوجەوانین
هەر بۆ خزمەت خوڵقاوین
بۆ هەموومان لازمە
قەدری وەتەن بزانین

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

فڕۆك

شتێکی بێ خوێن و گیان
ئەفڕێ و ئەچێتە ئاسمان
هەڵ دەگرێ گەلێ ئینسان
دوو باڵی پێوەیە جوان
ناویان ناوە تەیارە
زۆر مەحکوم و بە کارە
لە شەڕا مسیبەتە
لە ئاشتی یا نیعمەتە
لە سایەی حیرفەت و فەن
شتی وا دروست ئەکەن

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ژماردن

یـــــەك و دوو چــــەندە ئاســــانە
رۆڵــــە گــــوێ بگـــرە و بیزانـــــە
ســـێ و چـــوار خـــۆش و ســــووکە
کـــــوڕی زیــــرەك ئێــــسك ســــووکە
پێـــنج و شـــەش و حـــەوت بـــژمێرە
ئــــازایی خــــۆت دەرخـــــە لێـــــرە
هەشـــــت و نـــــۆ و دە ڕەوان کـــــە
ئەوســـا هــەر یـــاری و ســـەیران کــە...

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئێمه منداڵین

ئێمـــــه منــــاڵین، وەتـــــەن دایکمانــــــه
مامۆســــتا باوکـــــه، مەکتـــەب ماڵمانـــــه
قوتــــــابی هــــــەموو وەك برامانـــــــــه
کــــوردی خۆشەویــــست نـــووری چـــاومانه
ئـــــەبێ تێکۆشـــــین ئـــــەمڕۆ مەردانـــــه
چــــونکه کوردســــــتان چــــاوی لێمانــــه

سلێمانی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

مەتەڵ

بـۆ کەسـێکی ورد و وریـا و زیـرەك و سـاحێب عـەقڵ
هـەڵبهێنێ ئـەم سـوئالەم، هـەم بـدا جـوابی بـە دڵ
ئەسپی بـێ ئێـسقان و رۆحـم لا هەیـە، هـەم بـێ زوبـان
سـووك و خێرایـە لـە ڕۆیـین، مەحکـەم و گـورج و رەوان
ئەسـپی مـن دائـیم لـە غـارە، بـاکی هیلاکـی نییـە
بـێ خـەو و خـواردن، وە بـێدەنگ، کـا و ئـالیکی نییـە
مەیتـەر و زیـن و تەویلـە، ئـەی بـرا، لازم نییـە
ئـاخوڕ و رەشمـە و لغـاوی هـەروەها پێویـست نییـە
فڕکـە فـڕك رەوتـی تیـژی هـەر وەکـو بـەرقی بـەهار
نرخـی هـەرزان و بـەتاڵان، قـایم و دایـم بـە کـار
مـن مەتـەڵ زوو هەڵدەهێنم، هـەم ئـەدەم جوابـت بـە دڵ
"ئەسپە ئاسنینە"ی بـە کوردی پـێ ئـەڵێن، یـا "پایسکڵ"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

سروود

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

گۆرانی وەتەن

خوایە وەتەن ئاوا کەی
چەند دلگیر و شیرینە
دەشتی خۆش و رەنگینە
ئاوی کەوسەرە، خاکی گەوهەرە
پڕ لە گوڵ و نەسرینە

سەیرانگای بەهارانی
سەوزە گیای نەرم و جوانی
سەد دڵ ئەبێ حەیرانی
ئاوی کەوسەرە، خاکی گەوهەرە
پڕ لە گوڵ و نەسرینە

شاخی بەفرین و بەرزە
بۆ رابوردوومان رەمزە
چیمەنی جوان و سەوزە
ئاوی کەوسەرە، خاکی گەوهەرە
پڕ لە گوڵ و نەسرینە

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئــــەم شـــوێنە شـــوێنی کـــوردە
جێـــــی قارەمـــــان و گـــــوردە[1]
لانــــەی شـــــێری نەبـــــەردە
ئـاوی کەوسـەرە، خـاکی گەوهـەرە
پـــڕ لــــە گـــوڵ و نەســـرینە

وەتـــــەن چـــاوی لێمانـــــە
دەری کـــــەین لــــە تەنگانـــــە
حەیفـــــە بێتـــــە وێرانـــــە
ئـاوی کەوسـەرە، خـاکی گەوهـەرە
پـــڕ لــــە گـــوڵ و نەســـرینە

مورتکەی بازیان ١٩٢٥

---

[1] گوردە: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "مەردە".

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەی دلێران

ئەی دلێران، بێچوە شێران
بەسیە، هەستن لە خەو ، وا بەیانە
بۆ بەرزی قەومی کورد
تێکۆشن دەست و برد
چاوی لێتانە، دایکی وەتەن

عالەم ئەمڕۆ هەر خەریکە
هەوڵ ئەدا بۆ بەرزی ژیانی
یەك گرن، پێش کەون
راپەڕن، سەرکەون
چاوی لێتانە، دایکی وەتەن

مەکتەبە دەرمانی ئێمە
خوێندنە رەهبەری رزگاری
هەستن ئەی لاوی کورد
تێکۆشن دەست و برد
چاوی لێتانە، دایکی وەتەن

چارەسازان، کاربەدەستان
بۆچی وا مات و بێ دەنگ و دوورن
ئۆبالی قەومی کورد
لە ئەستۆی ئێوەیە
چاوی لێتانە، دایکی وەتەن

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بۆ وەتەن

دڵ لە دەردی وەتەن /پەست و گیراوە
وەك كەوی ناو قەفەس/شەوقی نەماوە
ئەگەر ئەیزانی من/چەند پەرێشانم
شەوورۆژ ئەی وەتەن/هەر لە گریانم
دڵ فیدای خاكت بێ/گشتی گەوهەرە
بەفیدای ئاوت بێ /چەشنی كەوسەرە
مەنزەرەی كوردستان/بەری بەیانی
پاریس و لوبنان /بێ بە قوربانی
لە جریوەی چۆلەكە/ئاوازی قومری
لە سروەی بای نەسیم/لە خەو هەڵدەسی
ئەی كورد بەسیەتی ئیتر /چیت لە نیفاقە
واسیتەی پێشكەوتنت/هەر ئیتتیفاقە
قەومە هەستە وەك شێر/ئیمڕۆ فرسەتە
بۆ تەرەققی قەومی كورد /رۆژی هیممەتە

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

گۆرانی گۆیژە

شـاخی رەنگـاوڕەنگی گۆیـژە باعیـسی کـەیف و سـروور
هـەر دەمـە بـەرگێ ئەپۆشێ، گـا سپی، گـا سـەوز و سـوور
وەسـفی قـەومی کـورد ئەکـەی تـۆ بـەم هـەموو رەنگانـەوە
رەنگـی سـوورت شـاهیدە بـۆ کـورد کـە قـەومێکن جەسـوور
بـەرگی بـێ گـەرد و سـپی یـشت دیـارە وا هـاوار ئـەکا[1]
قـەومی کـورد دڵ سـاف و پـاکن میللـەتێکن بـێ قوسـوور
بـەرگی سەوزیـشت ئـەڵێ ئـەم خاکـە هـەر شـینایيە
پـڕ لـە دەغـڵ و دان و کـانی، سـەر بـە رزق و پـڕ لـە نـوور
ئـەی وەتـەن شـایانی فـەخری واجبـە مـەدحت بکـەم
دار و بـەردت عـەینی گەوهـەر، خـاك و خۆڵت وەك بلـوور

سولەیمانی

[1] دیارە: لە هەندێ نوسخەدا نووسراوە "زاهرا"

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

لاوانی وەتەن.....

لاوانی وەتەن
غیرەتێ بکەن
دەی هەستن لەخەو
وا بە سەرچوو شەو
نەما زەمانی
جەهل و نەزانی
ئەمڕۆ فرسەتە
ڕۆژی هیممەتە
بە عیلم و سەنعەت
بەرز ئەبێ میللەت
عالەم هەمیشە
خەریکی ئیشە
ئیش کەن بە مەردی
بە دەست و بردی
یەك دڵ و دەم بن
تا ڕۆژی مردن
لاوانی وەتەن
غیرەتێ بکەن

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

گۆرانی بۆ مەکتەب[1]

وەتەن هاوار ئەکا ئەڵێ هەستن
ئەمڕۆ ڕۆژی هەوڵو هیممەتە!
حەیفە نووستن زۆر دواکەوتوون
قەومی دواکەوتوو دیل و نەگبەتە
ئیش کە بە مەردی بە دەست و بردی
بۆ پێشەوە ئەی لاوی کورد

بە خوڵق و کردەوەی شیرین
لەگەڵ یەك وەك برا بژین
بەسیە لە دڵ لابەرن قین
ئێمە دوودڵ بووین دواکەوتین
ئیش کە بە مەردی بەدەست و بردی
بۆ پێشەوە ئەی لاوی کورد

عیلمە میللەت رزگار ئەکا
جەهلە بەجارێ وەتەن وێران ئەکا
کوڕگەل هەستن بۆ وا سستن؟
وەتەن وا چاوەڕێتان ئەکا
ئیش کە بە مەردی بەدەست و بردی
بۆ پێشەوە ئەی لاوی کورد

مۆرتکە: ١٩٣٤

---

[1] ئەم سرووده بە پێی ئاوازەکەی کێشی دێرەکانی دەگۆڕێت.

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

بۆ گاڵتەوگەپ

ئەم شیعرانە لە شێوەی قسەکردنی "سەید نووری بەرزنجی کونەکۆتری" دانراوە.

ئەمن لە تەفتیش چوو لە کوردستان
ئەمن دیت مەنزر وەك باغ و بیستان

لە خۆم زۆر مسرور لە ئەو مەنزەرە
ئاوی جبالی شوبهی کەوسەرە!

گولان ئەو حمرا "مختلف الوان"،
شیان تەنەزوە دەیکەن لە خۆیان

لەو سەنەی مازی چومان لە پێنجوێن
دیتمان زۆر ئەشجار خزرا و ڕەنگین

زۆر پیاوان گەورە چوون لە ئەو جێگا
استغراب کردیان لەم جەدید ڕێگا!

دائیرە اشغال زۆر جەهد کردی
تەریق سەییارە لە پێنجوێن بردی

ڕەشۆڵ موغەننی حارب دەیکردی
قلوب عالەم جلب دەیکردی!

ئەو موتەصەریف حازم ئیداری
لایق لەسەر ئەو کورسی وەزاری

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئــــەو ســــلێمانی دەیکــــا لــــە جەننــــە،
شەخــــصی موقتــــەدیر صــــاحب الهمــــە!

یــــا رەب مــــستقبل ئــــەم وەتــــەن خۆمــــان
ارتیقــــا بکــــات کــــسائر بلــــدان!

ئەم شیعرانەشی لەسەر شێوەی ئاخاوتنی سەید نووری بەرزنجی داناوە.
"بە ناوی قصیدە رائعە للسید نوری الکونە کوتری"

لــــە خــــۆم بــــۆ مــــودیر لــــەو ســــلێمانی
مــــودیر تانــــەوی عەجــــەب نــــەزانی

لــــەم ترفیــــع عــــەدوو هــــەموو قــــەهر کــــرد
رغمــــا لــــە ئــــەوان موقــــع لــــە خــــۆم بــــرد

لــــەم ســــەنەی حــــالی زۆر جهــــد دەیکــــەم
لــــە موعــــەلیمی زۆر زەرف دەیبــــەم،

موتەوســــیتە ارتقــــا دەیکــــا،
ســــائرالویە زۆر غبــــز دەیبــــا

وەقتــــا کــــە خۆمــــان لــــە خــــارج چــــوومان
لــــەو لیــــوا دلــــێم موفــــەتیش بوومــــان

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

خدمات جیدییەی ئەوان کردم
لاکن مەعاریف موقع لێ بردم

قسما باالله ئەمن زۆر مەحزوون
لەم تحویل اخر جدا غیر مەمنوون

چونکە لەو بلاد من نییە تاقەت
لازم هەر مەشغول لە حەمد و تاعەت

تەبع خۆم مائل لە کیف و حارب
لاکن فی القاهر تقی و مودب

من کە لەسەر خۆم دەیکەم عەمامە
لازم توزانی ئەو بۆ مەرامە

فی الحقیقە خۆم سید بەرزنجی
اخلاق و اعمال خۆم زۆر برنجی

لەو عاصمە خۆ مشهور و معروف
زۆر استفادە دەیکەم لە ظروف

ئەو وەتەنیەکان مفلس و برسی
نایبەن مثل خۆم لە خۆیان کورسی

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئـــەوان حـــەز دەیکـــەن لــــە موشـــاغەبە
ارتقـــا خۆیـــان چــــی موناســــەبە!

چــــــونکە نـــــــەزان اصــــــول ادارە
لـــە جمـــع ثـــروەت زۆر بـــێ مهـــارە!

نــــصیحەت دەیکـــــەم خــــۆم بەئەوشـــیان
لازم منیــــــە ئـــــــەبن لــــــە خۆیــــــان

ئـــــەو عـــــزت نفـــس بــــــلا معیبــــــە،
لـــــە جمـــع ثـــروەت هەرشـــت مـــصیبە!

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەمەش بۆ سەید نووری بەرزنجی الكونە كوتری دانراوە!!

ئەو سلیمانی جدا لطیف
ولاسیما لە فصل خریف

مناخ معتدل اثمار مختلف
اشهد بالله لە خۆم معترف

لاكن لەو بلدە هیچ نییە عمران
بە مرقد باوكم مثل سەر قەبران

علوا متصرف دەبم لە یەك سال
انقلاب سهول دەیدە بە احوال

ئەو سلێمانی دەبی لە جنت
ازدهار دەیكا لە عیلم و صنعت!

جمیع شوارع تەبلیط دەیكردم،
یەك شهرەت گەورە لە خۆم دەیبردم

ابنیة عصری لە طراز حدیث
نەشر دەیكردم تفسیر و حدیث

توظف نەیكا خۆم شخص خرافی
بەس یەك اشارە لە عاقل كافی

كتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org

ئەم بلد حالی مظرە حزینە
لازم حدائق لە ئەو مدینە!

خۆم بعون اللە زۆر امل دەیکەم
ئەو دقت زانی چۆن عمل دەیکەم

مثل هەموو شت لەو منصب جدید
اقتراح ئەیکەم یەك فكر سدید

طبعا خۆم عالم لە لوغەت كوردی
عدە قراة ترجمە كردی

بعض لە اشخاص مثل خۆم عاقل
لەو لسان كوردی زۆر عالم فاضل

تشویقات ئەیکەم بە ئەوان هەر جار
تالیف حالی خۆم بیکەن انتشار!

کتێبخانەی دیجیتاڵی
www.rabari.org